

გეოგრაფიკული

1872

მ. ა. გ. ო.

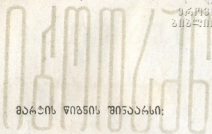
წელიწადი გეოგრაფიკული

თბილისი

ბ. მელიქიძის და მ. ხატიაშვილის

1872

მარტის წიგნის შინაარსი:

ფუნჯივანი ვაჭარა - შექმნარის დრამა.

წითელქაღალდე დ. უიფიანასკან.

მეცა სკიტია. რომანი მკურელის ცხო-

ვრცობად (გაგრძელება) ბ. ფურცელაძის.

ამაჟება (ლექსი) დ. ბეჭთუვანი.

საქართველო მარინ მკუეის დრამა დ. ბეჭთუვანი.

პოემადამ იულონი ხემანარაქლიანი.

გაქლენა ცხოვრებასთვის ბრძოლისა

საქართველოზედ გ. თარხან მკურაჯანი.

ასირებუღა ხაზმრეი IV. ხ. შრამანიძისა.

წიგნი იმეორე

საქართველო
ლიბრერიონი
1921

მ ნ ა თ ლ ბ ი

ხალიტერატურა და საშეცნაერო ჟურნალი.

1872

მ ა რ ტ ი .

ჩვენ უნდა ვშობოდ ჩვენი მუობადი.
ჩვენ უნდა მივსტეთ მომკალი ხალხს...
...

არც კადი ვარკა, თუ ცოცხალი შეკადარსა
კმსტაკოს,
იუოს სოფელში და სოფელს კი არარა
არკოს...

ნ. ბარათაშვილი.

თბილისი:

ს. მელიქოვის და აშ. სტამა.

1872.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ვისაც ამ 1872 წ. და ან წასრულის წლების მნათობის,
შული არ შემოუბანია, კედაქცია სთხოვს რაც შეიძ-
ლება მალე გამოგზავნოს, ამ აღრებით: ВЪ ТИФЛИСЬ.
УЧИТЕЛЮ ДУХОВНОЙ СЕМИНАРИИ, ГЕОРГИЮ НИКО-
ЛАЕВИЧУ ЮССЕЛИАНИ.

Дозволено Цензурою, Тифлисъ 30 Марта 1872 г.

თბილისი

ანტონ მია ა. მგებელია

1871

ვენესიელი ვაჭარი

იპოპოლიტიკოსი

შექსნირის დრამა

ნამდვილი და გადმოთარგმნილი

დოქტორი ვიფიანისკან.

ნამდვილი არის რაუტლეჯის (Routledge) შემოწმებული და
 ს. სტანტონის (H. Staunton) დაბეჭდილი, ღონდონს 1857.

ქართული ენციკლოპედია, თბილისი, 1988

იპოსტოლი იუსტიანე

მმოქმედნი ჰიბნი:

ლოჯი ვენეციისა.	მოზბო, ამ ლანსლოს მამა, ბე-
პრინცი არრაგონელი.	რიკაცი.
პრინცი მოროკელი.	ლეონარდო, ბასსანიოს მსა-
ანტონიო, ვენეციელი ვაჭარი.	ხური.
ბასსანიო, ანტონიოს მეგობარი	ბალთაზარ
სოლანიო	სტეფანო
სალარინო	პორცია, გასათხოვარი ქალი,
ბრაციანო	მდიდარი.
ლორენცო, ჯესიკას მამა.	პორციას მოახლე.
შეელოხა, ურია.	ჯესიკა, შეელოხას ქალი.
თუბალ, შეელოხას მეგობარი	მანიფიკონი, დიდებული აზნა-
ურია.	ური.
ლანსლო, შეელოხას მსახური	მოსამართლენი.

და იუდეურონი (იუსტიანე) მიჯიუტებ მამა იუდეუნი
სასამართლოს, მოხელენი, მცველი, მსახური და სხ. და სხ.

საქმე სწარმოებს—ზოგი ვენეციას და ზოგი ბელმონტს,
პორციას სასახლეში.

მოქმედება I.

გამოსვლა I. მენცია. ქუჩა.

ანტონიო. ზეფუცებით, არ ეიცოდე, რათა ვარ ასე და-
ლონებული; მომწყინდა მე ესა; თქუტსე მოგწყენიათ, რო-
გორც ამბობთ; მაგრამ საიღამ რა გამიჩნდა, სად დამემართა,
სად შემხუდა, რა ფარჩისაგან არის ნაკერი, სად არის დაბადე-
ბული, — ამისს გამო ცნობას ცადგევიარ და ამ მძიმე ფიქრისა-
გან ისე ვარ გამოშტერებული, რომ თითქმის ჩემის თავისა
ალარა გამეგება რა. თუ არცდღე ვღმარა მტე მთვინი მხატვარი.

სალარინო. თქუტსე ფიქრი ოკიანე ზღუას დაჭრინავს
ახლა, სადაც თქუტსე დიდრონი და მძიმედ დაამარაგებული
არგოზები *) დიდებთ მოსცურევენ საპატივო და დიდ-ქეთუ-
და მოქალაქეებივითა, — ან, ასე უესთქუთათ, როგორც ზღვს ჩინე-

*) "სადაც თქუტსე... არგოზები... ძუტლს დროებში არგოზი ვრ-
ტუა დიდსა და მძიმედ დასატრთავს ხომალდსა, სევეკრო იყო, დუ საომა-
რი; და ეს სახელი იმ ძუტლუბური კლასიკური ვემისაგან დარჩა, არგო
რამ ეწოდებოდა, ან არგოს. აქედამ — არგო-ნავი, არგო-ნავთი.

ბული დაბაისლები, მდაბიო მენაეთ ხალხში ერჩევიან, მეტადრე მაშინ, როდესაც ტილოს ფრთების ფრიალ-ფარფატით მძიმედ ირყევიან და მალლობით დაჭყურებენ ხალხისაგან პატრიისცემით თავის დრეკასა.

სოლანიო. მერწმუნეთ, მე რომ ცოტა გამბედაობა მქონიყო, უმეტესი ჩემი სურვილი ის იქნებოდა, რომ აქედამ ჩემს იმედებს თან გაეჭკიდებიყავ სადმე. სულ ბალახს დაუწყებდი გლეჯასა და მალლა სროლასა, ოღონდ კი ქარი სადა შინადრობს ის შემეტყუა. ძარტას, სულ აღარ მოვაშორებდი თვალსა, სამშვდობო ნაეთ-სადგურის შესაეალოს არ გაესცდე მეთქი, — და თუ ამასობაში საბრზე და საფათერაკო გამიჩნდებოდა რამე, უეჭუტლია ძალიან შემაწუხებდა.

სალარინო. მე როცა ცხელ წუჰსნს უბერაფე, გავანელო მეთქი, ტანში შემატრიალებს ხოლმე, რომ მომაგონდება, რა საშინელება უნდა მოხდებოდეს ზღუაზედა, როდესაც საზარელი ქარიშხალი დაჰბერავს. ჰჰჰის საათს ისე ვერ შევებნედაე, რომ მაშინვე თვალწინ რიყე და ლამი არ წამომიღვეს და ჩემი დიდძალიანი ანდრუ *) არ მომაგონდეს, ლამში ჩამჯდარს რომ დედა-ილქანი თავის გუჰრდებზედ უფრო დაბლა დაჰქონდა, თითქო თავის საფლავს ეამბორებოდაო. წირეაზე მიმავალი რომ საყდარს დაეინახავ, იმავე წამს შიშუტლი კლდეები მომაგონდება, ოდნად გავერის მეტი რომ არა უნდა რა, რომ ჩემი ლამაზი ხომალდი ზედ შეემსხურეს და ჯაეზ-კოკა-პილპილი, ან აბრაშუმის საქონელი, რითაც კი დატვრთული იყო, სულ ზედ გადააფინოს მგრგვნაე ზვრთებსა, — და, ერთი სიტყვით, მე რომ

*) ეს სახელი ერთს ჩინებულს მენავესა ჰქმევია, ანდრუ დარიას, და იმისგან ხომალდს დაჰქმევია.

იმ წამს მდიდარი ვიყავი და ახლა კი სულ ცარიელზედ დამსება! ესეები თვალ წინ რო წამომიღგება, როგორც მინდობა ისეთი ფიქრები არ მოჰყვეს მაშინვე თანა, რომ ძალიან არ დაღალნოს! — რა თქმა უნდა, ანტონიოც იმიტომ არის, მე ვიცი, აგრე დაღონებული, რომ საქონელს ელის და იმის ფიქრშია.

ანტონიო. არა, მერწმუნეთ. მე ამშემთხტსეაში ჩემს განგებას დიდათა ემადლობ. ჩემი საქონელი მარტო ერთს გეშხედ კი არ არის, რომ ყველას ერთი განსაცდელი აღგეს; არც მარტო ერთს აღგილს არი; მისაზიდი და არც მარტო ამ წლის აღებ-მიცემობისათვს არის ჩემი შეძლება ერთიანათ გადაღებული, რომ საქონლის ფიქრი იყოს ჩემი დაღონების მიზეზი!

სალარინო. მაშ ტრფიალების ცეცხლო მოგდებიათ და ის არის.

ანტონიო. მჰ, ეჰ!

სალარინო. არც ტრფიალებაჲ მაშ, ასე უნდა ეთქუათ, იმიტომა ყოთილხართ აგრე მოწყენილი, რომ მოღხენილი არა ხართ; — მაშ რა გაჭირდა, იცინოდეთ, თამაზობდეთ და ამბობდეთ, მხიარულათ იმიტომა ვარ, რომ მოწყენილი არა ვარ-თქო. მართავა — იანუსსა ემფიცავ; ბუნება ხან-და-ხან საოცარს სულიერებსა ჰბადებს ხოლმე; ზოგი თავისს სიცოცხლოეში სულ თვალგახელილი დადის და უბრალო მესტვრე რომ დაინახოს, იმაზედაცა ჰკასკასებს თუთიყუშიეთა; — და ზოგს ისეთი რამ უყამური პირის სახე დაჰყეება, რომ რაც უნდა სასაცილო რამ დაინახოს, თუნდ ისეთი, რომ თითონ ნესტოარ ბრძენსაც სი-

ცილს მოჰგერიდეს, ეს უფამური მაინც არ გამოაჩინეს კბაღე-
ბსა და მაინცა.

სოლანო. აქეთ მოდიან ბასანიო, თქუენი საყუარელი მეგობარი, ბრაციანო და ლორენცო. ახლა კი მშვიდობით, რადგან უკეთესებთან იქნებით.

სალარინო. მე აქ დაერჩებოდი, მანამდინ გაგამხიარულებდით, მაგრამ თქუენთვის უფრო ძვრუასი მეგობრები მეცილებიან და მე რალას გაეაწყობ.

ანტონიო. თქუენც დიდად ძვრუასი ხართ ჩემთვისა; მაგრამ უეჭუტლია საკუთარს საქმეს მიაშურებთ რასმე და ვაცლის მიზეზად ამ შემთხუტეას იღებთ.

შემოვლენ ბასანიო, ლორენცო და ბრაციანო.

სალარინო. დილა ნებისა, ჩემო კარგო ბატონებო!

ბასანიო. თქუენ თითონ კარგო ბატონებო! როდის და ვიცილებთ ახლა, როდისლა? რატომ აგრე უცნაურათ დაგვიძვრეთ თქუენი ნახვა? აგრე უნდა მერე?

სალარინო. ჩუენც მაშინ მოვიცლით, როცა თქუენ მოიცლით. (სადარინო და სოლანო წაუღენ).

ლორენცო. ბატონო ბასანიო! ახლა, რადგან ანტონიო იპოვეთ, ჩუენ ორნი თავს დაგანებებთ; მაგრამ ამას კი გთხოვეთ, სადილობის დროს სად შევიყრებით, არ დაგაეიწყდეთ.

ბასანიო. არ გამოგაკლდებით.

ბრაციანო. თქუენ როგორღაც ვერ იხედებით კარგათა ბატონო ან ტონიო! მეტად დიდს მნიშვნელობას აძლევთ ქუტყუნიერს საქმეებსა. ის სწორეთ წაგებაშია, ეისაც მოგება აგრე

ძვრად უჯდება. დამიჯერეთ, რომ საკვრელათა ხართ გამოც
ტლილი.

ანტონიო. მე ქუცყანას ისე უყურებ, როგორც ქუცყანასა, გრაციანო;—როგორც ერთს ასპარეზსა, ან თეატრსა, სადაც ყველანი თავ-თავისს როლსა თამაშობენ, და მე კი ისეთი როლი შემხვდა, რომ ის ყველასთვის მოსაწყენია.

ზრაციანო. მაკალეთ, მე მასხარას წარმოვადგენ; დეე, მზიარულებასა და სიცილში დაგვემართოს ხნიერების ნაკეცები; ისევ ღუნის სიმზურვალემ გამაწითლოს, ის მირჩენია—მწუხარების ოხერა ხტუნეშისაგან გულის გაგრილებასა. — შითამ მამაპაპის საფლავის ქუასავით უძრავათ რათ უნდა ეგდოს კაცი, ვისაც აკძარლუბში თბილი სისხლი უდგია? თბიზელი რათ უნდა იმძინარებდეს თავსა,—და ზაფრის სიყვთლემში ძალათ რათ უნდა შედიოდეს, ყოველთვის ცუდ-გუნებაზედ ყოფნითა? აჲ მე რას გეტყვ, ანტონიო!—მე შენ მიყაურხარ *), და ეს შენი სიყუარულია, რომ ასე მალაპარაკებს:—აქ ერთი კაცი არის ისეთი, რომ პირისსახეზედ თითქო წუმშის ქაფი ასხიოა,—და თითქო ყველასთან უნძრახათ არისო. და ეგებეს ხმა, გამივარდეს სიბრძნისა, მეცნიერებისა და მალალ-პაზროვნებისაო; თითქო ამას ამბობდეს: “მე ვარ უფალი მკითხავი,—და როდესაც მე პირს დავადებ, არა ძალღმა ყფთა არ გაბედოსო.”—ოჲ, ჩემო ანტონიო! მე ზოგიერთს ისეთს ვიცნობ, რომ მეცნიერად მოაჩნიათ, რადგან ჩუმათ არის; და თუ ლაპარაკი დაიწყო, გამგონეთ ყურს იქამდინ შეუწუხებს, რომ უნებლიეთ ათქმევი-

*) “I love thee”. ზოგიერთს მოქმედს პირს ხან თქუცნობით აღაპარაკებს ამ დრამაში და ხან შენაობით, როგორც ნამდვლში არის, აქაც უოველგან ისე მომყავს.

ნოს, სულელი ყოფილა ეს ვილაც არისო.—სხუას მერე გე-
 ტყვი კიდევ როდისმე ამაზედა;—ამას კი ნუ ბეჭდობიშაგ და-
 ფიქრებით ვითამ კავი ესროლო ხალხა, ეგების სიბრძნის სა-
 ხელს გამოვსდო და გამოვიტანოო. ახლა კი წავიდეთ, ლო-
 რენცო!—მშვდობით, დრომდის. ამ ჩემსა ქადაგებას სადილს
 უკან დაგისრულებ.

ლორმანო. მაშ მეც სადილობამდინ გეთხოვებით. მეც
 სწორეთ იმ ბრძენთაგანი გამოვდივარ, რადგან ბრაციანო ხმის
 ამოღებას არ შეკლის.

ბრაციანო. ძარგი, შენ ერთ ორიოდ წელიწადს კიდევ
 დარჩი ჩემთანა; იმედია რომ მაშინ შენი ხმა შენც ველარ გა-
 იგონო.

აბტონიო. გამარჯულებით. მახედაე რომ ყბედათ გინდათ
 მაქციოთ.

ბრაციანო. სწორეთ მადლის გულისათვის; რადგან ჩუმათ
 ყოფნა საქებარი არის მარტო საქონლის დალორებული ენი-
 სათვის და ქალისათვის, რომლისაც ფულით შოენა არ შეიძლე-
 ბა. (გრაფიანო და ლორენცო გუჯენ).

ანტონიო. აზრი გამოდის რაზე ახლა აქედამა?

ბასსიანო. ბრაციანო უზომოთ ბერს ლაპარაკობს ხოლმე
 უგზო უკლოთა, ასე რომ მაგისი ტოლი ყბედი მთელს ენაქიაში
 არაეინ იპოვება. იმისი აზრი სწორეთ ის არის, როგორც ორი
 ხორბლის მარტული იყოს ორს, ბზის ხროვაში ჩარჩენილი;
 მთელი დღე უნდა ჰქეჟო რომ მიაგნო, და თუ მიაგენ, იტ-
 კვი, ძებნად არა ღირებულაო.

ანტონიო.—სწორეთ. ახლა ეს მითხარით, ისქალი ეინ
 არის, რომლისაქენაც საიდუმლოდ დადიხართ ხოლმე სალო-
 ცაეთა და ყოველ დღე მპირდებით იმისს ამბავსა?

ბასსანიო. შეტყუებული გაქტუთ, ანტონიო, რომ მე ჩემი ქონება სულ გავაბნეე, რადაც მიდიდურობით რომ შეტყუებულ უფრო მალლა მომქონდა თავი. აღარც კი იმი თვისა ვაჭუნესი, რომ ამგუარის ცხოვრების სიმალლიდამ დაბლა უნდა დავიწიო. მაგრამ უმეტესი ჩემი ფიქრი და ზრუნვა ის არის, რომ პატიოსნებით დავაღწიო როგორმე თავი კარგა დიდვალეებსა, რაც რომ ჩემმა ყმაწვილურმა წინდაუხედაობამ თავს დაატყდა. — შევლაზედ უფრო თქუტსნ განა ვარ დავალეებული, ანტონიო, ფულითაცა, და სიყუარულითაც; და თქუტსნს სიყუარულიზედ ვენ მაქუტს სასოება დადებული, რომ ტვირთი მოვიხსნა როგორც მე ყოველი ჩემი განზრახვისა და ანგარიშისა და პაინათლად გამოვიდე ყოველი ვალისაგან, რაც რომ მმართვეს.

ანტონიო. ბთხოვთ, ჩემო ბასსანიო, შემატყუებინათ თუ თქუტსნი ანგარიში და თუ იმავ პატიოსნებაზედა გაქტუთ დამყარებული რომელზედაც ყოველთვის მოგარხართ, — დარწმუნებული უნდა იყოთ, რომ ჩემი ქისა, ჩემი სიცოცხლე და ყოველი ჩემი საცხოვრებელი თქუტსნ თვის მზათა მაქუტ.

ბასსანიო. მე რომ შავიდათ ვიყავი, მაშინ ერთი ისარდ რომ გადამეკარგებოდა, მეორეს მიუადვენებდი ხოლმე და მეც თან ვაეკრებოდა, ეგება ის დეგარგულიც იქვე ეპოვო, სადაც ეს დაეცემა მეთქი და მართლდა, ხშირად მოჰხდებოდა, რომ მეორე იქვე ახლოს დაცემოდან და თარიფეს თითქმის ერთათ ეიპოვიდი ხოლმე. ახლა რისთვისაც ამ სიყმაწვილის ამბავს გიამბობთ, სწორეთ სიყმაწვილეთა ესეცა. მე ბევრი მმართვეს თქუტსნი და, როგორც დაუდგარი ყმაწვილის რიგი არის, რაც ახლა მმართვეს, ის დაკარგულია; — მაგრამ სამჯობინარად თუ დაინახეთ და ერთს ისარს კიდევ განსწორით იქითა, მსადაც პირველი არის გადაეარდნილი, მე თვალს აღარ მოვაკილებ

და, უეჭურსლოა, ან ორივეს ვიპოვნე, — ან არა და — ამ შიგ-
რეს მაინც უკან მოვიტან და პირველი ხომ მმართებს და მშა-
დლობელს ისევე ისე შემართება.

ანტონიო. თქვენ მე კარგათ მიცნობთ, — და გულისთაღს
მეგობართან აგრე შორილდამ ლაპარაკი — და კარგული დრო არის.
ამას თქმა არ უნდა, რომ ყოველი ჩემი საცხოვრებელი რომ აგე-
კლოთ და გაგეფუჭებოხათ, ჩემთვის ისე საწყენი არ იქნებოდა,
როგორც ექვს შემოტანა არის ჩემს წმინდასა და უსაზღვრო
მეგობრობაზედ. შრთი ეს მითხარით ახლან, ხომ იცით რაც შე-
ძლება მაქვს და რას ელით ჩემგანა, რომ შეგისრულოთ? მი-
თხარით, როგორც სარწმუნო ბეგობარსა.

ბასსან. — ბელმონტს არის ერთი ყმაწვილი ქალი, შეძლება
ბულის კაცის მემკვდრე, და ისეთი მშუტნიერი არის, — რომ სიტ-
ყვით არ გაშობითქმის; — ამასთან ყოველის სათნოებით არის აღსაესე.
მე ზოგჯერ საიდუმლო მოციქულობა ამომიკითხავი იმის თვა-
ლებიდან, ჩემი გამაზნეველები: — საკელად ჰქვია პორცია, და
ვერაფერში ვერ ჩამოუდგება ვერც ძატონის ქალსა და ვერც
ბრუტის პორციასა. არც ქრესიანა არის იმისი ღირსების უმე-
ცარი: დიდებულნი ოთხივე მხრიდან მოდიან სხუა და სხუა
ქრესიანით იმის სათხოვნელათა. მნათობი კაეები ლაწვებზედ ოქ-
როს მატყლივით დაჰბიბინებენ, და ბელმონტი ამითი ძოლო-
ხილად არის გადაქცეული; სადაც მრავალი იაზონი მოდის ოქ-
როს-მატყლოსნის საშოვნელათა. **მკ, ანტონიო!** იმდენი შე-
ძლება რომ მქონდეს, რომ იმათ რაყიდობა გაუწიო, რაღაც
რამ წინათ მაგრძნობინებინებს, რომ გამარჯტება უსათუოდ მე
დამრჩება.

ანტონიო. — შენ იცი, *) რომ ყოველი ჩემი ყოფა-ცხო-

*) "Thou know'st". შენ იცი.

ვრება ზღუდად არის; და ახლა მოხერხება არა მქვს რა არც კო-
ტათ როგორც გამოსაჩინს ფულს თაქ მოუყაროს. მაშინ სხუაქ
გან მიიხედ-მოიხედე, ეცადე, და რასაც შენვეცაში ჩემის სა-
კელით შოვნას შეიძლებდე იშოვნე, მე ნურაფერში დამზო-
გავ, ოღონდ კი შენი ბელმონტში გამოჩენა და პორციას
თხოვნა მოხერხდებოდეს. იარე, აქა-იქა იკითხე, სად შეიძლე-
ბა ფულის შოვნათქო, მეც აგრე ვიქ, და ექვ არა მქვს, რომ
ჩემი სახელისათვის იქნება, თუ ჩემი პატივისცემისათვის, სადაც
იქნება ვიშოვით. (განშორდებათ).

ომ დგუნდა მანგისთ ქალაქსა მნემ ნორ კოცი ეტნი ითბრ
-იფ ნი გინ; მოსტულათ ინგოზის ქსნქაიოულგ ითხსენ მანემ
ეთ ინგულესეთ გეო ეშიან მანგისნ ქელი ინგულბრეტ
-ულს ეთი მანგისთე გამოსვლა II. ქიფი მნკიძე აქმიან
-ოგ არ ეს მანგის თუფეთულს ქსმტ კოციოთ ბრტმაფედ თონ

ბელმონტი მართლათახი პორციას სასახლეში. გ ანგონი
კობე მოლთა მონემ სხთან ინგებოთ ბრტმედ ძეთარ ეს მა
-ეშიოგ მსოლ ინგენ მანი კობე—მობას აქმიან ინგებ მანი

პორცია. ბეფიცები ნერისა; რომ ეს ჩემი პატარა სხეუ-
ლი სწორეთ დაღალული არის ამ დიდს ქუტყანაში ყოფნითა.

ნარისა. დაღალულა მაშინ იქნებოდით, თქუტნს თავს ვენა-
ცვალე, რომ თქუტნი სიღარიბე ისე დიდი ყოფილიყო, როგორც
სიმდიდრე არის;—მაგრამ, ეტყობა, აუარებელი შეძლებაც ისე
შემაწუხებელი ყოფილა, როგორც შეუძლებლობა არის. მაშ
მართალი ბედნიერება ისეე საშუალი მდგომარეობა ყოფილა;
სიჭარბეს ჭალარა უფრო მალე მოჰყავს და ზომიერება კი უფ-
რო დიდხანს აძლებინებს კაცსა.

პორცია. აჲ, კარგი და კარგათ გამოთქმული აზრები!—

ნერიისა. — უკეთესი იქნებოდა, საქმითაც რომ გამარჯობებული ყოფილიყო.

პოსტია. — საქმეც რომ ისე ადვლი ყოფილაყო, როგორც გ. მოცნობა არის ადვლი გამოსადიგის საქმისა, — პატარა საყდრები გუშბათიან ტაძრებად გადაიქცეოდნენ, და ქოხები სამთაერო სასახლეებად. ქარგი მოძღუარი ის არის, რომელიც თავისს მოძღუარებას საქმითაც ამართლებს, და არა ცარიელი სიტყვთა. მე ის უფრო ადვლად მიმაჩნია, რომ ოცს ერთათ ვასწავლო, ასე მოიქეცით მეთქი, და არა მგონია კი, იმ ოცში ერთი მეც ვიყო, რომ ჩემს საკუთარს დარიცებას დაეადგე. მონებას შეუძლია გულისთქმას კანონები დაუწყოს; მაგრამ თიციბი აგებულება ციეს ბძანებას მაინც თავს გადაელება და მაინცა. სიყმაწვილის **სიტყვა** გონიერს დარიცებას; ისე სკუპით გადააბტება, როგორც ბუჩქს კურდღელი. მაგრამ მე რა გონიერება გამომადგება; რომ საქმროს აღჩივებაში მომხმაროს! ან მე რაღას ვამბობ, აღჩივებაში მეთქი! ჩემო თავო! ვერც იმას ვირჩევ, ვინცა მსურს, — ვერც იმას ვეტყვი უარსა, ვინცა მძაღს. მსაბრის ანდერძი, მიტუალებულის მამისაგან ცოცხლის ასულოცათვს დაგდებულო: მნელია, თუ არა, ნერიისა, რომ არც შეგეძლოს იჩირო ერთი, და არც შეგეძლოს დაითხოვო მეორე?

ნერიისა. თქვენს მამას სათნოება არას დროს არა შეკლებია; და მართლთა ხომ მიტუალეების ქაშს სურვილი ყოველთვის სახიერი ჰქონიათ. მაშ მე ასე ეტიქობ, რომ თქვენს ბედისწერა რომ ამ სამს კალაფში არი დაკეტლი, ოქროსა, ვერცხლისა და ტყვიისაში, — (სადაც რომ, ზანც იმის აზრს მიჰხედება, თქვენ ქვრად შეგხედებათ) — უეჭუბლია, ისეთს ქმარს გამოვიჩნებთ, რომ აწორეთ ღირსი იყოს თქვენს სიყვარულისა. მა-

გრამ ხელს რომ აქ ღიღებულნი და ბრწყინვალე ქაქქროვანად
 არიან, იმათში ვიხედ უფრო გიჟივით თვალი, ვინცენ მათგან
 მიიწევს თქუტნი მხურვალე გულისგან კაცითა, კაცობიან პნენ
 სოპ **პოტრსია** ბბა, იმათს სახელებს მომიყუე მდა, როგორც
 დამისახელებ, ისე თითო-თ-თოთ ჩამოგვიტელი იმათ ხსათადა და
 მაშინ შენ თითონ მიჰხედები ვინცენ აქ მიიწევს ჩემთ გულისგან

ნერისა. ჯერ არის ნეაპოლიტანელი პრინცი. — ანუ შენი
 — **პოტრსია.** მო, თავქარიანთ ყმაწვილი კაცი, — თუ არსთაგანს
 ცხენზედ, სხუა ლაპარაკი რომ არა შეუძლია რამდღიან დიდ ქე-
 ვად მიანიდა და თავი მოსწონს, რომ თავისი ველითა მქუდაუს ცხე-
 ნსა. მეშინია, დედოფალს იმისა დედას ნაღობანდთან ეთთანმე
 არ წასტდენიყოს თხზი. — ულტუკმობე კობა, ამანი ძიცი იბლშია

ნერისა. შერე — მოვიდა — გრაფი კალატინი. — ანუ თუ იბ
პოტრსია. ის თუ არ წარბების კმუხვას სხუას არასა შერობა,
 ფითქო ამას ამბობდეს: “გინდიართ თუ არა, არჩიეთ და რა-
 ლაო. — რაც უნდა სასაცილო ამბავს უამბობდენ, ღიმილი არ
 მოუყა, მეშინია, სიბერეში მტრალა ფილოსოფოსად არ გა-
 დიქცეს, სიყმაწვლეში რომ ასე ცხვრ-პირ ჩ. მოშეებული არის.
 მშრად რომ მკუდრის თავი მეგდოს გამხმარი და პირშიც სხუა
 ძუალი ექიროს, ამ ორში ერთ-ერთის ქმრობას ის მიჩიენია.

ნერისა. — იმ ბატონს ჭრანტუხზედ რას იტყუეთ, სახე-
 ლად რომ არის მოსიო ლ' ბონ. (Le Bon).

პოტრსია. — ძაკად ლეფის განენილი არის, და მე როგორღა
 მეთქმის, კაცი რუ ჰქვია მეთქი. მართლათა: ც. ეიცო რომ მასხა
 რათ აგდ ბა ვისივე ცოდვია. მეგრამ იმისი, — რაფობრა, — ცხენი
 ხომ ნეაპოლიტანელზედ უკეთესი ჰყავს, და წარბებას კმუხვა
 ხომ პალატანზედ უფრო საძაგლად იცის. ის არის ყოველი

თურთ კაცი, მაგრამ კაცს კი არათრითა ჰგაეს. მაშინ თუ უსტუმნს საღმე, ის გამოიჭიმება და ცმუკვას დაიწყებს; — წარბებს შეიკრავს, თითქო მტერს იგერებდეს ამითიო. მე რომ ის შევიერთო, თუნდ რაცი ქმარი შემირთავს, სულ ერთია: რომ შემოძლოას არას ფინალელი, ამიტომ რომ გაგეყვებითაც რომ შემოყვაროს, ჩემგან იმისი საყვეუარული მაინც შეუძლებელი იქნება.

ნარიხა. — ზოკონბრიჯზედ რაღას იტყვთ, ინგლისელს ყმაწვილს ბარონზედ? —
პორსია. შენ იცი, რომ მე და ის ერთმანეთს თითქმის ხმას არა ეტყვით: იმას ჩემი არა ესმის რა, მე იმისი არც ლათინური იცის იმანა, არც ფრანკუზული და არც იტალიანური; და მე, სამართალში მგონია შენც დამემოწმო, რომ ინგლისურისა მაგდენი არა გამეგებარა. მხატვლიაო, სწორეთ იმაზედ ითქმის; მაგრამ შეუძლია ვისმე ცარიელს მხატვრობასთან საუბარი გააბას რამე? მერე ტანისსამოსი როგორი იცის! ქუდასაცმელი მგონია იტალიაში უნდა ჰქონდეს ნაყიდი, ფეხსაცმელი ფრანციაში, ქუდი გერმანიაში და მიხერა-მოხერა ყოველგან.

ნარიხა. იმისს მეზობელზედ რაღა აზრი გაქვთ, შოტლანდელს ლორდზედ?

პორსია. — ეს აზრი მაქვს, რომ მეზობლობითი კაცთ-მოყვარება დიდი ჰქონია; — რადგან ერთი კაი სილა უსესხნია ყურმალში ერთი ინგლისელისაგანა და მაგიერის გადახდას მაშინ დაჰპირებია, როცა მოეახერხებო. მგონია ფრანკუსს კელი მიუცია, თუ გაგეჰირდა მე მოგეშტულებიო.

ნარიხა. ის ყმაწვილი ნემეცი როგორ მოგწონთ, საქსონის მთავრის ძისწული?

პორსია.—დიდად სამაგელი დილით, როდესაც უნძოა, და უმეტესად სამაგელი წასადილეც, როდესაც წასუთნია; როცა ვარგა, ცოტათი რითიმე ჩამოუდგება კაცსა; და როცა არ ვარგა, მაშინ, — ცოტათი რითიმე პირუტყვსაც ვხდააქარბებს: და უვარგისი რადგან უფრო და უფრო უვარგობაში შედის, იმედი მაქვს, რომ მე დრო უიმისოთ უკეთ გავატარო.

ნარისა.—პრჩევანში შევალთ, რომ მსთქუას და სწორეთ ასარჩევი კოლოფი აარჩიოს, მაშინ ხომ მამითქუტსნისნება დაირლუა, უარმ თუ უთხარით.

პორსია.—მაშინ უარესს რომ არ დაგვემართოს, შენ ეს სიკეთე მიყავ, წემო ნერისავე, რომ სხუა კოლოფხედ ერთი დიდი სტაქანი ჩეინის ღეინო დასდგო; ეშმაკიც რომ იჯდეს შიგა, თუ ეს განსაკუთრებული ღაინაბა, უეჭუტსლია, მაინც იმას ამჯობინებს. პრაფერს არ მოვეროიდები, ნერისა, ოღონდ კინეს სარეცხის ღრუბელი თაეიღამ მოვიცილო რადგარჩე.

ნარისა. თქუტს რომ ერთერთს ამ ბატონთაგანს ერგოთ ეისმე, ამისი ფიქრი ნუ გაქუთ; თაეისს საწადელს მე გამომიტყდნენ ისინი; შინსკენ უჭირაეთ ახლა თეალი და თქუტს აღარ შეგაწუხებენ, თუ თქუტსენვე არ ინებეთ და სხუა არა ამჯობინეთ რა ამ მამითქუტსნისაგან ნაანდერძეც ერთ-ერთი კოლოფის არჩევასა.

პორსია. სიბილლასავითაც რომ დავერდებოდე, მაინც ღიანასავით უბიწო მოვიკუდე ის მირჩევნა მამიჩემის ანდერძის გატეხასა. მოხარული ვარ, რომ ეგ მიჯნურები ჰკუას გამოჰკიდებიან. არა ეინ არის იმათში, რომ იმინი გაცლა წრფელის გულით არა მსურდეს და ღმერთსა ვმსთხოვ ყველას ვშვდობის გზა მიანიჭოს.

ნარისა, ძალბატონო, მამითქუტუნის სივლიტელეშო, ერთი
მენტუციელი, კარგათ ნასწავლი და კარგი მხედარი — რამე მკა-
ყუა მარკიზ დ'მონჭეროატს — გახსოვთ თუ არა?

პორსია. დიალ, ბასანია, — ასე ერქუა, მგონია.

ნარისა — სწორეთ; და ჩემს უმეცარს თვალში, ყველა-
ზედ უფრო მეტს მიმჩნდა, ლამაზი ქალის სიყუარულის ღირ-
სათა, რის მეტსაც კი არა, კოლეგენ იმ მხედარს — ნამისა
— აქორსია. — კარგათ მახსოვს; და მახსოვს, რომ მართლა

ღირსი იყო მაკ შენის ქებისა. რაო, ერთა ხარ მანდაქ
მე მენ კოლონელებეთ რა ნაო შემოვა ერთი მხასურია, კორს

ითლებსახეში. — ძალბატონო, ითხოვემ თქუტუნის სტუმრები
თქუტუნს ნახვის ნებას ითხოვენ გამოსათხოვებლათა! — და ერთ
თი გზადღეთ კიდდე მუხუთესაგან გამოგზავნილი, მოგხსენებთ,
ჩემი ბატონო, მოპოკველდ პრინცი სამალამ გიახლებათ აქაო.

პორსია. ამ მუხუთეს მიღება რამ ისეთის სიამოვნებით
შემეძლავს, როგორც დათბუნაო ოთხისა, — დიდად მიმივბოდა
ემისი მოახლოვება, ხასიათი რომ წმინდანისა ჰქონდეს და მო-
ყვანილობა მატუურისა, მაშინაც მოძღურად უფრო დაეყუ-
ნებდი და ქჰრად კი არა. — წაეღეთ, ნერისა; ზიკო! შენ წინ
მიგვიძელ! ერთს ტრთვალს რომ კარს ვაუახუროენებთ, მეორე
გვირეკს მაშანვე. (ზაულენ).

სამიღმისა მიფ
უმიან ეფანგუოტუნეთ ნაო, — რა ნაოლოენიამ ნიპაქონ

გამოსვლა III. მენტუა. ყაბახი.

შემოვლენ ბასსანიო და ფაულოსა.

ფაულოსა. სამი ათასისა ჰქრო! კარგი? რა თითღე მიო
ბასსანიო. დიალ, სამის თვთ.

შველოხა. სამის თვთა! კარგი!

ბასსანიო. და — როგორც ვითხარით, ანტონიო!

სუქი გექნებათ შავ ვალში.

შველო. — ანტონიოს ემართება ეს ვალი! კარგი!

ბასსანიო. მაშ გავიმართავთ კელსა, დამავალდებთ? პა-

სუხს შევიტყობ, თუ ეერა?

შველოხ. სამი ათასი ოქრო, სამის თვს ვადითა და ან-

ტონიოს თამასუქით!

ბასსანიო. თქტნი პასუხი?

შველოხა. ანტონიო — ვარგა!

ბასსანიო. მკვ გაქტთ თუ?

შველოხა. ოჰ, არა, არა, არა. მარგა მეთქი იმიტომა

ვმტკვ, თქტნი თვს გაძვეგონებინა, რომ სანდო არის მეთქი; მა-
 გრამ შეძლება კი საფიქრებელი არის ახლა იმისი; ერთი არ-
 გოზი ტრიპოლსა აქტს გაგზავნილი, მეორე ინდოეთს; რიალ-
 ტოში გავიგონე მცსამე აქტსო მექსიკას, მეოთხე ინგლისს, —
 და სხუბი კიდევ სხუა და სხუა ქტსუანასა. არგოზი გემია; გე-
 მი რა არის? ფიცრები; ვინ ატარებს? კაცი. თაგუბიცი არის,
 ზოგი მიწის თაგვი, ზოგი წყლის თაგვი; — ქურდებიც არიან,
 ზოგი ხმელეთის ქურდი, ზოგი სუბლეთის ქურდი; მე აქ ზღვს
 მეკობრეებისას ვაძბობ, პირატებს რომ ეძახიან. მაშ აქ გვე-
 მუქრებიან წყალი, ქარი და კლდეები. მაგრამ თითონ კაცი
 კი სანდო კაცი არის, ამას თქმა არ უნდა. — სამიათასი ოქრო?
 მგონია შეიძლებოდეს იმისი თამასუქით გაიცეს.

ბასსანიო. დარწმუნებული იყავით, რომ შეიძლება.

შველოხა. მე საქმით მინდა დავრწმუნდე, მართლა შე-
 იძლება თუ არა? ამას, ცოტა არ არის, ფიქრი უნდა. შეიძლე-
 ბა ანტონიოს თითონ გამოველაპარაკო?

ბასსანიო.—სადილს თუ ჩვენთან ინებებთ, **ქრისტე** არა.
შეველოხა.—ღია! ღორის სასუნებლათ, **სამ**—სამყარების
 ხაჭმელად, სადაც თქვენმა წინასწარმეტყუტლმა, ნაზარეველმა,
 ეშმაკი შერეკა!—მე მინდა აღებ-მიცემობა თქვენთანა, ლაპა-
 რაკი თქვენთანა, მისვლა-მოსვლა თქვენთანა, და სხუა დასხუა;
 მაგრამ მე არ მინდა ჭამა თქვენთანა, სმა თქვენთანა, ლო-
 ცვა თქვენთანა.—რა ამბავი რიალტოს?—ეს ეინ მოდის აქა?
 (შემოვა ანტონიო.)

ბასსანიო.—შფალი ანტონიო არის.

შეველოხა.—(თავისთვის). როგორ ფარისეველურათ იხედ-
 ბა! მძულს, იმიტომ რომ ქრისტიანია; და უფრო კი იმიტომ
 რომ, უგუნურობითა და უსწინდისობით, თავის ფულს უსარ-
 გებლოდ აძლევს აქა-იქა და ამითი ჩუნი ფულის სარგებლის
 მაზანდა დაბლა დაჰყავს ვენეციაში.—შრთი თუ გვერდში კე-
 ლი წაეაღოე როდისმე მე იმასა, სასუქათ შევაჭმევ, რაც იმი-
 საგან ძველათგანვე გულში მაქუს ჩარჩენილი.—ჩუნი წმინდა
 ხალხი სძავს იმასა და ყოველთვის გელანძღავს ხოლომე, სადაც
 კი ვაჭრები თავს მოიყრიან; მეტადრე მე მაგინებს და მიგინებს
 ჩემს საქმეებსა და ჩემს კანონიერს სარგებლობასა, ვითამ უსეი-
 ნიდისო და ურჯულო სარგებელს ვიღებდე. წყეული იყოს
 ჩემი გუარი, თუ მე ეს იმას შევარჩინო.

ბასსანიო.—შველოხაე! გესმისთ თუ არა?

შეველოხა. რაც ვამაჩნია იმის ანგარიშში ვიყავი და რაც
 რომ ჩემმა ხსოვნამ თვალ წინ წამოაძიყენა,—ასე გამოდის, რომ
 ახლავე ამდენი ფულის მოგროვება არ შემძლია,—სამი ათა-
 სი ოქროა! მაგრამ, არაფერი. თუბალა მასესხებს, მდიდარი
 ებრაელი რომ არის ჩემის გუარისა; მაგრამ-წყნარა: რამდენის

თუთა გნებაეთ? (ანტონიოს). ზამარჯუტბა ბატონსა, (თქუენს) პატროსნებაზედა გეკონდა: ეხლა აქ ლაპარაკი. —

ანტონიო. — შეელოხაეთ! მე სარგებლით არცა რა ვის ვაძლეე ფულსა, არცა რა ვისაგანა ექსესულობ, — მაგრამ ჩემი მეგობრის კელის გასამართაეთ, — ვარლუშე ახლა ამ ჩემს ჩუხულებასა რადგან ძალიან უჭირს. (მასანიოს) იცის რამდენი გინდათ?

შეველოხა. დიალ, დიალ, სამი ათასი ოქრო.

ანტონიო. და სამის თვს ვადით.

შეველოხა. — დამაფიწყდა, — დიალ, სამის თვითაო, აგრე მითხარით. ქარგი. — თქუენის თამასუქათ; — და აბა ენახოთ; მაგრამ ყური დამიგდეთ ერთი: მე მგონია ასე სთქვთ, არც არავის ვაძლეე, არც არა ვისგან ვსესხულობ სარგებლითაო.

ანტონიო. — სწორეთ, — არას დროს.

შეველოხა. — როდესაც იაკობ თავისს ბიძა ლაბანს მწყემსად უდგა, ეს იაკობ ჩუქნი ნეტარხსენებული აბრაამილამ (როგორც იმისი ბრძენი დედა იმის საქებრად გვიწერს) იყო მესამე პატრონი; — დაალ, ის იყო მესამე.

ანტონიო. — შერე რაო? სარგებელს იღებდა თუ?

შეველოხა. — არა, არ იღებდა სარგებელსა; — არა, როგორც თქუენ ამბობთ, ისე სარგებელს არ იღებდა; მაგრამ ყური დამიგდეთ იაკობ რასა შერებოდა. ლაბანმა და იმან პირობა დასდეს, რომ ყოველი კრავი, რაც კი ჭრელი გამოვიდოდა, ან ზოლიანი, იაკობს უნდა რგებოდა, სამწყსოდ. შემოდგომის დამლეეს დასუქებულმა დედალმა ცხერებმა რომ ერკემლებისაკენ წევა დაიწყეს და განმრავლების წესი რომ ამ მატყლოვანს მომგებლებში თავისს საქმეს დაადგა, — გამოცდილ-

მა მეცხეარემ რამდენიმე წყებლა მოსჭრა, გახსნდა, და წყებლა
 ცხეარი ჰხურდა, ყველას წინ დაუსვა; რომ დამაქდნენ, შერე
 თაეის დროზედ სულ ჭრელი ბატკნები მოიგეს და ყველა ია-
 კობს ერგო. ამ გზით დაადგა შეძინების გზასა იაკობ და ჯურ-
 თხეულ-იქმნა საქმე მისი; და კურთხეულ-არს შეძინება ყოვე-
 ლი, რომელი არა ქურდობისაგან შესდგების.

ანტონიო.—მე ერთი შემთხუტეა ყოფილა და იაკობს
 თაეის სასარგებლოდ გამოუყენებია. ეს საქმე, იმის კელიდამ
 რომ ვერ გამოვიდოდა, —ზეგარდამო არის ცათაგან ქმნილი
 და დადგინებული. მერე რას ამტკიცებთ შინც მაგ მაგალი-
 თითა. გასესხებულს ფულზედ სარგებლის აღების სიკეთესა, თუ
 იმასა რომ თქუტნი ოქრო და ვერცხლი ცხუარი და ერკემალი
 იყოს!

შეპლოხა.—მე არ ვიცი, ამებხაც კი აგრე მალე ენა-
 ყოფიერებ. მაგრამ ყური დამიგდეთ ბატონო.

ანტონიო.—ღაინახ: თერეთ ესა, ბასსანიო. ეშმაკს შეს-
 ძლებია თურმე, რომ თაეის საქმის გასამართლებლათ საღეთო
 წერილი იმოწმოს. —ბოროტი სული, რომელსაც წმინდა მო-
 წმობა მოჰყავს, მოლიმარს აეზაკს მიემსგავსება: მშუტნიერი
 ხალია, მაგრამ გული აქუტს დამპალი. ოჰ! საამო შესახედობა
 აქუტს სიცრუესა.

შეპლოხა.—სამი ათასი ოქრო, —კარგა დიდი ფულია
 ესა. სამი თვე თორმეტში; აბა ერთი ანგარიში ენახოთ! —

ანტონიო.—ქარგია, შეელოხა, გვაფალებ თუ არა?

შეპლოხა.—ბატონო ანტონიო, თქუტნი ბევრჯელ გიკი-
 ცხეართ მე რიალტოში, ფულს რო ეასარგებლებ იმის გამო-
 ისობით: მე მხრების აწევის მეტი პასუხი არა მიკადრებიარა

და ყველა მოთმინებით ამიტანია თქუტუნგანა, რადგან მოთმინება წერა არის ჩუტნი ხალხისა. — თქუტუნ გიძახნიათ ჩემთვის ურჯულო, ცოფიანი ძალლი და ჩემს ებრაულს კაბაზედ გიფურთხებიათ; — რატომა, და იმიტომ, რომ ჩემის სკუთრებშიდამ სარგებლობა ეამოჰქაქუს. ძარგი, — ახლა გამოდის, რომ ჩემგან კელის გამართვა გჭირდებათ. შიაროთ მაშა: თქუტუნ ჩემთან მოდინართ და მეუბნებით: „შეელოხა ფული გეინდებო“. თქუტუნ მეუბნებით ამასა, თქუტუნა, თქუტუნს ნაზლას რომ ჩემს წუსრზედა ჰსკლიდით ხოლმე და პანლურით რომ მადგებდით, როგორც უცხო ძალღს გააგდებთ თქუტუნის კარიბჭადამა; — ახლა ფულსა მთხოვთ. მე ამისი პასუხი რა უნდა გითხრათ? გითხრათ, „ძალღს ვინ მისცა ფული მეთქი“, ან — „ძალღს როგორ შეუძლია სამიათასი ოქროს გაცემა მეთქი?“. — თუ — დაბლა დაეიხაროთ თაეი როგორც ერთმა მონამ და გულის კანკალითა და მოკუდინებით ასე მოგახსენოთ: „მშუტნიერო ბატონო, — ამ ოთხშაბათს თქუტუნ მე პირში მადურთხეთ; — მა და ამ დროს — ძალღად მახსენეთ და ამდენის პატივისცემისათვის მე ახლა სესხად გაძღვეთ ამდენ ფულსა მეთქი?“.

ანტონიო. რასაც მაშინ გეუბნებოდით, ახლაც გეტყვ; ახლაც ისე შემოგადურთხებ, ახლაც ისე გკრავ პანლურსა. შენ თუ ფულის მოცემა გინდა, ისე კი ნუ გეძღვე, როგორც შენს ტოლსა და ამხანაგსა (სად გამოუტანია მეგობრ ბას თაისი დასაწყისი მეგობრის უნაყოფო ფულიდამა). ისე მოგვეცი, როგორც მტერსა; რომ, ვინიცის, თუ პირობა გავიტეხეთ, უფრო თამამათ მიმართო კანონსა და ისე გადაგვახდევინო.

შეელოხა. — აბა უყურეთ ერთი, როგორა ჩქარობთ! მე მინდა თქუტუნი მეგობრობა ეიშოენო, თქუტუნი პატივისცემა

მოვიგო, — რაც სირცხვლი ჩემთვის თქვენ გიქმნევიათ, ნუკო დაეიფო, ახლანდელს დროებითს გაჭირებაში კელი გაგიშროთოთ და ჩემი ფულის სარგებელი ერთი მანუელიც არ გადაგაბდეინოთ, და თქვენ კი ჩემი არა გესმითრა. რასაც მე გეუბნებით, თუ არ სიკეთე, სხუა რა უნდა იყოს აქა?

ანტონიო. — მართლად, რომ ძალიან სიკეთე იქნება.

შეველოხა. — და ეს სიკეთე მინდა საქმით დაგიმტკიცოთ; ერთი — ნოტარიუსთან წამომყევით, თამასუკი დამიწერინეთ იქა, — და, ამ მხიარულ გუნებაზე, თუ ამა და ამ დღეს არ გადამიხადეთ, ამა და ამ ადგილს, ესა და ეს ფული ანუ ფულეები, დეე ჯარიმათ დაწესდეს ერთი ზომიერი გირვანქა თქვენითეთრი ხორცი, გამოჭრილი თქვენის სხეულიდამ იმ ადგილს, რომელიც მე ვარჩიო.

ანტონიო. — თანახმა ვარ — სრულის გულით; — მაგისთანა თამასუქზედ სიამოვნებით მოვაწერ ხელსა, და ვიტყვი, ურიისაგან ეს დიდი სიკეთე არის შეთქი.

ბასსანიო. — მაგისთანა თამასუქს თქვენ ჩემთვის არ მიგაცემინებთ. ისევე ჩემს გაჭირებაში ვიყო ის მირჩვენია.

ანტონიო. რაო, შენ რის ფიქრი გაქტეს? მე ამას პირობას არ გაუტებ. ამ ორს თვეზედ, — ეადის გახელამდინ რომ ერთი თვე დარჩება კიდევა, იმდენს საქონელს მოველი, რომ ამ სესხზედ სამჯერ სამათ უმეტესი ფასისა იყოს. —

შეველოხა. — ოჰ! მამაო აბრაამ, რანი არიან ეს ქრისტიანები; თითონ რომ ყალბები არიან, სხუბბთანაც იმიტომა ფთხილობენ. მართი ეს შემატყობინეთ, გეხუტწუებით, — ამან რომ პირობა გამიტეხოს, მე ვითამ რა უნდა მერგოს? ერთი გირვანქა კაცის ხორცი, კაცისაგან გამოჭრილი, არც ისე საქებარია,

არც ისე გამოსადგევი, როგორც ცხერის ხორცი, ძროხისა და თხისა. მე ვამბობ, იმის პატივის ცემასა და იმისს შეგობრომას ვეგებ მეთქი, დიდათ რა ვაფასებ და თუ ნებაეს მიიღოს,— თუ არა და მშუდობით; ამას კი გვედრებით საყვარელო, ჩემზედ ამისთვის ბოროტი არა განიზრახოთრა.

ანტონიო.— დიად, შეელოხა, - გაძლევ მაგ თამასუქსა.

შეველოხა.— მაშ წადით და იქ მომიცადეთ, ნოტარიუსთან. შეატყობინეთ ამ სასაცილო თამასუქის აზრი,— და მე წაეალ. ფულს მოგიძებნით. ჩემს სახლს ტრთს თეალს გადაეველებ,— ერთი გაქნილი და ბედოველათი მოსამსახურის ამარათ მიგდია, და იმ წამსვე მეც თქუტნთან მოეალ.— (წაეა)

ანტონიო. მაშ ნახემდის კეთილო ურჩე. ეს ურჩია უთუოდ გაქრისტიანდება; თან და თან კეთდება როგორცა.

ბასსანიო.— აევაკთან საქმის დაქერას მე დიდად ეერიდები რაც უნდა დიდ სარგებლობას შექალოდეს.

ანტონიო. წაეიდეთ, აქ წინააღმდეგი არა ითქმისრა. ჩემმა ხომალდებმა ვადას ერთის თვით უნდა დაასწრონ. (წაეიენ).

ქართული
ზიგზაგითა

მომავალი II.

გამოსვლა I. ბალმონტი. მთა-
ხი პორციას სასახლეში.

მუზიკა თან მოხდევს პრინცი მოროქალი და იმისი ამაღლ.
პორცია, ნარისსა და ხსენი, — და ამათნი თანამსლებნი.

მოროქალი. — ჩემი ფეროენებისათვის ნუ განმაგდებთ, —
შეი სამკაული არის მგზნებარე მზისა; მე ვარ იმასი მეზობე-
ლი, იმის წინაშე აღზრდალი! აბა ერთი ძალიან მშუტნიერი
მომგზარეთ ვინმე, ჩრდილეთის მხარეზედ დაბადებული, სა-
დაც ამ მნათობის სიმხურვალე ყინულის ლულასაც ძლივს აღ-
ნობს, — მე და იმან თქუტუნის გულისათვის ერთი დაქრილობა
მოვიხდინოთ და ენახოთ, სისხლი ვისი უფრო წითელია,
იმისი თუ ჩემი *). ჩემგან ასე იცოდეთ, რომ ზოგი გულადი
კაცი მარტო ჩემს შეხედულობას დაუშვდებია და ჩემს ტრფი-
ალებას ვაჭიკავ. — რომ ჩუტუნს ქუტყანაში უშეტესად ქებულნი
ქალნი მარტო შეხედულობისათვის შემომტრფობიან. — ამ ჩე-

(* ეს იმაზედ არის ნათქვამი, რომ უწინ სისხლის სიწითლე იყო
თერმე ნიშანი ვაგაკობისა. მისაც უფრო წიაელი კქონდა სისხლი, ის
უფრო ვაგაკათ მიჩნდათ. —

მის ფერის გამოცულებას ჩემს სიცოცხლეში არ ვინატრებდი. არ თქუტსნი გულის მოსაგებად, მშუტსნიერო მეფარა. --

პორსიბა. — ჩემს რჩევაში მე განსაკუთრებით იმ საბრბე გზას არ მივსდევ, რომელსაც უმანვილი ქალები დაადგებიან ხოლმე; ამასთან ჩემის ბედის განწესება მიშლის, რომ აღრჩევაში ჩემს ნებას მიუჭყეე. მაგრამ მამიჩემისაგან რომ ჩემს რჩევაზედ დადგომა დაშლილი არა მქონიყო, და არ ეანდერძებინა, რომ ცოლად იმას გაეჭყეე, ვისაც იმის განწესებით ვერ გები, — თქუტსნთან აღმიარებია, სახელოვანო პოინცო, რომ ვინცა ვინ აბლა აქ ჩემი მთხოვნელნი იმყოფებიან — თქუტსნს უმეტესი პატრის ცემა ჩემგან სხუას არა ვის შეჭბუთის.

მოროქქო. — მაგისთვისაცა გამადლობთ. მაშ გთხოვთ ინეზოთ და ის კოლოფები მანტულოთ, რომ ჩემი ბედი გამოვსცადო. ამ ჩემს ხმალსა, რომლისაგანაც შაჭსეფი არის მოკლული და ერთი სპარსეთის მთავარი, რომელმაც სამგზის დაუმარცხა მხედრობა სულთანს სოლიმანსა, თუნდ ამას შემომიკუტსთდნენ, რომ უამაყეს კაცს თვალი ძირს დაეაშუტსბინო, — დაჩაგრულ ვაყო კაცი, რომლის უმეტესი შეუპოვარი ქუტყანაზედ არ იბოვებოდეს; დათვის ძუძუებიდამ მაწოვარიბელები გამოვგლიჯო, — სწორედ ლომს შეუტო, მგრგეინაფსა და დამშეულოსა, — არას დავიშლიდი და ამ ჩემს ხმალს მოვიხმარებდი, ოღონდ კი შენ გიშოენიდე, მნათობო ქალო; მაგრამ — რაგახდა. ჰერკულესმა და ლიქსამა რომ კამათლები ჰყრონ, ჩუტსნში რომელი უფრო ეაქკაციო, — შეიძლება ღუშაში სულ უღონო კელს მოაყენანოს ბედმა; შეიძლება აღკიდს პატარა ბიქვაც აჯობოს; და შეიძლება, რომ, ბრმა ბედის მიმყოლი, ვერც მე ვეწიო, რასაც სხუა უღირსი ეწევა, და მწუხარებას გადაეჭყეე თანა.

პორსია.— შემთხვევა არ უნდა დაჰკარგოს, და ან სულ არ უნდა შეხვიდეთ მაგ არჩევანშია, და თუ შენუხდით, ჯერ იფიქროთ რომ, ბედმა თუ გიმუხტლათ, აღარას დროს არას ქალს ხმა აღარ გასცეთ ცოლად შერთეაზედ. ახლა კარგათ იფიქრეთ.—

მოროსკო.— არა, ფიქრი არ უნდა, თანახმა ვარ. წავიდეთ და ჩემს წერასთან მიმიყვანეთ.—

პორსია.— ჯერ საყდარში, — და მერე სადილს უკანა მსცადეთ თქუტნი ბედი.

მოროსკო.— მჰ, რჯულო და ბედო! ახ! რა არის, რომ ან ისე უნდა გაგებდნიერდე, და ან ისე ვაეუბდურდე, რომ კაცთა შორის მეტი აღარ შეიძლებოდეს. (წავლენ).

გ ა მ ო ს ვ ლ ა II. მენეცია. მართი ქუჩა.

შემოვა ლანსლო ზობზო.

ლანსლო.— შეკუტლია, ჩემ ნამუსს ის უნდა, რომ გავეცალო ამ ჩემ პატრონს ურიასა. მშმაკიც გვერდს ამომდგომა და მცდის: „ზობზო, ლანსლო ზობზო, კარგო ლანსლო, — ან კარგო ზობზო, — ან კარგო ლანსლო ზობზო, — მოიმარჯვე შენი მუხლები და გზას გაუდექ, და აღწიე თაფი აქურობასაო„.— ახლა ნამუსი მეუბნება: „არა, გაფთხილდი, პატრონსანო ლანსლო, გაფთხილდი პატრონსანო ზობზო, — ან (როგორც ამას წინეთ ეამბობდი) — პატრონსანო ლანსლო ზობზო, არ სად წახვიდე, გაქცევა გესირცხვილებოდესო„.— ძარგი, ახლა დაუღალაფი ეშმაკი უფრო ჩამცივებია: „გასწიეო, მეუბნება, ეშ-

შაკი,—ლვთის გულისათვისაო, ეშმაკი ამბობს, მოკურცხლვ
 აქედამაო; ერთი გაბედლა გაბედე და გამოიხსენ შენდა...
 გაკირვებისაგანაო... ახლა ჩემი ნამუსი ზედ გულის კისერზედ
 ჩამოშვიდებია და ძალიან ჭკუანურათ მეუბნება; “ჩემო პატი-
 ოსანო შეგობარო ლანსლო, შვლი რომა ხარ პატიოსანი კა-
 ცისა,—ან უფრო პატიოსანი დედაკაცისა,—პატიოსანი დედა-
 კაცისა,—ამიტომ რომ მამაჩემს სული თუ მიედინებოდა ხი-
 ლისა, თორემ გემოს ვინ გააღებინებდა,—შეილი შეძენილი
 მიეცა;—კარგი; ახლა ეს ჩემი ნამუსი მეუბნება: ლანსლო,—
 ფეხი არ მოიცივალოო;—მოიცივალო, ეშმაკი მიჩურჩულებს,
 არ მოიცივალოო, ნამუსი მომძახის.—ნამუსო მეთქი, ახლა მე
 ვეუბნები, დიალ კარგათა ბძანებ;—ეშმაკო—მეთქი, ახლა ამა-
 ცა,—შენც დიალ კარგათა ბძანებ; მაგრამ ნამუსის რჩევას რო
 დაეადგე, ისევე ჩემ პატრონ ურჩიასთან უნდა დავრჩე, თითონ
 რომ,—ლპერთო შენ შემიწყალებ, თითონ რომ ეშმაკის შეი-
 ლი არის;—და თუ ამ ურჩიას გავეჭეკვი, ვის უნდა გავეყვე, თუ
 არ ქაჯსა, და ეს ქაჯი ხომ, თქტსნი პატივის ცემისათვის,—
 ისევე ის ეშმაკი არის. შეტტსლია, თითონ ეს ურჩია სწორეთ
 ხორც-შესხმული ქაჯი არის; და ნამუსის მადლობა, ჩემი ნამუ-
 სი რალაც მძიმე ნამუსის შეილი რამ არის, რომ ამ სიმძიმე
 რჩევას მიკეთებს, ურჩიასთან დარჩიო;—ეშმაკი უფრო შეგო-
 ბრულ რჩევას მაძლევს; მინდა შენ დაგიჯერო ეშმაკო და გა-
 ვეცალო; ჩემი მუხლები შენთვის მომინდვია; სწორეთ მინდა
 გავეცალო.—

შემოვა ბეჩი კაცი ბობბო, ეელ კალთიანი.

ბობბო.—ჩემო ბატონო, ყმაწვლო, თქტსნა!—გთხოვთ
 აქ ურჩის სახლის გზა რომელი არის მიმასწავლოთ.

ლანსლო. (ძალკე თავისთვის). მჰ! ეს ჩემი კანონიერი

მამა არის; თვალთ აკლია, მეტი რომ არ შეიძლება ისე-ვე აღიქვას და ვერა მცნობს. მინდა ერთი გზა და კვალი დასტურდეს.

გობბო. — ჩემო შმაწვილო ბატონო, რომელი არის აქ ურიის სახლის გზა, გთხოვთ მიმასწავლოთ.

ლანსლო. — პირველ შესახტსეზედ მარჯუნივ შეუხეიეთ; მერე ბოლოს შესახტსეზედ ნულარ საით შეუხტეთ, დაბლა დაუხეიეთ და ისე დაადეკით ურიის გზასა. —

გობბო. — ლმერთო სახიერო! ამისთანა გზა როგორ გააგნოს კაცმა! შევიძლიანთ შემატყობინოთ, იმასთან რომ ერთი ლანსლო არის, ისევე იმასთან არის თუ აღარა?

ლანსლო. — შმაწვილი უფალი ლანსლოს ამბავსა კითხულობთ? (კალკე.) ახლა მკურეთ კარგათა, წყალი როგორ აუქლტურიო. (მამას). შმაწვილი უფალი ლანსლოს ამბავსა კითხულობთ?

გობბო. — ბრა, ბატონო, ერთი ღარიბი კაცის შეილია ისა. იმისი მამა, — მართალია, მე ვამბობ ამასა, — მაგრამ ერთი პატიოსანი კაცი არის, ძალიან ღარიბი, მაგრამ, ლეთის მადლით, ჯერ კი არა სძრახეიარა.

ლანსლო. — ძარგი, იმისი მამა დეე როგორიც უნდა ისეთი იყოს, ჩტენ ელაპარაკობთ ყმაწვილს უფალს ლანსლოზედ.

გობბო. — თქტენ გეთაყუანოს, მარტო ლანსლოზედა, ბატონო!

ლანსლო. — მაგრამ, მე გთხოვთ თქტენა, მაშასადამე, ბერიკაცო, მაშასადამე, გვედრებით, ყმაწვილს უფალს ლანსლოზედ ილაპარაკეთ.

გობბო. — უბრალო ლანსლოზედ, თუ თქტენი ნება იქნება.

ლანსლო.—მაშასადამე, უფალს ლანსლოზედ, ილაპარაკებ უფალს ლანსლოზედ, მამოა: ამიტომ რომ უმაწვილი კაცი (თანახმად ბედისა და განგებისა, და რამდენისამე უცნაურის სიტყვა, სამის დისა და სხუა სამეცნიერო ტოტებისა) არის, სწორეთ, გადაცელილი;—ან, როგორც თქუტსში მდამიურათ იტყვიან, ზეით არის ასული.

მობზო.—ღმერთმა დამითაროს! ის ბიჭი ჩემი იმედი იყო, ჩემი სიბერის ყაყარჯენი.

ლანსლო.—(ძალკე) რითი ვგეგარ მე ჯოხსა, კეტსა, ყაყარჯენსა? (მალლა). მცნობ თუ ვერა, მამოა?

მობზო.—მაჲ ჩემი ბრალი, ვერა, ვერა გცნობ, ყმაწვილო; მაგრამ გთხოვთ მითხრათ, ჩემი ბიჭი (ღმერთმა განუტყუნოს იმის სულსა) ცოცხალია, თუ შკუდარი?

ლანსლო. ვერა მცნობ მამოა?

მობზო.—ოჰ, ვერა ბატონო! თვალთ შაკლია, და ვერა გცნობ.

ლანსლო.—თვალთაც რომ არა გკლებიყო, მაინც ვერ მიცნობდი. ძარგა ბეჯითად მკოდნე მამა უნდა, რომ სწორეთ იცნოს თავისი შვილი. ძარგია, ბერიკაცო; მე ვიამბობ შენი შვილის ამბავსა; აბა ერთი დამლოცე ჯერა. სიმართლემ თავი უნდა გამოიჩინოს როცა იქნება; კაც-მკუთლელს დიდხანს არ შეუძლია დამალული იყოს; აღამიანის შვილს შეუძლია,—მაგრამ ბოლოს მაინც მიადგება სამართლის შუქი და მაინცა. (დაუჩოქებს).

მობზო.—მთხოვთ ზეზე აღგეთ, დარწმუნებულა ვარ, რომ ჩემი ბიჭი ლანსლო თქუტსნ არა ხართ.

ლანსლო.—ახლა ხუმრობას თავი დაეანებოთ და გთ-

ხოვთ დამლოცოთ, მე ის ლანსლო ვარ, ჯერ ~~რეკონსტრუქცი-~~ რე-
ქონსტრუქციონერი ვიყავი, ახლა როცა ვარ თქტსნი, და მერე ~~რეკონსტრუქცი-~~ თქტსნი
შეილი ვიქნები.

ბობბობ.—მე ვერ დავიჯერებ, რომ თქტსნი ჩემი შეილს
იყოთ.

ლანსლო.—დავიჯერებ რასმე მაგაზედ, თუ ვერა, მე არ
ვიცი; მაგრამ ლანსლო კი ვარ, ურიასთან რომ ვიმყოფებო-
დი,—და დარწმუნებული ვარ, რომ დედაჩემი მარგალიტა არის,
თქტსნი ცალი.

ბობბობ.—იშისი სახელი სწორეთ მარგალიტაა. ისეი არ
მომიკუტდება, შენ თუ ლანსლო ხარ, ძუალ-ხორცი ხარ ჩემი
საკუთარი. დიდება შენ უფალო! ეს რამოდენა წუტრი გამოგ-
სელია! რაც ჩემ ცხენს დობბინს კულზედ ძუა ასხია, შენ
წუტრში მეტი გსხმია.

ლანსლო.—მაშ ეტყობა, დობბინს ძუის სხმა უკან გაპ-
ბრუნებია; მე კარგათ მახსოვს, ბოლოდროს რომ ვნახე, რაც
იმას კულში ძუა ჰქონდა, მე იმდენი ბალანი პირისახეზედ რათ
მექნებოდა—მაშინა.

ბობბობ.—ლმერთო! რანაირათ გამოცუთლილხარ! რასა იქთ
შენ და შენი პატრონი? ძლტსნი მაქვს იმასთანა. შენ და ის
როგორა ხართ?

ლანსლო.—ძარგათ, კარგათ. მაგრამ მე ჩემის მხრით რა
რომ ერთხელ აქედამ გაქცევა დავაპირე, ვეღარ მოვისტუნებ,
მანამდინ ერთ ადგილს არ ვიშოენი სადმე. სწორეთ ურია
არის ჩემი პატრონი. იმას უნდა, მიუტანო ძლტსნი? ძლტსნი კი
არა, ბაწარი უნდა იმასა. მე შინშილითა ვკუტდები იმის სამსა-

ხურში. შეგიძლია ნეკნებით დამითვალო თითები *)
 ხარია, რომ მოხვედი; ეს ძღუენი აქ მომეცი, ბატონო
 ნიოს მივართვათ: სულ ახალ-ახალ ტანისამოსს თურმე აცმევს
 თაყის მსახურებსა; — თუ იმას ვერ დაეუდგე, უნდა გადავიკარ-
 გო სადმე, სადამდინაც ხმელეთი მიუწევდეს. აჲ, ბედი! აგერ
 მობძანდება თითონა! მამა, თავი დაუკრათ; ურია მე ვიყო,
 თუ ამას იქით ურის სამსახურში ლა დავრჩე. —

შემოვლენ ბასხანიო, ლანსლო და სხუა თანხმლებნი.

ბასხანიო. — (მრთს მსახურს). აგრე ჰქენი, მაგრამ, დაჩქარე კი, რომ ხუთ საათზედ უთუოთ მზათ იყოს ეახშიმი. ეს წიგნები დაარჩებინე; მოსამსახურებმა სასტუმრო ტანთსაცმელი ჩაიკურან; — და ბრაციანოს შეუთვალე, რომ ახლავე მოვიდეს ჩემთან, ჩემს სადგომს. (მოსამსახურე გაეა).

ლანსლო. — მამა, მივიდეთ, თავი დაუკრათ.

გობგო. უფალმა აკურთხოს უფლება თქტენი.

ბასხანიო. ღიდათა გმადლობ. სათქმელი გაქტეს რამე ჩემთანა?

გობგო. — ეს ჩემი შვლი გახლავეთ, ბატონო, ერთი საწყალი ბიჭი, —

ლანსლო. — საწყალი ბიჭი კი არა, ბატონო, და მდიდარი ურის მსახური კი; და ჩემი თაედადებული სურვილი ის გახლავს, ბატონო, როგორც მამაჩემი მოგახსენებთ, —

*) ამ გუარი სიტყვს გადაბრუნება ხშირად მოაქვს შექსპირს: ნეკნები თითებით დამითვალო, ამის მაგიერად უბედს ლანსლოს თითებს ათეღვივებს ნეკნებითა.

გოგბო. ამისი გადადებული *) სურვილი გახლავთ, ბატონო, როგორც იტყვან, სამსახური, —

ლანსლო. ამ ლაპარაკის სიგძე და განი ეს გახლავს, რომ მე ურიასთან გახლავარ მსახურათა და ძალიანა მსურს, რომა, როგორც მამაჩემი მოგახსენებთ, —

გოგბო. ამის პატრონსა და ამას, უკაცრაული მოხსენება კი არ გახლდეთ თქტმნთანა, ბიძაშვილობა ისე არა აქუთ ერთმანეთში რომა, —

ლანსლო. მოკლეთ მოგახსენოთ, სწორე სიტყუა ეს გახლავთ, რომა, ურია რო ცუდად შეკიდებოდა, ეს მიზეზი გახლავს, რომა, როგორც ეს ბერიკაცი, მამაჩემი რომ გახლავთ მგონია, უფრო ნათლათ მოგახსენებთ, —

გოგბო. ორიოდ-სამი მტრედი მაქუს აქა და მიწდა ძლუნად მოგართევთ; — და ჩემი ვედრება ის გახლავთ რომა, —

ლანსლო. მართლა რო შევამოკლოთ, ეს ვედრება ს აწუხრათ **) ჩემი ვედრება გახლავთ, როგორც თქტმნს უფლებას ამ პატროსანი ბერი კაცის პირით მოჰხსენდებთ, — და, თუმც მე ვამბობ ამასა, ბერი კაცი მეთქი, მაგრამ, საბრალო მამაა ჩემი, — და

*) ამასაც სასაცილოთ აცტლევინებს სიტყუასა: affection — არის პატივისცემა. ერთგულება, სიუტარული, თავდადება; და ამის მაგიერად მობბო ათქმევინებს infection, — ეს ჰინშნავს სნეულების შეურასა, გადაადებულებასა, გადაადებასა.

**) Impertinent — საწუხარი, მაწუხარი, შესაწუხებელი, შემაწუხებელი pertinent — შესაბამი, საკუთარი. — საქუთრად ჩემი არისო, — ამის მაგიერად ამბობს — საწუხრათ ჩემი არისო. —

ბასსანიო. ორის მაგიერათ ერთმა ილაპარაკოს: რა გინდათ ახლა?

ლანსლო. თქუნი სამსახური, ბატონო,—

ზობზო. სწორეთ ეს გახლავთ ჩუნი სათხოვარი, ბატონო.

ბასსანიო. (ლანსლოს). მე გიცნობ შენა და, აჰა, შემისრულებია შენი სურვილი. შეელოხასთან დღესა გეჭონდა შენზედ ლაპარაკი და იმისი მადლობელი უნდა იყო, თუ დასამადლებელი არის რამე მდიდარი ურჩის სამსახურიდამ გამოსელა და ჩემისთანა ღარიბს აზნაურთან შესვლა.

ლანსლო. თქუნიზე და იმ შეძლებულ ურჩაზე ძალიან კარგათ ითქმის ძტული ანდაზა, ბატონო! თქუნი გაქუთ მადლი უფლისა, ბატონო, და იმას—რაცა აქუა ის ეყოფა.

ბასსანიო. ძარგი სიტყეა. (ზობზოს). შენს შვლს მიჰყევი, მამაე!—(ლანსლოს). შენ, შენს ძტულს. (ბატონს გამოეთხოვე და მერე ჩემი ბინა მოიკითხე. (თაეისს მსახურებს) ერთი კელი ტანისამოსი ჩააცვთ ამასა, სხტებზე უკეთ მოართული, არ დაგაფიწყდეთ.

ლანსლო. მამა! საქმე გულაშია: მე სამსახურის გამოყენება არ ვიცი, არა. არც ჩემი ენის მოხმარება ვიცი რიგიანათა. ძარგი! (ძელის გულს იშინჯავს) აბა თუ ერთი იყოს ვინმე მთელს იტალიაში, რომ ამითანა გამოსაჩენი კელის გული ჰქონდეს, საფიცრათ რომ აიშტერენ ხოლმე კელსა! მე ბედს უთუოდ ვეწევი. აჰ, კარგა ლამაზი სიცოცხლის ხაზი! ე, პატარა ჯუარედინი ცოლებისა! ვაჰ ჩუნი ბრალი; თხუთმეტი ცოლი რა ბევრია; თერთმეტი ნაქურივადი და ცხრა ქანწული უთუოთ საქიროა ერთი კაცისთვისა;—მერე, სამჯერ რა წყალში დაბრჩობას გადაერჩი და ერთხელ ცოტას გაწყდა კი-

ნაღამ ბალიშზე არ დაეცო^{*)}. სასწაულომა გამამჩნისნა. მაკრამა,
ამ განსაცდელისაგან.—ბედი თუ მართლა ქალღმერთს უნ-
და თქუას კაცმა, კვი გოგო უყოფილა. წვეიღეთ, მამა. მე ური-
ას ერთს თეალის დახამხამებზე გამოვეთხოვები. (ზობზო და
ლანსლო გაეღენ).

ბასსანიო. მე შენა ვთხოვე, ჩემო ლეონარდო, თნიზლოდ
იყო ამაზედა: როდესაც ყველაფერს იყიდი და ჩაალაგებ, მაშინ-
ვე მოდი ჩემთანა. ჩემი პირველი მეგობრები მყენან დაპა-
ტიყებულნი ამალამა და ნულარ დაიგვანებ, გასწიე. (ბაიულის-
გამოიეღის).

ლეონარდო. შოეღისფრით ვეცდები რასაც კი შეეძლებ.
(შეჰოვა ზრაციანო).

ზრაციანო. შენი ბატონი სად არის?

ლეონარდო. აგერა, ქუტუთონ დასეირნობს. (ლეონარ-
დო წაეა).

ზრაციანო. უფალო, ბასსანიო!

ბასსანიო. ზრაციანო!

ზრაციანო. მართი სათხოვარი მაქუხ თქუტუნთანა.

ბასსანიო. ახლავე შემისრულებია ეგ სათხოვარი.

ზრაციანო. შარი აღარ მითხრათ. თან შინდა გამოგყეეთ,
ბელმონტსა.

ბასსანიო. შინდა და კარგი. მაგრამ გამიგონე, ზრაცი-
ანო. შენ მეტათ გაურანდავი რამა ხარ და შეტად მატაროცობ
ხან და ხანა. მართალია, ძალიან გიხრება ესა და ჩუტუნს თეალ-
ში აქ საძრახისი მაგდენი არა არის რა; მაგრამ სადაც ჯერ ვერ

^{*)} სოლის შერთვას გადაერჩინოს.

გიცნობენ, იქ ეად თუ გაუზღველობაში ჩამოგართყან, ხოც იმდენს ეცადო, რომ თხრე შეიმავრო და ფთხილათ იყო, გაუზღველობა არა დაგწამდესრა, შეპრილოება რომ იცი ხოლმე. თორემ შესს გაუზღველობას მე მიწყენენ, სადაც მივდივარ და ყოველი იმედი ჩამეშლება მაშინა. —

ზრასიანო. სინიორ ბასსანო! ყური დამიგდეთ, რა გითხრათ: თუ მე გონიერებას არ დაეადგე, თაეაზიანათ და კრძალვით არ ვილაპარაკო; თუ ხშირად წამომცდეს, — ლოკუანითუ ყოველთვს ჯიბეში არ ვიქონიო; ყოველთვის თუ ფთხილათ არ ვაყო; ამას გარდა, კურთხევენ ზედ თუ ქუდი ასე არ დაეიჭირო ხოლმე თვალწინა, მძიმედ არ ამოვიხარო და ბოლოს მაშინეე ამინ არ და ვატანო ხოლმე; თუ ისეთს თაეაზიანს ზდილობას არ დაეადგე, როგორც ერთი ყმაწვილი კაცი ვინმე, რომელიც თაფისს ბებინას თაეს აწონებს, — სწორეთ ნულარა ფერში ნუ მენდობი.

ბასსანო. ძარგი, და ენახოთ აბა, თაეს როგორ შეიმავრებ.

ზრასიანო. მავრამ ამალამისთვს კი არა გპირდებით ამასა. ამაღამ ჯერი არ უნდა იყოს.

ბასსანო. არა, ეგ მეტი მოგიეიდოდა. მე ამასაც გინეე, რომ ამალამ ისე გულით მოილხინო, როგორც შეგეძლოს. ისეთი მეგობრები გვეყოლებიან, რომ იმათაც უნდათ მოლხენა, ეიცი; — ახლა — გამარჯუბით; საქმე მაქუს რამდენიმე.

ზრასიანო. მაშ მე ლორენცოს მოეძებნი და სხუბსა. თქუბნთან ეახშობის დროს მოვალთ. (მან შორდებიან).

(...)

გამოსვლა III. ვენცოა. შეელოხნას
სახლის ქუჩა.

შემოვლენ ჯისიკა და ლანსლო.

ჯისიკა. მსწუხეარ, რომ მამაჩემს აგრე თავს ანებებ, ლანსლო! ჩუენი სახლი ჯოჯოხეთია და შენ რომ მხიარული ეშმაკი ხარ, ცოტა არ არის, შენ აზბიდი ხოლმე საწუხარს ფარდასა;—მაგრამ შშვდობით; აჰა, ეს ერთი ოქრო შენა; ლანსლო! ეახშმათ რომ შენს ახალ პატრონს სტუმრები ეყოლებიან, ლორენცო იქნება იქა და ეს წიგნი იმას მიეცი; საიღუმლოთ კი მიეცი. ახლა მშვიდობით! არ მინდა შენთან ლაპარაკში მამაჩემმა მოგვისწროს.

ლანსლო. შშვდობით! ჩემი ენა ეს ჩემი ცრემლები იყოს ახლა. შშუენიერო ურჯულოე! სახიერო ურჩის ქალო! თუ ერთ-ერთი ქრისტიანი არ გააეახაკდა და შენ არ მოგიტაცა, მე ძალიან შემცდარი ეყოფილეარ. მაგრამ შშვდობით! ამ სულელმა ცრემლებმა ლამის სულ დამიღუბონ ჩემი კაცური გულის სიმაგრე! შშვდობით. (ზაეა).

ჯისიკა. (მარტო). შშვდობით, გულკეთილო ლანსლო! **მჰ!** რა ცოდვა არის, რომ მამიჩემის შვლობა სათაკილოთა მაქუს. მაგრამ ძარლტსშუი თუ იმისი სისხლი მდის, ყოფაქცევით ხომ მაინც არაფერში ეჭვეეარ. **მჰ!** ლორენცო! შენ თუ შენს აღთქმას ადგიხარ, მე მალე გაეათაეებ ამ ბრძოლასა: მოწინათლები და შეგვიერთლები ტრფიალ ცოლათა. (ზაეა).

გ ა მ ო ს ვ ლ ა IV. მენეცია. ძუჩა.

შემოვლენ ზრასიანო, ლორანსო, სალარინო და სოლანო.

ლორანსო. მახშობის დროს დაეაღწიოთ თავი, ტანის-სამოსი ჩემსა გამოვიცულოთ და ერთს საათს უკან ისევ დაე-ბრუნდეთ ყველანი.

ზრასიანო. ძარგათ ვერა ერთ მომზადებულნი.

სალარინო. მონათებისა, ეინ უნდა მოგვინათოს, სულ არა გვიფიქრია რა.

სოლანო. სუდი რამ ფიქრია, თუ კარგათ მაინც არ შესრულდა; მგონია სჯობდეს, რომ სულ თავს დაეანებებდეთ.

ლორანსო. ახლა ოთხი საათია; ორი საათი გერჩება კიდევ და როგორ ვერ მოვემზადებით, რა ეიცი. (შემოვა ლანსლო კელში წიგნით). ძმაო ლანსლო! ახალი რა არის?

ლანსლო. ამ წიგნის გაბხნას თუ ინებებთ მაშინ შეი-ტყობთ.

ლორანსო. პელს ეიცნობ, სწორეთ მშტენიერი კელი არის, და ამ ქალაღზედ უფრო თეთრი, რომელზედაც უწე-რია,—ის მშტენიერი კელი არის, რომელსაც უწერია.

ზრასიანო. მიჯნურობის ამბავია, სწორეთ.

ლანსლო. (ზაბრუნებას ადგია) თუ თქტენი ნება იქნება; პატრონო!

ლორანსო. საით მიხვალ შენა?

ლანსლო. მე გაიხლებით ჩემ უწინდელ პატრონ ურია-

სთან; ეახშმათ უნდა დაეპატიყო ამაღამ ჩემ ახალ პეტრონ ქრისტიანთან.

ლორენსო. აჰ, დიდი ჯიშა! მშუპნიერს ჯესიკას ჩემ მაგიერად ასე მოახსენე, რომ მე დაპირებას არ გადავცდები; ცალკე მოახსენე. მასწი. (ლანსლო გავა). შმაწვლებო! საამალამიოთ მასკებს იმზადებთ. თუ არა! ერთი მომნათებელი მე მეგულება.

სალარინო. მოსამზადებლათ მივალ, ეს არის.

სოლანიო. მეცა.

ლორენსო. მაშ მე და გრაციანო ერთათ მოგენახეთ; გრაციანოსთან, ერთს საათს უკან.

სალარინო. ღიად კარგი, აგრე ვიქთ. (მავლენ სალარინო და სოლანიო).

გრაციანო. მშუპნიერი ჯესიკას წიგნი არ იყო ეგა?

ლორენსო. შეელო დაწერილებით უნდა გიამბო. ამ წიგნითა მკითხავს, როგორ წამიყვანო; მატყობინებს, რამდენი ოქრო აქვს და სამკაული მომზადებული და როგორ ბიჭურად იქნება ჩაცმული. თუ ეს იმისი მამა ურია სასუფეველში დამკვლრდა როდისმე, უეჭუსლოა—ეს მოჰხდება ამ სახიერი ქალის მეოხებით. შეედურება ვერას დროს ვერ დაადგება ამ ქალის კუალსა თუ არ იმ მიხეზითა, რომ შვლი არის ურწმუნო ურიასი. წამო, წაეიდეთ! და აჰა, გზახე წაიკითხე ეს წიგნი. (შმოარდებიან). ჩემი მომნათებელი ჯესიკა იქნება.

გ ა მ რ ა ნ ვ ლ ა V. შეელოხას სახლ წინ.
შემოვლენ შვილოხა და ლანსლო.

შვილოხა. ძარგა! შენის თეალით დაინახავ, რაგანსხუავება აქტუ ბერიკაცს შეელოხასა და ბასსანიოს. (შძანის) ჯესიკა!—შენ იქ ისე მადრათ ველარ იქნები, როგორც აქ იქავ

ხოლომე; —მე, ჯესიკა! — იქ დროს ისე უფლარ გაატარებდა, როდესაც
გორც აქა, ძილითა, ხურინეთა და ტანისამოსის ფხარწმინდა,
ჯესიკა!

ლანსლო. ჯესიკა!

შეველოხა. შენ ვინ გითხრა დაუძახეო? როდის გითხა-
რი დაუძახე მეთქი?

ლანსლო. თქვენ თითონ არ მისაუბრდებოდით ხოლო-
მე, თუ არ გიბძანეს, ისე შენთავათ არასა იქო!

შეველოხა. შენ ვინ გითხრა, ჯესიკა, მაგრამ ვინაა

ჯესიკა. თქვენ ვიძახლით? რა გნებავთ?

შეველოხა. მე ვახშმათ სხუაგანა ვარ დაპატიყებული, ჯეს-
იკა! აა ჩემი გასაღებები! მაგრამ სად მივდივარ, ერთი კაცმა
მკითხოს? პატივისცემისათვის ხომ არა ვარ დაპატიყებული, —მე-
ფერებიან და იმიტომა. მეც გამოჯაერებით მივდივარ, დეე,
ეზარალოს უძღვებ-ქრისტიანესა! ჯესიკა, შვლო! სახლს ყური
უგდე! მივდივარ, მაგრამ ფეხები უკანა მრჩება, რალაც არის
ისეთი, რომ ძალიან უნდა მეწყინოს: წუხელის სულ ფულით
გატენილი პარკები მესიზმრებოდა.

ლანსლო. გვეედრებით წამობძანდეთ, ბატონო! თქვენ

გელით ჩემი ახალი პატრონი.

შეველოხა. მოვდივარ, მოვდივარ.

ლანსლო. იმათ რალს დაწყობილება აქვთ; ამას არ

ეიტყვ, რომ თქვენ იქ მასკარადი ნახოთ; მაგრამ თუ ნახეთ,
მაშ ტყუილათ არა მდენია ცხვრიდამ სისხლი წასულს შეე-ორ-
შაფათსა *), დილის ექვს საათზე; ამ ოთხს წელიწადს უწინ
ქი ოთხშაფათსა მდიოდა.

*) 14. აპრილს 1360 წ. აღდგომის მუროს დღეს პარიეს შემო-

შველოსხა. როგორაა? მასკები იქნებაო? **ჯესიკა** ჩემ კარს უფდევ უფრო კარგათა, — და თუ დაფისა? **შველოსხა** იგონე, ან სხუა საყვარ-საკრავისა, თანჯარაში არ გაიხედო და თავი არ გაყო, აქაო და ამ გადარეული ქრისტიანების გამოცუთლილი პირისსახეები დაეინახოო. შურები დაუცე კარგათ ჩემ სახლსა, თანჯრები დაკეტე მეთქი, — რომ შავი სიბრიყვის ხმა არა შემოვიდეს რა ჩემს დაცულს სახლში. **იაკობის** კუპრ-თხის მადლმა სულ არ მინდა ამაღამ ეახშმათ სხუაგან ვიყო სადმე; მაგრამ მაინც წავეალ. (**ლანსლოს**) შენ წინ გასწიე და შეატყობინე რო მოვდივარ.

ლანსლო. მე წინ ვიახლებით, ბატონო! (**ჯესიკას** სიტყუას გაუტარებს) თანჯრიდამ მაინც გაიხედე ხოლმე; ერთი ქრისტიანი მოევა, ურიის ქალისთუნ კარგი სანახავი. (**მავა**).

შველოსხა. რას გეპუტუტებთ მანდ ეგ მხეცი, ეგ აგარიანი, ჰა?

ჯესიკა. მშვდობით ბძანდებოდეთო ქალბატონოო, ლამე მშვდობისაო, ეს მითხრა, სხუა არა ფერი.

შველოსხა. ძიდეე კარგი ეშმაკი ყოფილა; მაგრამ მქამე-ლია ახირებული; საქმეში ისეთი ზანტი, როგორც ლოკოკინა; დღისით გარეულ კატასავითა ჰსძინავს, უფრო მეტათა; — მე სკაში ზარმაცები დიად არ მომწონან და კიდევ იმიტომ ვიცილებ თაეიღამა, — სხუას უთმობ, ეგების კელი მოუშართოს და მალე გაათლანგეინოს ჩემგან ნასესხი ფული მეთქი. ახლა შინ შევიდეთ, **ჯესიკა**; მე იქნება ახლავე დაებრუნდე, შენ რაც

მღუარდ III თავის ჯარით, სეტუა იყო და ბურუსი, — და ისეთი სიცივე დაუდგათ, რომ რამდენიმე მხედარნი ზედ ცხენებზედ გაშეშდნენ. ამით დაერქვა იმ დღეს შავი ორშაბათი.

გითხარ ის გახსოვდეს, კარი შეიკეტეს მაგრა კეტა კარგა პოე-
ნაო. *) დაუბრუნდებელი ანდაზაა, ცინცაინ კი თაფის საკუთრე-
ბას უფთხილდება. (მაეა).

ჴმსისა. მშვდობით; და თუ ბედმა არ მილალოტა, მე მა-
მა მყავს ახლა დაკარგული და შენ შვლი. (მაეა).

გამოსვლა V L იქვე.

შემოვლენ ბრასიანო და სალარინო, პირმასკიანები.

ბრასიანო. ეს არის დაკეტილი სახლი, ლორენცომ რომ
მოგვასწავლა, იქ მოიცადეთო.

სალარინო. ღრო რომ დაგვინიშნა, თითქმის გადასუ-
ლია ახლა.

ბრასიანო. საკვრეელია, რო გეცდევინებს. თითქო
ტრფიალნი ისე ეშურებნიან ხოლმე, რომ იმათი დასწრება არა
ვის შეუძლიაო.

სალარინო. შენერას მტრედი ათგზის უფრო ჩქარა მი-
ფრინავს ტრფიალების ბორკილის კელახლა შესაჭვდავთა, —
მანამ ფიცის შესამტკიცებლათა, რომ ვითამ დალატი არ მოჰ-
ხდესო.

ბრასიანო. მე ყოველთვის აგრე იქნება. შინ არის ისე-
თი კაცი, რომ ლხინიღამ გამოსულსაც ის მადა გამოჰყვეს,
რაც სუფრის გაშლაზე ჰქონდა? სად არის ისეთი ცხენი, რომ
რაც გზა გაუელია, კელახლა იმე გზას დააყენონ და სია-
რულს არ უკლოს. (რაც რამე ჰქუსყანაზე გაჩენილი არის, სა-

*) Fast—bind, fast-find.

შოვარს უფრო ეტანებით, თუ ნაშოვარსა? აბა, გეგმა შეგხედ-
დე, უძღვები შვლის მსგავსად რომ თავისს სამშობლომ წაგეთსა-
დგურსა ჰშორდება ფერად-ფერადათ იალქნებ მოართული, თე-
თრტილოვებ გაშლილს რომ ნიავი არშიყოებით უაღერსებს და
კობტათ მიაჩყ-მობაჩყვეს? აბა, მერე შეგხედდე, იმავე უძღვები
შვლის მსგავსად შინისკენ მომავალსა, როგორ იალქნებ და-
ღიწილია, ტილოვებ დაფლეთილი, გამხდარი, მაშერალი და
დაულონოებული გააფთრებულის ქარისაგან!

სალარინო. აგერ, ლორენცო მოდის; მაგაზედ მერე
ვილაპარაკოთ.

შემოე ლორენცო.

ლორენცო. საყურელო მეგობრებო, მომიტევეთ რომ
ამდენ ხანს გაცდევინეთ.— ისე მე არა, როგორც ჩემს საქმეებს
უნდა დააბრალოთ ჩემი დაგვანება. როდესაც თქვენ მოძნ-
დომებთ ცოლის-მოტაცებასა, პირობას გაძღვეთ, რომ მაშინ
მეც მაგდენხანს მოგიცადოთ.— ახლო მივიდეთ; ეს არის ჩემი
სიმამრი— ურჩის სადგომი.— აი, ჰუ! ეინა ხარ მანდა?

ჯასიკა ფანჯარას მოადგება, მიჭურად ჩაუშული.

ჯასიკა. შინა ხართ მანდა, მითხარით, რომ გული დაე-
ჯერო, თორემ ხმაზე გიცანით, მგონია.

ლორენცო. ლორენცო, შენი სატრფო.

ჯასიკა. ლორენცო, სწორეთ, და ჩემი სატრფო, უეკტუ-
ლად. სხუა ეინ უნდა იყოს ასე სატრფო ჩემი? ახლა თქვენ-
ზე უკეთ ეინ იცის, ლორენცო, მეც ისე ვარ, თუ არა?

ლორენცო. მე იცის ლმერთმა და შენმა გულმა, რომ
შენც ისე ხარ.

ჯასიკა. (მართს ყუთს გადმოაწოდებს) აბა, ეს ყუთი და-
მიჭირეთ; ჯაფათა ღირს. მოხარული ვარ, რომ ღამეა, და ჩე-

მი ნახვა არ შეგიძლიათ! სირცხვლი მწყემს, რომ ასე ვარ ჩაცმული. მაგრამ სიყუარული ბრმა არისო და ტრფილად რა გორ შეუძლიათ ის თავისი ტკბილი მაცთურება თვალთ დაინახონ, რასაც ტრფილობა ახერხებინებს. და რომ შეეძლებოდეთ, მაშინ ხომ თვთ კუბიდონიც გაწითლდებოდა სირცხვლითა, ასე ბიჭურად ჩაცმულს რომ დამინახავდა.

ლორენსო. ჩამოდი აქა; ჩემი მომნათებელი შენ უნდა იყო

ჯესიკა. როგორა? ჩემი სირცხვლისათვის მე ვე უნდა მიმნათებინოთ? თავის თავათ რომ მეტათ გამოაშკარაებულია, რალა მინათება უნდა! მე მონათება კი არა, დამალვა მმართებს, ბნელაში ყოფნა.

ლორენსო. მაგ ტანისამოსით ძალიან კარგათა ხარ დამალული, ჩემო სატრფოო. მაგრამ მალე ჩამოდი, რადგან ეს ღამის სიბნელე მალე დადგება გაპარება—და ჩუპს ღზანი მიგველის ბასსანროსას.

ჯესიკა. ძარბებს დაუჭკეტ და რამდენსამე ოქროს მეტს წამოვიღებ კიდევ. (მაეცლება ფანჯარას).

ზრასიანო. ჩემს სარკეტულსა ეჭუცავ, უჩია კი არა, საუცხოო რამ არის.

ლორენსო. მერწყუნეთ, რომ გულით მიყუარხ, რადგან: გონიერი, თუ ეს მე მეტქმის იმაზედა; და მშტსნიერი, თუ ეს ჩემი თვალეზი არ მატყუებენ; და გულწრფელია, რადგან ეს არის თითონ გამოაცხადა ეს თვისება;—და—ამ მიზნით, რადგან ქალი არას გონიერი, მშტსნიერი და გულწრფელი ადგილიც სამარადისოთა აქუს ჩემს გულში დამკვიდრებული, (შემოვა ჯესიკა.) ჩამოხედი? მაშ წაეიდეთ ახლა, წაეიდეთ.

მასკიანი გამცილებლები გვიცდიან. (ლორენსო, ჯესიკა და სალარინო გაეღენ).

შემოვა ანტონიო.

ანტონიო. მინა ხარ მანდა?

ზრასიანო. ბატონო ანტონიო?

ანტონიო. მჰ, ეჰ, ზრაციანო! სხუანი საღლა არიან? ცხრა საათია ახლა, ჩუქნი მეგობრები სულ თქუენ გელიან: მასკიანი არა ეინ არის ამალამ; ქარი ამოეარდა; ბასსანიო ნაეში ჯდება ახლავე; მე მგონია ოცნი მინც დაგეძებდნენ.

ზრასიანო. ღიღად მიხარია! ისე არა მინდა რა, როგორც ფრთებგაშლილ გემში ჯდომა და ამალამეე წასელა. (ზანშორღებიან).

გამოსვლა VII. ბელმონტი. მთაბი

პორციას სასახლეში.

მუზიკი. შემოვა პორსია, თან მოსდევს პრინსი მოროსკელი და თანმხლებნი.

პორსია. ეს ფარდა აჰხადონ და კოლოფები აჩუქონ ამ კეთილშობილს პრინსსა. (შარდა აიხდება და სამი კოლოფი გამოჩნდება: ოქროსი, ვერცხლისა და ტყვისა). ახლა, არჩეთ.

მოროსკ. (ჰშინჯავს სამივესა, პირველს, ოქროსას, ზედ აწერია:

“მინც მე ამარჩეს, იშოვის, რასაც მზაყალნი ნატრობენ”

მეორეს, ვერცხლისას, აწერია:

“შინც მე ამარჩევს, მოიგებს, რისაც მოგების ღირსია.”

შესამე, ტყვისას, ლექსიც ისეთი შიშიმე აწერია, რაღაგორაღაღა
 თითონ ტყვა არის:

“შინც მე ამარჩევს, სულ ვასცემს, რისაც შეძლების მქონეა.”

რა უნდა ექნა, როგორ გამოვიცნო, რომელი არის სწო-
 რეთ ასარჩევი?

პოტსია. მანდ ერთი ჩემი სახე არის, პრინცო! თუ ის
 არჩივთ, მე თქვენ გეკუთვნებით.

მოროს. მით-ერთმა ღმერთამ მაინც მიწინამძღუროს
 ამ არჩევაში! აბა, ენახოთ ერთი! ბოლოდამ შინდა შეეწყვე
 ახლა ამ ზედ წარწერებსა. რას ამბობს ეს ტყვის კოლოფი?

“შინც მე ამარჩევს, სულ ვასცემს, რისაც შეძლების მქონეა.”

სულ ვასცემს—რისთვის, ტყვის კოლოფისათვის? დიად ევრაფერი
 მკითხავი ყოფილა ეს კოლოფი: ვინც ყველას ვასცემს, იმ იმე-
 დით ვასცემს, რომ კანონიერი მოგება შეიძინოს! მკროს მსუ-
 რეელი ისე როგორ დამდაბლდება, რომ გადანადული წიდა ამ-
 ჯობინოს!—მე ტყვისათვის არცა რას ვავსცემ და არცა რას
 ვაფიქტებ.—რას ამბობს ევროპელი თავისი უმანკოების ფერითა?

“შინც მე ამარჩევს, მოიგებს, რისაც მოგების ღირსია.” რისაც მოგე-
 ბის ღირსია? აქ შედექ, მოროკკელო, და ღირსება შენი ასწო-
 ნე პირუთნებელის კელითა: თუ შენი ღირსება შენს თავის
 მოყუარებას შეუწონე, საკმაო ფასისა გამოე; მაგრამ ისეთი
 ფასისა კიდევაც ვერ გამოე, რომ ამ ქალის ღირსებას უღრი-
 დეს. და თუ ჩემს ღირსებაზედ ექვ მევე შემოვიტანე, ეს ხომ
 სულმოკლეობით თავის დამდაბლება იქნება! რისაც მოგების
 ღირსი მე ვარ? დიად, ამ ქალის მოგებისა: შთამომავლობითა-
 ცა ვარ ღირსი და ვაზდილობითაცა; და ამას გარდა მე სიყუა-

რულითაც ღირსი ვარ ამისი! — ნეტა, რა იქნება, ამას როდემდ აღარ მოვმცილდე და ეს ავარზიო! მართი კიდევა ვნახოთ, რაქროს ზედ რა არის ამოჭრილი: „მინე მე ამარჩევს, იშოვის, რასაც მზავალნი ნატრობენ.“ — ამ ქალსა? მთელი ქუტყუანა ნატრობს ამ ქალსა: ოთხივე კუთხილამ მოდიან, რომ თაყუანისცენ და ემთხვიენენ ამ სანაწილესა, ამ მოკუტაესა, ამ სულდგმულსა და წმინდასა. შველუწუდენელი ჰირკანეთის მინდვრები და არაბეთის უკიდური უღაბურება სულ შარავზად არიან გადაქცეულნი და ზედ თაქადები ვლენან, მშუპნიერი პორციას სანახავად მომვალნი! წყალთა უსაზღვრო ქუტყუანა, ცათამდის ამპარტაენებით შემსროლი თაემოწონებულის ზვრთებისა, ველარ უჭრის და ველარ უბრკალებს გზასა ამ შორილამ მომავალთ მგზნებარე ტრფიალთა! მოდიან ზღვს შეუპოვარნი, როგორც პატარა მდინარისანი, მშუპნიერი პორციას დანახვას ვეწიოთა! — ამ სამს კოლოფში არის ერთი, რომელშიაც ზეციერი სახე არის იმისი! სათქმელელია, დაეიჯერო, რომ ტყვის კოლოფი იყოს ისა? არა, წყალება არის ასეთი მდამალი ფიქრი! ეს ლითონი ამ ქალისთვის მაშინაც უკადრისი იქნებოდა, იმის კუბოს რომ იპურობდეს შავს საფლაფში. — მაშ იქნება ვეცხლში იყოს დამწყუდებული? ძვრფასს რქროზედ ხომ ერთი ათად უმეტესი ფასი დაედებოდა მაშინ ვეცხლსა! რასათქმელია? ამისი ფასის მარგალიტი ვის რაში ჩაუსვამს, თუ არ წმინდა რქროში! ანგლიაში ერთი რქროს ფული არის, რომელზედაც ანგელოზის სახე გამოყვანილი: მაგრამ ის გარედამ არის და აქ კი ანგელოზი შიგა მხის რქროში ჩაკეტილი. — აბა, გასაღები მომანებეთ; ამას ვარჩევ და მოხდეს, რაც მოხდეს! —

პორსია. აჰ, მიირთვთ პრინცო! და ჩემი სახე თუ მანდ არის, მე თქუნი ვარ.

მორსკ. (აპხლის კოლოფს). მკ, ბედის წყევალ! რა არის ესა? გამხმარი თაეი და ფულურო თვალში რაღაც ღრმადი და ღრმადი! წაეიკითხოთ:

რაც ბრკვენაფს, უეელა ოქრო ზრ არის;

ანდაზ ესე ბევრ გზის გსმენია.

მრავალთა კაცთა ჩემის ცქერისთვის

სიციცხლვ თვისი გადაუდგიათ.

მკქროს კუბო კი ჭიათ ბუდეა.

რასაცა მბედავ, იმას რომ მგრინობდე

შმაწვლის ტანიო, მოხუცის თაეით,

შენი პასუხი სხვა იქნებოდა.

მაგრამ ახლა შენ მშველობით იუა;

ბულის სიცივე გახლდეს თანმზღებლად!

ბულის-სიცივე! მართლა; და საქმობა კი აღარსად, მაშ მშველობით გულის-სიმხურვალევე, — და სალამი გულის-სიცივეს! პორციაე, მშველობით! გული მეტად მძიმეთა მაქუს დაკოდილი, რომ გამოთხოვება ამაზე მეტათ განეგრძო; ასე მიდიან წამგებნი, (ბავა).

პორსია, ბულმა მოისტუნა! ფარდა ჩამოუშვით! ასეც, აურჩევივართ იმის ფერს საქმროებასა, (ბავა).

გამოსვლა VIII შენეცია. მუნა.

შემოვლენ სალარინო და სოლანიო.

სალარინო. მე ჩემი თვალეთუყურებდნი, ბასსანრომ რომ იალქნების ტილოები გააშლევინა; მრაციაანო კი გაჰყვა და

ლორენცოსი მე ბეჯითად ვიცი, რომ იმ გემზედ უკვე ყოფილა.

სოლანიო. იმ შეჩუპნებულმა ურიამ თუიხი ღრიალით მძინარე დოჯი დააფეთა და თვთონ იმას გააშინჯენა ბასსანიოს გემი.

სალარინო. პელარ მიუსწრეს; გემი ფრთა გაშლილი იყო; მაგრამ დოჯს მოჰხსენდა იქა, რომ !ლორენცო და იმისი სატრფო ჯესიკა ერთათ ენახათ ერთს გონდოლა-ნაეში; ამასთან ანტონიომ დაარწმუნა დოჯი, რომ ისინი ბასსანიოს გემზედ არა ყოფილანო.

სოლანიო. ჩემს სიცოცხლეში არსად შინახავს იმისთანა გადარევა და იმისთანა გამხეცეებული ლანძღვა-გინება, რაც ამ საძაგელმა ურიამ ჩაიდინა ქუჩებში ღრიალით: *ჩემი ქალი!—ეაჰ, ჩემი ოქროები!—ოჰჰ! ჩემი ქალი, ქრისტიანებს გაჰყუა!—ეაჰჰე, ჩემი ქრისტიანე ოქროები!—სამართალო! კანონო!—ჩემი ოქროები, ქალი და ჩემი ოქროები!—ერთი დაბეჭდილი პარკი, ორი დაბეჭდილი პარკი!—ოქრო!—სულ ორიანი ოქროებით გატენილი ქალმა მომპარა!—ახლა თელები! ორი თვალი! ორი დაუფასებელი თვალი!... ჩემი ქალის მოპარული!—სამართალო! მომიძებნინეთ გოგო, თანა აქუს თელებიცა და ოქროცა!

სალარინო. რაც კი ვენეციაში პატარა ბიჭები არიან, სულ თან დასდევნებიან და მისძახიან: *ოჰჰ! ჩემი ქალი! ჩემი თელები, ოქროები!—

სალანიო. ანტონიო ფთხილათ იყოს და ვადა არ გადაცილოს; თორემ სულ იმას გადაჰხდება ესა!

სალარინო. მართლა! კარგათ მომაგონეთ: გუშინ მე და ერთი ჭრანცუხი ვლაპარაკობდით და იმან მიიმბო, რომ

ჭრანციასა და ანგლიას რომ ეიწრო ზღუა ჰყოფს, იქ ერთი ჩტსნებური გემი გტმშულა თურმე და წამხდარა, მდობრად და ტკრთული. მაშინვე ანტონიო მომაგონდა და გულში ლმერთს ვევედრებოდი, ეს იმისი ხოპალდი არ იყოს მეთქი.

სოლანიო. ძარგს იქმოდით, რომ მაგ ამბავს ანტონიოს შეატყობინებდეთ; მაგრამ ფთხილათ კი, უეცარმა ამბავმა არ შეაწუხოს.

სალარინო. იმაზედ უკეთესის გულის პატრონი აზნაური ქტსყანაზედ არსად მეგულება. ბასსანიოს რომ ეთხოვებოდა ანტონიო, მე იქ ვიყავი: ბასსანიო ეუბნებოდა, უსათუოდ ვეცდები ჩქარა დაებრუნდეთ, და ანტონიომ მიუგო: “ნუ იქ მაგასაო! ჩემის გულისთვის შენს საქმეებს ნურაფერში ნუ დააბრკოლებ, ჩემო ბასსანიო; რამდენი ხანიც მოგინდეს იმდენ ხანს დარჩი იქა;—და ურჩიას რომ ჩემი თამაშუქი უჭირავს, იმას შენის ტრფიალების საქმეში ფიქრათაც ნუ გაიღებ: მხიარულათ იყავი, ნურაფრისათვის ნუ მშესწუხდები, რაც შენს მიჯნურობას გარეთ იყოს,—და ეცადე შენი გულის-პასუხი ისე წარმოსთქუა, რომ სურვილი სასიქადულოთ აღგისრულდესო”. ამას რომ ეუბნებოდა, თვალები ცრემლებითა ჰქონდა გაესილი; თაეი აქეთ გამოიბრუნა და კელი ისე მიაწოდა ბასსანიოსა;—და ასე გამოეთხოვნენ ერთმანერთს.

სოლანიო. მართლა, მე მგონია, თავისი სიცოცხლე ქტსყანაზედ არაეისთვის უნდოდეს, თუ არ შეგობრისათვის. ვაეიდეთ, მოესძებნოთ სადაც იქნება და იმდენს ვეცადნეთ, რომ გულიდამ გადაეყრევინოთ როგორმე ის სეედა, რომელიც აგრე დასჩემებია.

სალარინო. აგრე ვჭქნათ. (ზავლენ).

გამოსვლა IX. ბუკინტონის მთაზე

კიან სასახლეში.

შემოვლენ ნარისა და ერთი მხაბური,

ნარისსა მალე, მალე ლეთის გულისათვის, ფარდა გადაძახადე. ამ საათში უნდა მოვიდეს პრინცი არაბგონელი კოლოფების საჩრეელათა.

მუზიკა. შემოვლენ პრინცი არაბგონელი, პორსია და ამაღა იმათი.

პორსია. აჲ, ის კოლოფები, კეთილშობილო პრინცი *). თუ ის ამოაჩიეთ, რომელშიაც მე ვარ, ჩუქნს ჯუბარის წერას ახლადე შეუდგებით; და თუ შეგცდათ, ბევრი რომ აღარ ვილაპარაკოთ, იმავე წამს უნდა წაბძინდეთ აქედამა, ჩემო ბატონო!

არაბგონ. სამნაირს ვაღსა მდებს ჩემი ფიცი: ერთი — არას ხორციელს არ შევატყობინო რომელი კოლოფს ავარ ჩეე; — მეჩე — თუ შეეპსკდი და სასურველი კოლოფი არ შემხუდა, არას ქალს ხმა არ გამოვსცე ცოლათ შერთვაზედ; — და ბოლოს — ჩემს აღრჩევაში თუ ბედმა მიღ ლატა, იმავე წამს თავი დაგანებოთ და გაგეცალოთ აქედამა.

პორსია. ჰეელანი მაგ ფაცსა ჰადებენ, ვინცა ვინ ჩემ უღირსისათვის ამ აღრჩევას ადგებიან.

*) Behold, there stand the caskets, noble prince! —

უყურეთ, იქ აწყვა კოლოფები, კეთილშობილო პრინცი!

არაბმონ. მე შხათა ვარ. ახლა შენ მომეხმარე, ბედო! შენ შემისრულე საწადელი! ოქრო, ვერცხლი და მდებრივი ტყვა! (ტყვაზედ ჰკითხულობს).

“შინც მე ამარჩევს, ხულ გასცემს, რასაც შეძლების შქონეა.” უკეთესი შესახედაობა უნდა გქონიყო, რომ რაც გამაჩნია, შენ-თვის გამოიმეტებინა! ოქროს კოლოფი რაღას ამბობს, აბა ენახათ:

“შინც მე ამარჩევს, იშოვის, რასაც მრავალნი ნატრობენ.” რა არის, მრავალნი რომ ნატრობენ? ამ მრავალთა შორის, უეჭუტლია, ის უგუნური იგულისხმებიან, რომელნიც ნამდვლ ღირსებას გარეგანი შესახედაობით აფასებენ;—და რასაც თვალით ვერა ჰხედვენ, იმას სულ აღარას დასდევენ. შინც შინა-არსისას არასა ჰკითხულობს, მერცხლებსა ჰგვანან, გარეთ კედელს რომ აღარა ჰსცილდებიან, დარისა და აედრისაგან რაც უნდა ემართებოდეთ. რასაც მრავალნი ნატრობენ, მე იმისი არჩევა არ შინდა, ამიტომ რომ მდებრიუს ანგარიშს მე ჩემსას არ გაუსწორებ და უმეცარს ხალხში არ გაეფრევი. ახლა შენთან მოვიდეთ, ვეცხლეულო სალაროა! მითხარი ერთი კიდევ, რა არის ზედ რომ გაწერია: “შინც მე ამარჩევს, მოგებს, რასაც მოგების ღირსია.” აჰ, კარგი სიტყუა! არა, შინც ვის შეუძლია ბედი მოატყუოს და ისეთი პატივი დაიჩემოს, რომ ღირსი არ იყოს იმისი? ისეთს დიდებას ნუ რა ეინ ისურვებს, რომ ღირსებას გარდაემატებოდეს. ოჰ! რამდენათსა ნატრელია, რომ გარყუნილობის ხტუდრი არ იყოს სიმდიდრე, ხარისხოვნება, მაღალი თანამდებობა;—და ყოველი დიდება იმ ღირსებით განმართლდებოდეს, ვისაც რა ღირსება აქუს! რამდენნი მოისხამდნენ მაშინ წამოასახმელსა, ახლა რომ გადახდილნი არიან!

რამდენნი ახლა მბძანებელნი თითონ დამორჩილდებოდნენ სხტუბის ბძანებასა! რამდენი მდაბალი გლეხი გვაშორიყვება სწორე პატიოსნების თელშია და რამდენს პატიოსნებას გადაეცლებოდა უგუჲანი კან-ქერქი, ღროებით მოკიდებული, რომ კელახლად ამწუანებულყო! კარგი, ახლა ისევე არჩევანს მიუბრუნდეთ:

• შინც მე ამარჩევს, მოიგებს, რისაც მოგების ღირსია. »

ვიკადნიერებ და ვიტყვ, მე ე.რ ღირსი: ამისი გასაღები მიბოძეთ, გაეალო და ჩემი ბედი ეპპოვო. (აჰხდის კოლოფს).

პოტსია. რაც მანდა ჰპოვეთ, ამდენ ლოდინად არა ღირდა.

არარაზონ. ამას რასა ეჰხედაე! შილაკ ყიყვანი სულელის სახეა და რაღასაც ქალაღდს მაწოდებს! წაფიკითხო, რა ჰსწერია. ოჰ! რა შორსა ხარ პორტუკას მსგავსებისაგან; ოჰ! რა შორსა ხარ ჩემის სურვილისა და იმედისაგან? ვინც მე ამარჩევს, მოიგებს, რისაც, მოგების ღირსიაო. დაფიჯერო, ამ სულელის თავზედ მეტირა ღირსი აღარაფრისაფიყავი? ამაზე მეტი აღარა მერგებოდარა?

პოტსია. წინადადება და გარდაწყუტუა სხუა და სხუა ბუნებისაა.

არარაზონ. წაფიკითხოთ ერთი რა სწერია? შუღ-გზის არის ეს ცეცხლისგან გამოცდილი;

შუღ-გზის არის ეს რჩევა და დამტკიცო; სულსა რჩევას ნურასოდეს ნუ მისდევთ;

ბევრი არის, ჩადილსა ეტრფის, ვამბორვის; და სულელსაც ვიცნობ ბევრსა ვეცხლის ფერსა;

ირაე ცოლად, ვისთან წოლად შეგფეროდეს:

მე ვიქნები მარად შენის სახის მსგავსი.

ჰსაივე უოგელი და სახლსა შენს მიაშერე.

რამდენსაც მეტს მე აქ დაერჩები, იმდენი უფრო სისულელე იქნება ჩემგან: ტრფიალს აქ მომყუა სულელისთაჲი ერთი და აქედამ მიმყეება ორი! მშტპნიერო, მშვდობით! ფიცს შეგინახაე და ჩემს გულის წყრომას იმითი დაეიწყნარებ. (ბაეა და ამაღა თან გაჰყეება)

პოტსიბა. ასე დაიწუა ფარეანა, სანთლის აღზედა! ეს სულელები მოდიან და არჩენის მაგიერათ ჰყბედობენ, თითქო განგებისად ჰსცდებოდნენო.

ნმარისბა. ძტპლების ნათქუამი ტყუილი კი არ არის: ჩამოარჩობა და ცოლქმრობა ორიე შედისწერააო!

პოტსიბა. წაეიდეთ! ეგ ფარდა შეჰკარ, ნერისსა.

შემოეა ერთი მსახური-

მსახური. ჩემი ქალბატონი სადა ბძანდება?

პოტსიბა. რაო, ეაებატონო, რა გნებაეს?

მსახური. ჰალბატონო! ერთი ვენეციელი ყმაწული კაცი გახლავთ გარეთა და თაეის ბატონის აქ მალე მოსელას მოგახსენებთ. იმის დაბარებულს მრავალს მოკითხუასა და პატივისცემას მოგახსენებთ და ერთი რალაც ძვრფასი მოსაკითხი აქუს ძლუნათ მოსართმეეი. ამისთანა გამოწყობილი სასიძოს ელჩი ჩემს სიცოცხლეში არსად მინახავს. აპრილის დღე არ იქნება ისე ლამაზი და ისე პირმოცინარო, როგორც ეს გამოგზენილი გახლავთ.

კორსია. ქარგი, კარგი! კმარა. მყშინია მაგდენს ფმოსქე-
ბას შენი ნათქაობაც არ დაჰმატო. წაეიდეთ, წეროხსა, ენა-
ხოთ ერთი ასე ნაქები კუპიდონის ელჩი.

წმარისა. ბასსანიოა! სიყუარულის ღმერთაო! შენ თუ
ინებე ის იქნება. (ზაულენ).

დამიტრა უთუაინო

(მღერებს ხელს აუფხა აუ
და საფრუა ქაუთაშ (შეწავი იქნება). მარ .ნიმარონ
...მწმოებენს საბრტანს მმეღმრთ აუ შიფონს ინდუგულს
...ომეზუონტუქს უასმეგმ-გ მონ
...ამ სიბო რე მუ იუფეტ ინტსთემ მინდუნტს .გამისმმ
...! დასრქსითვლა ნორო მლოთწლოყ აუ მლოთწომ
...მსიტრმ ,რაცხენ აურფ გე სოფიიავ .ნიმარონ
...ოტამს მათე აგონს

წმედუმან დამ მლოტანუეს ინტი .ნიმარონ
...წმედუმ მმ მლოტანუეს ,ოთ .ნიმარონ
...იყავ იუფსაშე აფდოსმშეე ითობ !ოლოტანუეს .ნიმარონ
...-ომს მლოტანონ გუამ ს .მლოტან მგეა აუ ითობგ აფდომგ
...-იტან აუ მსეტმოიყომს მთუეობს მთუტანობანუ მინნი .ონტმგამბა
...იბლოცამომ იბებტგხ უაუაბ ითობ აუ თანტმგამბაგომს მანტეპმბ
...ქოხიბამ იუფილქოამივ მშათამონ .ეგენიბობამი მსტრუს მტრ-
...რე გუფ მლოტანონ მტედაშომ უასრე ინტუჭკოკოპ მნტი იბოტ
...-ომევ ძე უასოვალ ,ომამოცომამან ტსი აუ იბანოუ ტსი მტმს
... .სიკაუმავე იუთამბეაქ

მასი ხშიტია

მისის დილა იყო, რომ სამეგრელოს მთაყრის ცხენისა და სა-
ჭიანლის ყოგი გამოარკვეს მეყოკვესმა ნაიოსიას სამოვრებაში, ინგურის
მსლობათ. დათქვირებული ცხენები, დამტკანარსა მისის დილის მშვე-
ნიერის ჭკერით, გულმოყუიჭებული მისისა უსკის და მამღრისის პა-
ლახით, ჭიხვინებდნენ და გაჭქიანდათ კუნტრუში. ყმაწვილი, ლახლან-
დარა მეყოკანი, მოცულნი ამ მშვენიერის დილის სუმუჭის, ღამის სა-
ხვდრის ჭკერით, რაღაცა ტკბილის სიხარმადით შემყრობილია, დაე-
ყარნენ მალაღის გვერდის პირათ, რომელიც დაჭურება დაყოთებულს
ინგურსა და ჭიღინებდნენ დაბაღის ხმით რაღაცა ლახლანდარა, გო-
გობიბურს სიმღერას. თითუო მათს სიმღერას ბასს მოსმანხანო,
კულბულნი და ტაროღანი ფრთების კრთოღლით და ფიფინით ჭკალო-
ბდნენ მშვენიერათ და უმტკანდნენ გარშემო ატკიღის მალაღს სკე-
სუდ მსხდომრენი. მოწმენდიღს ჭკერში ამოყო მშვემ თვისი ნათელი
სხიკები მთის წვერებიდამ და გამოჭკერთ ამ სხივთა შუქები შორს
ზღვის პირებიდამ მშვენიერის წითელის ლახურით და მთელი გარშე-
მო ბუნება გაწითლდა ამ შუქთა გამოკრთომით. ამომავალი მზე მოხან-
და უხარ-მსარის სოპით, რა სოპიხაც ძეარათ თუ სხვაგან, გარდა
სამეგრელოში ნასაკს კაცი, მსკეარა ოღნაკა სტემდა და ამითი

უღრმად კაცს გულში რაღაცა ხიამოუნებს, რაღაცა ტკბილს ხეტარებს.

— ამა და ბიჭობა მაგი არაა, რომ მაგის უწინააღმდეგარაობა შეუოგათაგანმა. — დედა და, რაუა ეკიდა მისთანა ხიამლღეუდ? კი, მაგი კაცი არ უნდა იუკეს, თუარ ადამიანი შეილი რაუა იხამს!

— კი, მოგეცა ღუთის წუღობა! ესტუა ჩვენი შატოოსკუა მოგუნტული. ჩიღახიხუ მაგას ჭე მღღამებია, მაგის ხაცოლო, და აწი მაგი დემუჭრებია... შენ არ შეუკედე, რომ იგი ველარ გამოდიოდეს ხანადიროთ. გარეთ მარტო კერ ბუეღია. — დამატა შოარემ.

— რაუა ხიმღერა დეუნუთით მაგასუდ ჭალებს, მისთანა არ მხმენია.

გოდა, მაგი ხეიტია
მარდა და გეჭეიტია,
გოდა დედა, დედა მაგი,
გინაა მიხუბრ შამეტი...

— კი, არ გინაა, შენ სუ მოუკედე! — წამოადგა ამით უცებ თავს მაგი და ომარ: — ამა და წადი შუატუობინეთ თქვენს მთავარს, რომ მაგიმ თვის საქონელში წიეყანა თქუა შენი ჯოგი.

მეჯოგენი, შემეწთაღნი და შეშინებულნი ამ უცებ მაგისა და ომარის თაკს წამოდგომისაგან, დიდ ხანს დარჩნენ ისე გაშეშებულნი და შემდეგ უცებ ანუბეს ჯოგს თავი და გადერივნენ ტუის ხშირს სუბში. აქ შექქნეს საქონელი უიენა, უიენა მოტაცების ნიშნისა. ეღვიბს უმაღლე გავარდა ხმა მთავრის ჯოგის მოტაცებისა და უოკელ მსრვი იწვეს დეს ხაღსმა თოფთარაღით მდევრათ გამოხაკიდეღათ.

მაგიმ და ომარმა სსუა ერთი ათი თორმეტის აბრაგით გაირკეეს წინ საქონელი და გახწიეს ფონისაკენ, რათგან დიდი ხანუდრობისა გამო ამდროს არ შეიძლება თუ არ მეტათ დაფანტულს ადგილებში, ინგურში გასულა. ამით ერთი ხასკვარ

კერძი და აკლდათ ფონამდინ, რომ ამ დროს მოესმათ თოფის სრულ-
და და უიყინა მდეურისა. გახწრება იყო ძნელი. ომარმა და მაციმ
უწნეს რამდენიმე ხანაგი, შეარნიეს ერთი ვიწრო ადგილი, სადაც კერ
ახტდებოდა მდეკარი გზასა, დანაშთენებს მიანდეს ჟოცის გარეკა ინ-
გურში, და თითონ ჩასაფრდნენ გზაში.

მოვიდა მდეკარი საშინულის უიყინითა და თოფის სრულდით. მათ
მოუძღოდა რუსის მოურავი, ბასვა დგებუაქე, გათქმული თვის ვაქე-
ცობით და მთავრის ერთგულებით მთელს მისარეს. მოადგნენ ისინი
სთვარს. აქ უცებ იფეთება რამდენიმე თოფმა და რამდენიმე მდეკა-
რი გადმოკურდა ცხენიდან. მდეკარი შეჩურდა. გაკარდა კიდეც რამ-
დენიმე თოფი და ინაცვალეს კიდეც რამდენიმე მდეკარი. მდეკარმა ად-
რია ზურგი.

— სად მიდით, სად თქვე შერცხევილნო, თქვენ! — დასცა ბასვა
დგებუაქემ უიყინა მდეკარსა და გაიძრო სძალი.

სოცნი მდეკართაგანნი შეშინებულნი და ზარ დაცემულნი ამ უცე-
ბის დასკედრისა და ამსანაკების დახორციისაგან, არ უგდებდნენ ბა-
სვას ჟერობას უურს და გარბოდნენ. გარბოებული ბასვა ამკვარის
იმათის შეშინებინაგან, წამოეწია ერთს, შემოეხუკა ხმალი და გაჭკათა
ზედ შუასკედ.

— ვინც თვის დედის შვილია და აქედამ ცოცხალი წავა! — აქ
ბოსვა ხმელ გაწკვილი გადაეღობა სხვეს. ისინი შეჩურდნენ და დაიწ-
ყეს უოყმანი. რაკი დაატეეს ეს ომარმა და მაციმ თავანთის ამსანა-
კებით, უცებ აძრეს ხმლები და გადმოკურიგნენ საშინულის უიყინით.
ამ ამბავმა და ომარისა და მაცის დანახვამ უარები ზარი დასცა მდე-
კარსა და გაიჭნენ უკვლანი. გაიჭნა ბასვაც, რაკი დაატეო, რომ დარ-
ნა მარტო. მაცი და ომარ დიდს ხანს მოსდევდნენ ამით უიყინით,
მინამ არ იდროკეს, რომ ახლა უკვლანი დაფანტულუბი იჭებინ და
სამეოზინარო იჭება, რომ დაკბრუნდეთ სამშვიდობოსო.

ისინი დაბრუნდნენ, მაგრამ ბახვა არ ანებებდა იმათ ასრუ თავს. იმან ხანჭაროზედ მოუყარი ერთი ოციოდე მარჯვე და ხანჭარო ბიჭებს თავი და გამოკვიდა. ის ხანჭაროზედ წამოსწედა იმათ, ვიდრე ისინი მიატანდნენ ინგურს. ატუდა სროლა. მცხე და ომარ ჩახაფრდნენ ამსანაკებით ნასნაკების ღობეებში, რომელხაც შეარდგენდა სხვილი ხეების მოყრილი სერგი, და ისროდნენ იქიდაძე. ბახვაც თავის ამსანაკებით, კეფარენ ხეებს და უმიზნიდნენ იქიდაძე. ბახვამ მოახდინა განკარგულება და ერთი შეიდიოდე ბიჭი გაკვანა ამ ხაფარის შორიანდობს მოხატულათ. მცხემ და ომარმა შენიშნეს ესა და დააპირეს სძალ და სძალ გადარეკა კიდეკ. ამის გულანთვის წამოიწია ომარმა. იფეთჭა აქ ბახვას თოფმა, რომელც ხულ ამათ მოძრობას ადევნებდა უურსა, და ომარ, მძიმეთ დაჭრილი, დაეშვა მცხის ხელეზედ. მცხემ შემოიგდო დაჭრილი ომარ ზურგზედ და გასწია. ამითი ამსანაკები საყრებიდამ ესროდნენ და იკურებდნენ მდევარს. მცხემ მსწრაფლათ მიიტანა ომარ ცხენამდინ, სადაც ის შემოიგდო წინ ცხენზედ და გაჭირა ქუხლი. სხვა ამსანაკებიც დედეკურს იმას უკან, რავი დაატყეს, რომ კვლარ გაიმაგრებდნენ იქ თავს. მდევარი სროლითა და უიქინით მოსდევდა. მცხე თან მიარბეინებდა ცხენს და თან უბრუნდებოდა თოფით მდევარს, ესროდა და ძნელათ თუ აცდენდა, ვისაც კი უმიზნაკდა. მცხემ ადიდებულს ინგურის წყალში შეაგდო ულაგათ ცხენი. ცხენი, დატვირთული ორ ორის სრულის კავით, წაჭტა ფიცსმა ინგურის წყალში. მცხე და ომარ მოიტანა ცხენმა. მცხე გამოძვრა ცხენ ჭკვიდამ, ანება ცხენს თავი და ხტანა ომარს ქონორში ხელი. დიდს სანს ათრია შეფოთიანმა ინგურმა მცხე, ბევრჯერ ნაიტანა დურდუმში და დამალა თავის მოუღალავს მადლად მასროდს ზვირთებში, მაგრამ მცხე არა ჭკარტაკდა მსნეობას და არ ანებებდა ომარს თავს.

მდევარი, რომელხაც ამსანაკები ომარისა და მცხისა იმაგრებდ-

ნენ ზუნობამდინ, მოადგენენ ინგურს, ესროდნენ წელისკან წაღებულს მაცნის თოფებს და შემოცვიდნენ წაღში.

მაცნიმ ჩაიფურჭეძელაჲა წაღში და დიდს ხანს, თითქო მთლით დაიღუპაო, აღარა ხსანდა; სხანდა ოდნაჲ მარტო ცარიელი თავი ომარისა. მდევარი აღაღებუდსუდ ესროდა თოფებს მაცნისა და ომარს. მაცნიმ უცებ ამოყო შორს ნაპირსუდ თავი და გაათრია ომარ.

აჲ იმან მისცა ომარ ერთს თავის ამხანაგთავანს და დაუსხა სსკებს, რომელნიც მოცვიდნენ ამხთან, რაკი მოტაცებული ჟოგი დაიგულეს სამკვიდობასა. ინგურის პირს მაცი ამხანაგებით ამოსდნენ ბუნქებში და რამდენიც შემოადგა მდევარმა წაღში იყესი, იმდენი ეს მდევარი ნააწინებს და მისცეს ადიდებული წაღს. დიდს ხანს ეწია შეცადინობას ბასკა დგებუამჲ წაღში გახსკლელათ, მაგრამ უოკელივე იყო ამო: მაცნისა და იმისი ამხანაგების მოუცადი ტყეის ინაცვალებდა უკლას, ვინც კი ჰბედაჲა ინგურში შესვლას.

დგებუამჲ, შემდეგ ბუერის და ამოთ შეცადინებისა, დაბრუნდა უკან მთავართან ამ ამისა ხანობელათ. მაციმ ომარ მიიუენა ცომიაკებთან, სიდაც ჰქვანდა კაც დაძალული. ომარ და იმისი პატრონობა ხაბარა იმათა; გაცხანა ერთი სამოციოდჲ მარჯვე აბრკები და თავისა და ომარის მომსრენი და უბრძანა, რომ უეარულნათ ინგურის პირას, რომ ვინიცობას მოხულიყო დადიანის ვარი, შეკმატრებინათ, მინამ თითონ შესკვლესოდა. მაციმ გაირეკა ხასკვარ ჟოგი და გახწია ომარშირეს, სიდაც იმ ვამათ იმუოთებოდა ამხანაგთის მამინდელი მთავარი.

გაცხანელი მაცნისკან კაცები ადგენებდნენ უოკელს მოძრობას უურს, რომელიც კი ჰსდებოდა ინგურს გელში ოდიშში. დიდს ხანს

არბუჯი ვარის მოძრაობა არა სწინდა, ამით გადუწყდოიქედო, რომ
 ოდიშის მთავარი მოინდომებდა თავის ჯოჯის გამოკიდებულად და
 ბდენ კიდევ მინ დაბრუნებას, რომ უგებ ვარი ნუშნუშით გამოძურა
 ტყის სპირებიდამ და დაიწყო მოდენა ინგურის ფონისაკენ. ბასკა დგუ-
 ბუძე და რამდენიმე სსკა გამოჩენილი ვაჟკაცი თავადები, მოუძლოდნენ
 ვარებს. მაცისა და ოძირის კაცები ჩახურდნენ ფონის მახლობლათ,
 ინგურის ქალებში, და შემოდგა თუ არა ვარმა წულში ფესი, ერთ-
 ბამით უფეთქეს თოფები. რამდენიმე კაცი ჩაწა ინგურში. დგუბუა-
 მემ უბრძანა დაბრუნება. ჯარი შევიდა ისევე ტყეში და ბატარას ხანს
 უკან გამოვიდა ისევე და დაუწყო ფონს ტანება. ოძირის ხელსმა და-
 ტანეს თოფები და ემზადებოდნენ კიდევ ერთბამით ფეთქებას. მთა-
 ვარის ვარი სან შედიოდა ფონში, სან ბრუნდებოდა ისევე უკან. ბო-
 ლოს იმან ატესა სროლა იმ მხარისაკენ, სადაც იყვნენ იმათი წინა-
 დმდეკი ჩახურდნენ. ამ სროლასეც იმათაც მოსტეს თოფებით და-
 ხუსი და ბატარას ხანს ატუდა სრულებით უვნებელი სროლა, რათგან
 არც ერთის მხარის ტყეა არ მიდიოდა ერთმანერთთან.

დგუბუძე, რომელიც აქამდინ იყდა ერთი მალაღი ხის წვერსეც,
 უგებ ჩამოეშა ძირს, მოახტა ცხენს, იძრო ხმაღი და დასცა უიენა.

— ამა, მომეუთ აქხეი, ე! — და გადაერია ეს წულში.

ჯარი უიენით მიქუვა ამას თანა. მაცის ხელსმა დაბირა კიდევ
 თოფების ერთბამით ფეთქება, შემოსვეს თოფები ფესსეც უმიზნ-
 დნენ და ელოდნენ, რომ ისინი მოხულიყვნენ იმ სახლაკეს, რომ
 ტყეიან ძალა ქქონოდა, რომ უგებ ერთი ასმა კანმა უკანდამ დასცა
 ამით უიენა და დახალეს თოფები.

მაცის ხელსი, ამ მოულოდნელის ამბიხგან, უგებ წამოიბდნენ
 და დაინსხეს, რომ ისინი იყვნენ ვარშემო შემორტყმულნი დადინის
 ვარებითა. ამით ანებეს სიფარს თავი, იძრეს სძლები, და გადაერევენ

უკანადმ წამოსუელს ჯარსუდ. გაიმართა მატარას ხანს სელდოსელი
 პრმოლა. მინამ პასკა დგუმაქუც გამოაკიდა ფონში ვარკობის მონაწილე
 მოუტია. ოპრინა და მაციის ხალხმა აჩნეს გაცლა და გაიგნეს, სა-
 აითაც მოსერსდებოდა. დადანიის ვარი, გამარჯვებული, გაქვა ზოგი
 მთ, ზოგმა გასწია პირდა პირ ოპრინის ხახლისაკენ. მიდიან ეხენი
 განარჯვების უიენით, რომ უნცუ ერთს ხშირს ტყეში, კლდის ვიწ-
 რო ბილიკზედ, ნასეს, რომ ისინი იყენეს საფარში შეტეუბულნი.

მაცი ის იყო მოდიოდა აფხაზების ჯარებით, რომელიც მიდიო
 იჭური მთავრისხვან, და სხვა მარღანიებით, თავისა და ოპრინის ხალხთან
 მისაშველებლათ, რომ მოესმე იმან თოფის სროლა. მაციმ იცოდა,
 რომ სამოცი კაცი ვერ გაუმავრდებოდა დადანიის ჯარებს და შეტეო
 კიდევ, რომ იმით დამარცხებულთ მოსდევდა ოდიშელობა, იმან ხან-
 ქროთ დაბრუნა უკან თავისი ჯარი, გაყო სამ ნაწილათ, — ხარნია ერ-
 თი ვიწრო ბილიკი, რომელიც მიდიოდა ერთი ტყიანი კლდის პირას,
 რომელსაც ერთს მხარეს ქქონდა მიუდგომელი ფლატე და მეორე
 მხარეს ამართული ტყიანი მთის პირები და რომელსაც ვერ ასდებო-
 და ოდიშის ჯარი: ერთი ნაწილი თავის ჯარისა გაგზავნა ამ ბილიკის
 მთლათ სიგრძივ ტყიანის მხრიდამ სეკეში ჩახახურებლათ და უბრძა-
 ნა, რომ მინამ ვარი მთლათ ამ ბილიკის სიგრძეს არ დაიჭერდა, არ
 ესროლათ და მამის აეტყნათ სროლა; მეორე ჯარი გაგზავნა ბილიკის
 თავში ჩახახურებლათ და უბრძანა, რომ არ გაეშვათ იქითვეს ვარი;
 მესამეთი თითონ ჩაუსაფრდა თავში.

შედგა ვარი ამ ბილიკზედ და მიდის უიენითა და ოარი რამხნ
 სიმღერით, რომ უნცუ აუტუდათ ტყის პირებიდამ სროლა. ამთ გა-
 სქარეს გასვლა მეორე მხარეს და აქ ერთბაშათ უტეუბეს მრავალი თო-
 ფები; დაპირეს გამობრუნება, რომ უნცუ მაცი თავისი ამხანაგებით
 თოფების დაცლის უკან გადმოვირეკენ ამითზედ სმლებითა. ოდიშის
 ჯარი აირათ და არ იცოდნენ საით გაესწროთ. ბევრი ამთავანი, მი-

შას ზარდაცემულია, დაგორდნენ ცხენიან კაცებიანთ კლდეებზე და სუფიან სორცინათ შთლათ დაიკარგნენ და დაინტერესდნენ მისი მხარე ბუბუქმ მსწრაფელ მოხაზრა, რომ გაცლა ისევე მალდა ტვის შირკბისა. გენა ხვობდა და აკარდა თითონ ტვის შირკბისაკენ ჭკვითათ და უბრძანა სსკებსა, რომ ცხენებისთვის თავი ენებინათ და ჭკვითუბი გამო-რეულეფენ მალდა ტვისაკენ. ვინც გადურჩა მტრის ტყვიასა და კლდეზე გადაცვიენას, ანუბეს ცხენებს თავები და გაეშურნენ ტვისაკენ. თუშდა არც აქ ასულა დაუჯდათ იაფათ, მაგრამ აუთ იყო, თუ გარკათ აქეთ მსარეს ბეგრას მოიხწრო გაცლა.

მაციმ, რაკი დაატეო, რომ იქით მსარეს მხელი იყო იმით შემაგრება, წამოუარა თავისის ამხანაგებით მეორე მსარეს და შეუტია გიდეკ. ოადიმის ვარი, გარბოდა თოფ დაუცლელათ. ბასკა დგებუამე ვეღარ იმეგრებდა თავის ვარებს. ის განწირუ-ლებით ეჭებდა ან სიკვდილს, ან მცინს შესკედრას. და აი გამოხნდა მ-ცინა.

— აბა და, მაცი! — შესძისა ბასკამ: — ბიჭობა მაცი როდია, რომ ვართით მავლობა! მარტუამ, მარტომ ვნახოთ ერთმანერთი.

— გი! შენ ხუ მოუკვდეში! — მიატინა მციმ და ის გადმონდა ცხენიდან.

მაცი და ბასკა გაეჭინენ ერთმანერთთან სმელ და სმელ და დიდს სანს გაჭინდა მათს სმლებს ლამ-ლამი და წყრადლი ჭაერში. ისინი იბრძოდნენ ჩუმთ და შიგა და შიგ იხმოდა მსოფლოდ წამომასილი: აჟი! ა, როდესაც რომ მარჯვეთ მოჭყულს ხმელს მარჯვედ აუკრავდა მოწინააღკდეკე: აჟი იყო! იხმოდა სამეშ სამეშა. მებრძოლნი, თუა-ლის დასამსამების უმალ უწნეედნენ ერთმანერთს სმლებსა და თითო-აკრით იგდუნდნენ წინააღმდეგის მოჭყულსა. ისინი სან მიდიოდნენ ერთმანერთზე და სან უსტეპოდნენ განსუდ ფეხის მოხანაცვლებათ

და თავის შესამჯობებლად. იმით თან და თან გაცხარებით უწყებ ერთმანერთს ბრძოლა. ორივეს დაღაღვისხვან გადასდომადი მხარისაჲს ბოლოს კბილების გრჭალით მიძარბეს ერთმანერთს.

— ჭეურობ მაცი ლაწირაკს! — დახმას ბასკამ და ეოვლის თვის ძლით მოუქნია მცის ხმელი. მცემ იუგრა ხმადს ეოვლის თვის ძლით და ორივეს გახცვივდათ ხმლები.

ბასკამ მოიხვა სანჯალს სელი და ნახა, რომ სანჯალი აღარა ჭჭონდა ზედ: ტეეში გლანუნით და სირბილით დასწევტოდა ჭამარი და სანჯალიცა და ტამასაც თან გაჭყოლოდნენ ჭამარს. მცემ თვალის დასამსამების უმაღ იძრო სანჯალი, სტაცა ბასკას სეულოში სელი და გაილეკა ძელა ჭეურში მცის სანჯალმა. ბასკა, ხმა ამოუღებელივ, ელოდა მსწრაფელ სიკვდილს, რომ მცემ უნებ შეაყენა სელი ჭეურში და შენიშნა, რომ ბასკა იყო უიარაღოთ.

— კი, დაღატით კურ მოგელამ! — მიატანა მცემ: — მაცი არაა კაყვანის წესი.

მცემ გადაატო სანჯალი და აიღო ისევ თავისი და ბასკას ხმლები. მისცა ბასკას თავისი ხმელი და თითონ დაიჭირა თავისი.

— აწი, ასტე კანურებ დეისონუნთ კი სჯობს.

— რაჟა იწება, — მიატანა ბასკამ: — აწი კი შენი ვარ და სირცხული მე იწება შენსედ კიდევ სელი აუმართო.

— ხწორეთ არ გემართებს ჩვენ ერთმანერთის დახოცვა, — მიატანა მცემ და ის შეკობრულათ გადახვია ბასკას. აწი წადი შენს სახლს, შენს ცოდუშიღმა.

ამ სიტუვებთან მცემ უბრძანა თავის ამხანაგებს და ჯარებს, რომ ბასკასთვის სელი არ ეხლოთ. გამარჯვებული მცის ახსნობა და ამხანაგობა გაჭყენენ ოდიშელებს ინგურს გაღამდინ, აქ წეკიონენ იჭურს მცხოვრებლებს, სადადიანო ხაღსს და მთელი ერთი დღე და ღამე არა

ქობდათ იმათ დაზოგვა. მრავლის ნატყუარისა და ნაღათიერის შიშის შემდეგ, აფხაზნი და სხვა მცხის ამხანაგნი დაბრუნდნენ უკან დაბრუნდნენ თულნი უოკელრიგის ხაშოკრით, რომელიც კი მოაბოკებოდა იმ სოფლებში. ეს იყო ჯილდო, რომელიც იმათ მიიღეს მცხისა და ოძარის დასმარებაში. ამის შემდეგ მცხი, დაბრუნდა ცომაიუბასკენ, სადაც იქნენ კაც და ოძარიც.

18

ოდიშის მთავარს თავის ვარების დაბრუნება საშინლათ ეწეინა და ითავილა, როგორ თუ მცხი და ოძარ შუბდამენ ამხს ამკარებს. იმან გასცა მთლათ სადაღანოში ბრძანება, რომ შეურილიყო, რაც კი ჯარი გამოვიდოდა და განისრასა გუნებაში მთლათ ოძარისა და მცხის განადგურება.

— ვის უბუდავს მცხი, ბილწი მარლანია, მტკენებს! — ვარობდა მთავარი — ეგები მტკენს მე აღიშევი ან კვაჯია კვგონო. მთლათ ავამტუტებ, ამტუტებ შენი მტერი!

მთავარი იმავე დღეებში ამბობდა დასხმას, მტკემ წარმოადგინეთ, რომ ვარი არა გროვდებოდა. საუკეთესო ვაჟაგნი, ზოგიერთებს გარდა, არა გროვდებოდნენ სომართ და იმლაკდნენ თავს: ზოგისას სახლობა იმსდა იმერეთში არიან წასულნიო, ზოგისას — ხუანეთში, ზოგისას — გურიას დაზოგისას სულ არა ცოდნას.

— რაჟა წავალ მარლანიაზედ სახსუბრათ, კრასკებოდნენ ისინი ერთმანერთს: — მის ბურმარლია ვერც კისურში ამბდის.

— რაჟა რჯულს გედუდები და მარლანიას დაუწეებ მხებს, — იმსოდნენ სხვები: — მისგნით მიდგია სული. მცხი რომ არ შეწოდებ სარწონს შექენაში და უველა ნამდევს არ მინასკედეს და არ მიფარავდეს — მთლათ გვედები ცოლშვილით მშიერა.

— მისთანა აფხანთ კაცს რა გვიძებოდა სათხოვეთ, — გაიძახა დანქანმა: ყველა ნაშოკარში ერთათ გვიყვლია, ცხენებს მათთან ტანისა და ტუჩ ერთათ გვიყვლია და ახლა უნდა გულში სტკვარი წაუყარათ ურთიერთს!

— კი, ჩნები ვაი მარლანასთან, — გაიძახა დანქანმა, — მარა საქმე მაგი კი არაა!... შეგარჩენს მარლანა მისთანა საქმეს?!... მარლანა თავს არ შეგაკვლენებს და ვაი მას ბრალი, ვინც ვაი მტრათ გამოუჩნდება: ხახლს არ შეგარჩენს, თავს და ცოლშვილს სათანადოთ ში გავიყვლია... მაშინ მთავარი კი ვეღარ გიშველის.

ამგვარათ მთავარმა შეუარა საომრათ მარტო მდორეუჩისახობა და ისე იმისთანანი, რომელნიც არ იყვნენ არა საგარეო საქმეში დახვედრებულნი. სხვა, გამოსადეგნი იყვნენ ცოტანი.

ის ისე იყო აშფოთებული, რომ თვით უბირობა ამ ჯარებს გაძლოლას და მარლანასეუდ მისკვას, მაგრამ მოუვიდა ამაჟი, რომ მანც შერვაშიძის ჯარებით არის შხათა და უბირობს დახვედრასა და ამასთან ოდოშელუბიც ბეჭი გავიდნენ იმისთან მისხვედრებათათა. მთავარი დაბრუნდა და დააპირა გულის ზუსრის ურა იმათსეუდ, რომელნიც არ გამოვიდნენ საომრათ და დაუპირა იმათ მთლათ მტკვრითან განაჲ დგურება.

იმან პარჯულათ მიუხატა ჯარი ნინუას; მაგრამ რათგან თითონ ამ ჯარში ურთიუნ თვით ნინუას კაცნი: ისინი ერთი კინუას ბრძანებით გადუდგნენ მთავარს; თვით ნინუამც შეუარა ჯარი და დაუსუდა დადიანს. დადიანმა კვლარ შექება და მიძარათ სხვებს; მაგრამ რაჟი სხვებმაც შეიტყვეს ეს ამაჟი, დაუსუდნენ მაგრათ. მაშინ მთავარმა ანება ამათ თავი და დაუწო კლება ისე აზნაურებს, რომლებსაც ვეულებოდა; რომ კერ გაუწკვდნენ წინააღმდეგობას. იმან სულ დადამიწასთან გაასწორა რამდენიმე აზნაურების გვარა. მაგრამ არც ამით უძინათ. ესენი მიუძ-

ზრუნს ერთმანერთს, მიიძირეს ის თავადებიც, რომელთაც კვუთენო-
დნენ სათავადოთ, და იწყო მთელმა ოდიშმა მოძრაობა. მთავარნი იქცა-
ბულგასდა აქლო ხელი თავის განძნახვასედა. ის დაბრუნდა შინა. იმან
მსოლოდ აიკლო რამდენიმე გამოჩენილი აბრაგი უზახების სასლოპანი.
— დაბრუნდა შინ და იყო სამხელეი აღელეპული ამ გარემოების-
გან. ის აზირებდა ხონთქართან წასვლას სასიკელელათ და ვარების სა-
თხოვნელათ, რომ ეყარა მარღინას ვაჟრიცა, და მეტადრე თავისი
საღბის ვაჟრი. ის განიზრახვდა მთლათ სამეგრელოს ამოპუგვას; მა-
გრამ არ იცოდა რა სახუქარი წკელო ხონთქრისა და იმის კარის კა-
ცებისათვის. საუკეთესო ცხენები და საჭონელი ხსკებმა წახ-
სეს. ღამაში ქაღებისა და ბიჭებიც წაუყანაც აღარ მოხერხდებოდა,
რათგან ამითი უფრო აიღელეკებდა ისეც გადამდგარს საღბსა.

ამ მდგომარეობიდან გამოისხნა გურანდუსტ დედუფალიმა.

— რავა სწეს ბეგი! — უთხრა ერთხელაც იმან: — რაზედ დაქსოვ
საღბს, რომ შენი საჭონელი იბტვე შეგიძლია უსისხლოთაც დეობრუ-
ნო. ოდიშში კაცთა კურსსა, რომ მცინსაც და ომარისაც სუობდეს
ჭურდობაში! დაქმარდა კია ქრთამს და სვალვე მოკვრიან შენ ვოგს.
კისტიც ვაჟრი ქე გკირს მათ შემრე დეესნი, მოუდე ხხვა მაზეხები,
ეიკელ და შენი სასახლეც გააბატონსე მათი ხარსოთი და მათი ვა-
ჯრიც ქე იყარე. აწი უური მიუგდო მათ, ხხვა არაფერი საშვალესა.

ეს დარბევა ცოლისა დუჟდა მთავარს. იმან დაიბარა საიდუმლოთ
რამდენიმე კათქმული ჭურდები და აღუთქვა, რომ იმათ სრულს ნებას
მიხტემდა, რაც უნდა ეწნათ თავისის სელობით, ოღონდ არ ეტმათ
იმისთვის მცინსა და ომარის ვაჟრი.

იმით აღუთქვს და კიდევ შესრულეს.

მცინი ის იყო მოახდინა განკარგულება, რომ მეორე დღეს გუ-
რუკათ ვოგი მთაში. იმ ღამეს მეკოტეებს ტყობლათ ეძინათ ერთს

დიდს სსხნავი მიწის შემოღობილში, სადაც ეკენათ ვოკიტა, რომ რამ-
დენიმე კაცი შეიძარჩენ ამ შემოღობილში. ისინი თითო — ერთერთ მხალ-
ადგენს მძინარე შეჯოგებს და მინამ ისინი გაიძვროდნენ, თვალის და-
სამსამების უმაღ და ღადრეს ყულები.

ამათ გამოირეკეს ვოკი და მატარას სსხს უკან შემორეკეს ინ-
გურში. იმათ, რაკი სუგდიდი შორს ეგულუბოდათ და ეშინოდათ მდე-
ვრის მოწყვისა, დიდს ხანს ატარეს წულ-წულ, რომ ამით დაკარგნათ
მდევრისთვის კვლა. მასუკან გარეკეს ვოკი ისევ უკან, საძურსაუნო-
ში დაირეკეს წელის პირ-პირ და დიდს ხან იარეს ესრე. ამ გარეკეს
ინგურში და მორეკეს სსსახლესთან.

მაცა თავისის ამსახაგებით მაშინვე გამოევიდნენ ამ კვალს. კვალ-
მა მიიყვანა ისინი ინგურთან. ინგურ გელმა აღარ მიდიოდა. მაცა მიჰ-
სუდა, რომ წულ-წულ ატარებდნენო და დაადეკა აღმა დღმა მდე-
ვარი მაქებრებით, მგრამ ის ეკუდა გელმა და არა გამოიღმა გვალსა.
იმათ თავისის ამსახაგებით შერსა შრომა. ის გვიან მიხვდა, რომ ვოკს
ისევ გელმა გარეკამდნენ და მკმრე ისე გასსამდნენო. როცა იმან იმო-
ვა ეს გვალა, ვოკი კიდევ ჰქუანდა დადიანს მიეკრილი.

19.

ამარმა დიდს ხანს არ შეიძნნია თვისი დაქრილობა და ბნჯღა-
რი, რომელიც გადაჰსდა ამს ვოკის მოტაცების დროს. იმისი წულუ-
ლები გასაოცარის სისწრაფითა რჩებოდნენ და სუთი ეჭვი დღის გან-
მკვლობაში ის იდგა ფეხსუდა. იმათ არაფრათ ამა მაცისგნით ბხვა
დკუბუამის განთავისუფლება.

— რაჟა უნდა ამტივოს კაცმა შტერს! — ვაფრობდა ის: — შტერს
შტრობა უნდა გუწიოხ და მოეკარეს — მოეკრობა. ბახვა რაჟა უნდა
წესხლოდა ხვენ ცოცხალი! ვა, მე ვა არ ვარ მკეთი სულ ხელი! არ

შერჩება მას ჩემი სისხლი და მოკვლევები მის ცოლშვილს მის ლემ-
ზედ თავს. გოდისული კაცი რომ ომარს შეკენებს ავადმყოფს, შეკეთი
კაცი ჩვენგან რაჟა დეითობა!

ომარმა თავის მუჭარა მალე მოიყვანა აღსრულებაში.

ერთლამესაც ბახვა ის იყო აზირებდა დაძინებას, რომ ვიღამაც
დაუძასა, ბახვა საჩქაროზედ გავიდა და მინამ ის გაარსკვდა ვინ ეძახდა,
ომარმა საგდებულა თოკი, რომელიც ქქონდა გამოხმული ცხენზედ, გა-
დუგდო უცებ კისერზედ, შემოატკრა ცხენს ქუხლი და გაიტაცა თან
თრკვით. ბახვამ, უცებ თოქაქერიღმა უელში, კერ მოახწრო ხმის
ამოღებაცა.

ამ მოტაცების უკან, რამდენიმე ხნის შემდგომ ბახვას სასლს და
უკვლა შენობას გაუჩნდა ცეცხლი. ბატარას სასს უკან მთლათ უკვლა შენობა
იჭრა ნაცრათ და ცოცხლმა ადამიანებმა ცარიელის პერანგებით ძლივს
მოიარსინეს თავი, ხსვა უკვლავური მოყვა შიგა და გადბუგა
შუუწყალებელის ცეცხლისაგან.

ბახვა მეორე დღეს იზოკეს ინგურის პირას, ერთს ხეზედ, ტი-
ტველა, თავსვე დაკიდებული. იმას ქქონდა ხელები გაკრული. იმის და-
ღრეციღს პირის სასეს, გადმოკრწულს სასარლათ თვალებს, დათლე-
თიღს თოკებისაგან ფეხის წვიკებს და ხეზედ ქნევისაგან მრავალგან
გასეთჳიღს თავს ეტუობოდა, რომ ბახვა ბეკრს ეწვალა და ბეკრი ბრ-
ძოლა გაქცია სიკვდილთან.

ეს ამბავი მადის საშინლათ ეწეინა და ამ ნაწუენის გულით და-
ბრუნდა ომართან, რომ ომარისას იმას დაუხვდა უფრო სასარული სა-
ნახვი.

ერთი ოცი-ორმოცი სულ უმაწვილი ქორთუბ, ათი-თორმეტი წლი-
დამ თხუთმეტ-თექვსმეტ წლამდინ მშვენიერი ქალები და ბიჭები იყუ-

ნენ დაწვედუღნი ერთს დიდს ფაცხაში. აქედამ გამოქუანდათ უმაწვილი ქალები, შეწყუდათ იქვე მანღობლათ ცხენების სადგომს პასუხდომი და სიტყვლებდნენ თავიდან იყვამდინ, აქ იყვნენ რამდენიმე ღანუბის თათრები შატრას მაშუბით სელში და დიდის გულმოდგინებით ქმინჯადნენ ქალთა ხიმშენიერეს, მოყვანილებას და უმანყოპას. ამ შინჯუაში იღებდა მონაწილეობას თვით ომარიცა. ყველა ქალის გახინჯუაზედ ქმნებოდა ვაჭრობა. ვაჭრობა თავდებოდა ქალთა სხუელისა და უმანყოპების ღირსებაებით. ზოგი ქალნი ქუდავდნენ წინააღმდეგობასა და ყვირილსაც, მაგრამ იმათ უწრავდნენ ალივაპებით ზირს და აქცევდნენ ერთს გქელს სკამზედ და აკრამდნენ მაგარის თოკებით. ისინი ისინჯებოდნენ ამგვარათ.

ეს ქალები და უმაწვილები, შემდეგ ფახსუედ შერტკებისა, დაირუკეს ღამით თათრებმა ჭკვითუბი გუდავასკენ, საოსმალოში განარკათა და დანასუიდათ.

ეს უმაწვილები იყვნენ ომარისა და იმის ამხანაგებისაგან დატაცებულნი ტყვენი: ოდიშია, აფხაზეთში, სამურზუანოში და თითქმის სვანეთშიაც.

ამ ბავშვების ვრამუღმა და გულის საკვდავის მოთქმით და თმის გლეჯით თავის სამშობლოსა და მშობლების გამოასაღმუასუედ მცინს აუძლვრია ხისხლი. იმან იცოდა, რომ ამაზედ ღანარაკით მხოლოდ მოინდურებდა ომარს და გადივიდებდა. ამისგამო ის შატრას ხანს შევიდა ფიჭრში, რომ დასცემოდა ამ თათრებს ჩუმათ გზაში, დაეურეკინებინა ისინი და გაენთავისუფლებინა. მაგრამ ეს ფიჭრი დარჩა ისევე ფიჭრათ. იმან ჯერ ერთი მოსასრა, რომ გინდა კიდეც დაეურეკინებინა, მანამ იპოვიდა ყველა ამით შატრონებს, ომარ უაქველათ გაუგებდა; თუ გაუშვა ისე უშატრონოთ, და სხვები დაიჭერდნენ ამათ და დაქუდიდნენ; შეორეც ესა, ქმონდა მიცემული ომართან სიტყვა, რომ ეს იმას არ უღალატებდა.

მცნისთვის ამგვარ კაცთან უოფნა და ამხანაგობა მსდებოდა სამ-
ძიძო. ის ეპება შემთხვევას, რომ როგორმე დაეღწია თავი. მაგრამ
ჯერობით ვერ ასურსება, რატოც კვა არ იყო ისეთს ვახსედ, რომ
შესძლებოდა პეკრი სტეკა და ჭნჭყალი. თუ ეკახთვის დაენებინა ს-
მურსაყნოში თავი და წასულიყო ომარისაგან, მაშინ დარწმუნებული
იყო, რომ ომარ მცნის ვაერს იფრიდა ეკახედ.

მცნი ელოდა ეკახ სრულს განთავისუფლებას, ვკარის დაწერას
და ისე გაცლას ომარისაგან.

20

მცნის უნდოდა ომარისაგან თავის დაღწევა, მაგრამ ომარს უფ-
რო განძრახულიცა მქონდა მცნის განშორება.

ომარ ატეობდა, რომ მცნი უფრო და უფრო იძენდა ამხანაგობა-
სა და თვით ომარისავე სამეფოებულში სსხელსა. ის ატეობდა, რომ
მცნი იძენდა დღითი დღე დიდს განსჯენას უკვლამათს მომსრეებზედ.
ომარ შიშობდა, რომ უშირატეობა მცნის არ დარჩენოდა. იმას შურ-
და იმისი ვაყვანობაცა და ამგვარი სსხელის შექმნაცა. იმას არ იამე-
ბოდა თავიზედ უკეთესი. იმას ისიც ვერ ემატიკებინა მცნისთვის, რომ
იმას იმგვარის თავგაწირვით გადაარჩინა ომარ სიკვდილსა და განსა-
დელს. ეს ნატეონათ ჩაანდა გულში ომარს.

ომარმა დიდი ხნისა განიზრახა მცნის სიკვდილი. მაგრამ ამის აღ-
სრულებზედ შეაყენა ის ერთმა შენთხვევამ. თავის ავთმოფობის
დროს ცომიებთან, ის უოკვლ დღე მსდებოდა ეკახს. იმისი მშენიერ-
ბა და მიხედვითი, ავთმოფობისგან მისურსტებული ცეცხლით სსხე თვა-
ლები მკლავდა ომარსა. ომარ უფრო აღაგზნო იმან, როდესაც დაი-
ნახა, რომ ეკა, თვითონაც ავთმოფოფი და ასლად რჩენაში გადახული
ისე გულთ ცდილობდა ამის შოკლას და შატრონობას. ეკახ გულში

იყო გაღვივებული მადლობა, რომ იმან შეითვარა თავიხა მაცი. ამას მისცა ომარმა სხვა მნიშვნელობა.

დიდი ხანია ომარ დადის ჭკეუნათა, ბუერი მშვენიერი ქალი უნახვს და, თუ მოსწონებია, ძვირით თუ წასულა, მაგრამ ასე ამისი გული არავის აუგზენია. ომარ იყო შუასანს გადახული ყაცი. იმის ხანს აღარ შექვეროდა ამგვარი სურვილით გატაცება, მაგრამ თითონაც არ იცოდა რა ქსდებოდა იმის თავსა. თითო ეკას წარმოდგენასეუფ, ომარს იტანდა უჩუოდ და არ იცოდა, როგორ დაახლოვებოდა. დაახლოვებას სამიგვარით ვერა ქმდებდა, რათგან ატუობდა, რომ იმასთან ამგვარი საქმე არ იყო სანეიერებელი. ამისგამო ერთი ღონელა იყო დარჩენილი — შეერთა. მაგრამ როგორ შეერთა, თუ მაცი იწებოდა; მოურეც ესა, რომ თითონაც რომ ცოლადანი იყო? მოკვლა მაცი? შემრე ვაითუ ამითი სიძულვილი განუღვიძებინა ეკას გულში!

ეს იყო მიზეზი, რომ ომარმა არ მოკვლა მაცი არც შურით, რომ იმას დიდს ბატავსა სცემდნენ თვით ამისი მოამხრეუნიცა და უფრო დიდს ხასულსაც იქნდა უკვლგან, არც იმისთვის, რომ ეკა ჩაკვლა საკუთრათ.

ამის გამო იმან განიზრახა საქმე სხვაფერიც. იმან განიზრახა მაცის ჩუმით ოდიშელების ხელთა გატემა.

ამან ჩუმით მიქვიდა მაცი დადიანს, რომელსმაც აიღო საქმე ოფული.

ერთღამესაც ომარმა წაიუვანა მაცი მთავრის სახლთუხრცხის საჯინბოში, ცხენების გამოასხსმელათ. ომარგანი შევიდნენ და აუშკეს თუ არა ცხენები, ამ დროს უცბათ ჩაუგეტეს კარები. ომარ მოაწკა ერთს კარს, კარი გაიღო და გამოკანდა. რამდენიმე თოფი დაუვოლეს ამას ქაერში სრულით, მაცი მოემწყვდა.

ომარ იმავე დამეს წამოვიდა მაცის გამოასხსნელათ ერთი ოცი-

რადე მარჯვე მიტკბით, მაგრამ იმას ინგურის შირას დაუხვდა. შირი
თოფის სრულით და ის დაბრუნდა უკან, დიდით შექნეს.

21

რადე ომარმა მოაკვარა ამგვართ მაცის მოცდილება. ის დარწმუნ-
ნებულად იყო რომ იქ იმას უმაღ ბოლოს მოუღებდნენ. ასლად დარწხ
ერთი ციდევე მოსამორებელი თავი დამ—ცოლი. ამან ბუერი არ ითქმის
ამაზედ. ერთს დამეს, როდესაც იმის ცოლს ემინა, წამოადგა ომარ
გულგრილათ, ამოიღო ხანჯალი, სტაცა სწრაფლად გქელს თმებში სე-
ლი და ერთი თვალის დასამსამესზედ, მოხსტრა თავი. ასლად დაუწყო
ლოდინი, რომ მოხულიყო მაცის სიკვდილის ამბავი. ეს ამბავი იკვირ-
ნებდა. ომარ ვეღარ ითქმენდა და დაუწყო ეკას გამოლანძარება. მაგრამ
აქ ისეთს უარს შეტყუნდა, რომ ეკა თითქო გერც კი ჰსვდებოდა ამის
ლანძარკს.

ეკა იყო გართული მაცის თქმით. ის იმსწევებდა თავს მაცის
ტყუობაში და ჰფიქრობდა, რომ ეკება როგორმე გამოხდგომოდა რა-
შიმე კიდევე იმას. ის ადევნებდა უურს უოკელს იმის ამბავს. იმის ამ-
ბები ესმოდა საკმაოდ. მთელი ოდით და სამურწახანო ლანძარკობდა
მაცისა, იმის დაჭერასა და ტყუობასზედ. იმის დაჭერის ამბები ცისე-
ში ისმოდა ათხსნიარათ. ხან ისმოდა ლანძარკი იმის ტანჯვასზედ საბე-
ურობილეში, ხან ისმოდა იმისი მოკვლა, ხან გაჭრება. ისმოდა ამბები,
რომ ვითომც მაცის ბორკილება ერთი თვისის გაქცევით დეკტორიოსს,
გენერალს ვადელი, ნასვენარსზედ მეტი უარსულები დახორცნოს და ისე
გაგვრულიყვას; ხან ისმოდა, რომ ვითომც, მაცი ცხრა ბორკილით
უოფილიყვას ტაბაჭილი და ჩავდებულად ღრმით ჰქვისნეთში, ხანაც არც
სინათლე და არც ჰქურა წადიოდეს და თავს ახი უარსული სდგომოდეს.

მართალი არ ვინ იგოდა. ეკ ცდილობდა მართლის შეტყობას, მაგრამ
ვერ შეეტყო

ამ ფიჭვებით შეპურობილი, ეკ მართლაც და ვერ მოხვედრილი-
ყო ომარის ღაბაჩაყს, და ვერც წარმოედგინა, რომ გუშინ იმკარი ამ-
ხანაგი და მაცისთვის ასე დაუდავებელი, ისე გაიმეტებდა და ცოლათ
მოინდომებდა მაცის საცოლოს, — ომარი, რომელსაც ეს შეეფერებოდა
შეილათა, რომელსაც ამასევე ბევრით უფროსი შეილება ესვიყენე გარ-
სა, ომარ, რომელიც არ არის ორი თვე, რაც მცამ გადაარჩინა სი-
კვდილსა.

ვერ მოხვედრილიყო, მაგრამ მიუხდა მაშინ, როდესაც ის უცებ
მოიტაცა ომარმა ერთს ღამეს და ანუკინა მთელი დღე და ღამე მო-
უსვენრათ.

ერთს უდაბურს ადგილას, ხვანეთსა და სამურსაყანოს შუა, ხა-
შინელს აწოდებულს მთებს შორის, დიდს და შეუვალს ტყეში აიყვა-
ნა ეკ ომარმა. ეს იყო სამალავი ადგილი ომარისა, სადაც ვი-
ნიცობაა გასჭირებოდა, ქქონდა გამზადებული ხიმკრეკები მტერთაგან;
ეს იყო ადგილი, სადაც ჭყარავდა მრავალს ჭონებსა, შექნილს მთა-
ვართა და შეფეთაგან ჩუმათ მოტაცებულს და მომარულებს; ეს იყო ად-
გილება, სადაც ის ქმალავდა სძირად ხვანეთისა, აფსაზეთისა და ოდი-
შისა მთავრებისა და იმერთა შეფისგან დევნილთ აბრკებთა, რომელ-
თაც ქქონდათ ამხთან კაშშირი.

რაკი დატუო ეკამ, რომ საშველი არსად იყო, იმან უცებ შეს-
ცვალა ქცევა ომართან, მიიღო შიიარული სახე, თითქო ბედნიერთა
ქრატხსო თავსა ამ მოტაცებით.

— შეწყყარა შენი ქირი, ჩემო დიდებულო ვომარი. აწი ვი თავს
მოვიკლავდი, რომ შენ დაგვდენოდი. ვუბედური მაცი კაი იყო, მარა,
რაკვარც გისილე შენ, აჰ! შენ არ მოუგვდე იგი მთლათ არ შემივიდა-

სასქშიდ... დამბტყვევა ვუბდურმა, აღარ მამხილა მშობლებს. ჩემ ჭირი-
 უფალს აწი მკედარი კი ვკონიურ. დეპიტოვა ვინცღა უსასხეთის ვუ-
 შატრონოთ. ვინალამ ქე გავეიყდი. გაფიქრული მქონდა, რომ რავარც
 მოკვიდეტ გავიზაროთქო. მარა, რაკი შენიხთანა დიდებულმა მიკადრა—
 აჰ! მთლა გენცვალან ჩემი მშობლებიც და ეველა ჩემი ნათესავებიც...
 ნულარ გემიტოვეტ შენი მუსლებიხ ჭირიქე და ნულარ მიმცემ მცდიას...
 მცდი ვიხ კვადრება შესხ უვან...

— დამე ვადასული იყო. ამ სიტყვებმა სულ აიტაცეს ომარ. ის
 ელოდა ნქარა დაბინკებას.

ისინი მოვიდნენ ბინასუდ ერთ მკვლელებურს მაგარს ცისეში. ომარ
 აიტანა ცივების განკალმა. ის აჩქარებადა ევას.

— კი, ვომარი! მარა, რასუდ მჭრი ევლს. აწი ისე რავა მკვი-
 დები, რავარც როხეიხს!... რავა ევადრება შენებრ დიდებულს... მუ-
 უბნებოდი ვვარს დევიწურ, თქვა, და აწი წახანდენათ გვემეტნივარ..
 შესხ მქტი შატრონი არ ვინ ქე გამანჩია... რავარც დმერთხ, ისე მო-
 მინდვია ჩემი თხეი და რათ ივადრება მატენებს.

— კი, შენ ნუ მოუვედე, ჩემო დმერთო, ჩემო ევა, ჩემო სულახ
 სამოთხეკ!... შენთვიხ დეველებე მცდიც და ჩემი ცოლიც... ბურდღუ-
 იაკ! დუტუიაკ! ბოშოხსურუ, ხეინჭაიაკ!... ამა, ჰა! გაზი და ხვალ დი-
 ლით ადრიან აქანს იევეს ხუნცესი, აი აქანა, ამ ვინაში უნდა კიფსეკ-
 ნათ მქ და ევამ გვირცვინი... კი ჩემო სამოთხეკ...

ამ ბრძანებასუდ ოთხი მსლებული ომარინა, შატარა შესვენების
 უვან წავიდნენ ლედლის მოსაუვანათ, თუ ნება არა ყოფილიყო, უნდა
 მოკვევანათ ძაღათ. ომართან და ცხენების ყურის სავდებულათ დარჩა მუ-
 სუთე. ომარმა უმაღ ის გავსაუნა ცხენებთან. თითონ ეჩქარებოდა ევა-
 სთან მარტო დარჩენას.

დარჩნენ მარტო და ის იყო ავირებადა ომარ ევას მტერებას, რომ

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

კვამ დაუძახა.

— გინემ ჟვარს დეიწვრდე შენ ძმა და მე და.

— აჰ! შენ არ მომიკვდე!.. მამელა, ის მირჩვენიანი! — და აქ კოდევ შეტანა ომარ.

— გომარი! — უთხრა რაღაცა წეროპითი და ბრძანების კილოთი კვამ. — ვუძალ ნახამ კვას ლუკმა-ლუკმა დაგურწვილს, გინემ გავტესდე და — ძმობას.

ამ გადაწვევითი კილოს სიტყვებმა მთლათ გაანერა ომარი.

— ამა, შენც გეჩქარება და მეც შენთან გულში ჩაკვრა. ვეკლა შენ ხელთაა. ვუბრძანე, რომ დილაშდინ სუფესი მოგვარონ: შენი ვარ და შენი. — მიატანა კვამ.

კი, კაი იჭება. სუნცესი ამაღამეკ უნდა იყვას აქ. შერტეიკ, ოჟ! — დაუძახა ომარმა უკანასკნელს მსლელებს.

შერტეია მოვიდა.

— ამა, გეზი და უთხარ, რომ დილაშდინ ვუთუოთ აქნა იყვას სუნცესი. გეზი მთლა, ვუკან რ შეისკდო, თვარ კაქ შენს თავს!

შერტეია მოაჯდა ცხენს და გასწია სწრაფლათ.

— აწი ცოტა რომ დაენაურდეთ ურიგო არ იყვას, შენ ნუ მო-
შკვდე, — უთხრა კვამ ომარს, რაკი გაიგულა უკანასკნელი მხახურიც.

— კი, ჩემო ადამანტო!... შენთვის ვეკლა შხა მკვას.

აქ ომარ მივიდა, მოიტანა სურჯინი, საიღამაც ამოიღო შკადე-
ბი, ღვინო, ახალი სულგუნები, სმელი თევზი, შემწვარი და ცივით
მოხარშული ქათმები, კარგი ცივით მოხარშული დეკეულის ბეჭი. ამით
დაიწვენ ჭამა.

— არც კი მე ვუოთილვარ უმაღოთ. — დაიწუა ომარმა. იმან
დაასხა ღვინო და დაღია ვახწითა.

კვამც დაასხა ღვინო.

— ამა და კეთილი იყოს ჩვენი გვირგვინი და არ გატყუდების
ჩემი თივი შენი წინანდელი ცოლივით.

— აჰ! ნუ იტყვი მამიშენის შხეს!... შენ შეუღები დადუფლათ,
რაკარც კარგი დადუფალი.

ეკამ დალია მცირე ღვინო და გაუხო ოძრს უანწი. ოძრმა
დახტა.

ეკამ დალია ახლა ოძრის ხაღლეკრძელა და დახტეკინა კიდეკ
სახესე. ამეკარათ ეკა ისხამდა მცირეს და ახმეკდა სახესე ოძრსა. და-
ლანდელი ოძრ ხამოვნებითა ჰხეამდა და ხტელიდა სახესე უანწებს. ის
კარგა შეხარსოშებული და მოწვეკტილი ღელვისა და მგზავრობისაგან,
მიეკდო ნახადსეკ. ზატარას სანს უკან იმან ამოუშვა ფშენვა. იმან კმი-
ნა ღრმა ძილით. ის იყო მთლათ გულდამშვიდებული, იცოდა, რომ
ამ ადგილას კურ მოაგებდა მტერი და კურც აგრე ადვილათ მოუდგე-
ბოდა. ეკა ეგულეპოდა თავისათ.

ეკამ გულის ცემით დაუწყო ვურის გდება უოკელს იმის ხუნთქვას
და ძლივს დარწმუნდა, რომ ოძრ იყო ღრმა ძილში.

ეკა წამოდგა ფეხებისა და ხელების კანკალით და მივიდა თოფ-
თან, თოფის ხელის მოკიდებაზე დაუწყო საშინლათ გულმა ცემ,
თათქო გამოკარდნას უპირობსო; სისხლი აუვარდა თავში; თავლთ
დაუხებლთა. იმან იტაცა გულსეკ ხელი, ჩახტვა მტრათ თვალეპი,
შანტყია რამდენეკრძე მტრა თავი და მოვიდა გონს. იმან საჩქაროსეკ
ჩამოიღო თოფი. თოფმა დაინსაყუნა. ეკა, შემერთალი, გაშრა და გა-
ხერდა, იმან შეატყიტა ოძრს თმალეპი: ხომ არ გაიგონაო. ოძრს არ
ესმოდა არაფერი. ეკამ შემოხვა წუმთ თოფი ფესსეკ, ფეხმა განწე-
ტუნა. ეკამ დაუწყო კიდეკ ხელმოარეთ საშინელის ძალით გულმა ცე-
მა. ის შეჩერდა კიდეკ გულის შესამაგრებლათ. შეიმტრა გული და მი-
ვიდა ოძრთან საშინელის ხელეპისა და ფეხების თრთოლით. აქ მიი-

ტანა თოფის ტუჩი ზედ ომარის შუბლთან, ჩამოუშვა ჩახმაზი, იფეთქა
 ჩამაღმა და გაკარდა ეგას თოფი ხელიდამ. ომარს ტყვიამ გაჭრა შუბლ-
 ში და გაკარდა კეფაში. გულარე კი მოისწრო გაძვრა.

ეგა ატაცებულივით, თითქმის უგონოთ ეგა იქვე ომარის ნახადს,
 ეხალხას და რაც კი ტანთ ჩაიგმოდა და მოიკუსებოდა. გამოკარდა,
 გამოიტაცა ომარის იარაღი, მოახტა ომარის ცხენს და გახწია, საითაც
 შესვდა, რადგან არ იცოდა გზა. ეგა მხოლოდ შესამე ღამეს დაბრუნდა
 ოდიშში თავის ძიძკულთანსა, და სთხოვა რომ არ გვეცათ ისა, არ
 შეეტყობინებინათ ამისა დაბრუნება თვით მშობლებისთვისაც. იმან იცო-
 და, რომ ამხანაგები და სათესაობა ომარისა არ დასთმობდნენ ამასა და
 ცუდად გადუნდიდნენ ომარის მოკვლას. ეგამ ჩაიგვა ბიჭური ტანისა-
 მოსი და დადიოდა ამ გვარათ.

აქედამ ეგა არ ივიწყებდა მაცის. ყოველი იმისა გონება იყო მი-
 შურობილი მაცის მდგომარეებაზედ. ბოლოს სრულათ მისწვდა მაცი-
 ზედ ხმა: არაუინ იცოდა ცოცხალი იყო თუ მკვდარი.

გაკარდა ელქასავით მთელს ოდიშსა, სამურზუჯანოსა, აფხაზეთსა
 და სხვანეთში ომარის სიკვდილის ხმა. შეშინებული იმხანით ხალხი
 არ იკვრებდნენ იმის სიკვდილს. უკვლად დარწმუნებული იყო, რომ
 ომარს ტყვიამ კერას უზავდა. ომარ, რომელიც მარტო ათასს კაცში
 სშირათ გადარეული და ათასის სასროლს ტყვიას ვერა გაუწევია რა;
 ომარ, რომელიც დასცემდა შიშის ზარს სამს სამთავროს; ომარ, რომ-
 ძელსაც ვერ უმკვრებოდა ვერა მტერი; ეს ომარ მოჰკვდა ახლა ერ-
 თმა უბრალო გზისა! ამას არას დროს არაუინ დაიკურებდა, და უკვლად
 ჭიფიჭობდა და მოკვლოდა აცა ესლა, აცა სადაც არის ომარ განსდგია
 და დასცემს უკვლას უარეს შიშის ზარს და გაასწორებს დედამიწას-

თან არამც თუ თავის მტრებს და იმთაც, ვინც ამისე სიკვდილი და-
ჟვრათ.

საქართველოს
საქართველოს

ნახეს თუ არა ომარ მოკლული იმისმა სუთმა მსლებელმა, რომელნიც დილით აღრიან დაბრუნდნენ სუცესით, რომელსაც უნდა ამ ტყეში ომარისთვის ეკახედ ჟვარა დაეწერა, აიტანა ისინი ისეთმა შიშის ზარმა, რომ მაშინვე დაუყოვნებლივ გაიგნენ ამ ადგილებიდან, ისე შემებრუნენი, რომ არამც თუ გარდა თავის ცხენებისა არა წაიღეს არა აქედამ, და თვით ომარის გვამიც დასტოვეს იქ. იმთ ვერ წარმოადგინათ, რომ ომარის სიკვდილში არ ურთა ერთი ათასი კაცი მინცა, რომელნიც ელოდნენ ამათს ჩამოხვლასაც აჭა და დახოცვას, იმთს თავში მაშინვე გაიულვა თეჟრმა, რომ: თუ გი ომარ დახმლია ტყეშია და სიკვდილმა, ესენი რაღას უნდა ელოდებოდნენ ამ გარემოებაში. ომარ თვით ამთაც კვლანთ უკვდავი და უძლეველი, და ასლა ეს კაცი კვლო უძლოთ, გაუნძრეველი, უსულა. ამთ არჩიეს თავის გადარჩენა და მსწრაფლ გაიფანტნენ ვინც საითკენ მოიხწრებდა.

გაიგო თუ არა კვაჯი შერვაშიძემ ეს ამბავი, მეორე დღესვე შეესია საბერიოს და საბაკებს და მისცა ცუცხლი, რაც გი არ წამოიღებოდა. ყველას, ვინც შეჭხედებოდა და მოახწრებდნენ ჟარები, არა ქვანდათ ამთგან დასოგვა: არც ჭლს, არც კაცს, არც მოხუცს, არც უმაწვილს, ყველანი უწულოთ და შეუბრალებლათ იმუსრებოდა ამათის სულით. მსოფლოდ ატყვევებდნენ ლამაზ ჭლა-ყრმით ოსმალში გასასუიდეკლათ.

ხალსი და თვით ვაჟვანობიდ გამოჩენილი მარღანიები შიშის ზარდაცემულნი ომარის სიკვდილით, კვლარა ჭედავდნენ გამკლავებას. ყველანი მიიძღ-მოიძღვნენ, ვინც სად მოიხწრო და როგორც მოიხწრეს. იათ არ დაუჟდათ იმთ სათესლობა და დახმარება ომარისა. ორს დღეს უკან საბაკეისა და საბერიოსი აღარ დარჩა კვადიცა. იათსი არ იყო,

სადაც არა სტიროდნენ ორ ხაშს მოკლულს, და დატყვევნილს. ომარის
შვილები დატყვევნილი გაქვიდა კვაჯიმ სხვა ტყვეებთან ოსმალში.

დანაშთებით, გადავსულთ და დამალულთ მიუდგომელს ტყვეებს
და ჭაობებში, მიმშვილხა, სიტიტკლისა და გარეთ გდებისხაგან შევი-
სწროებულთ მიუგზავნეს თსოვნა კვაჭის, რომ ეპატოებინა, აღარ ედუ-
სა ესენი, და აღუთქვამდნენ ფიციით საუკუნოთ ერთგულებას. კვა-
ჯიმ მოსთხოვა ამთ სსოცი ემწვილი განათსოვარი ჭელი და ამდენივე ბი-
ჭი. ამათ, ამ გატარებაში შთავარდნილთ, მეტი გზა არა ჭქონდათ, უნდა გაქ-
ხდომოდნენ ყაბულს.

ასოცი საუკეთესო მშენიერი ემწვილი ჭელ-კუეი, თსებოით დანარ-
ხიეს დეკნილთა, დასოარეს გულის მოკვდავი გლავითა და სოჭატკუ-
ჭით განწირულთა და გულმოკლულთ მშობლებთა. ისინი ტიტკლები,
მშვიერები და დაფუთქილები მწესარებისა და მგზავრობისხაგან მოარეკეს
კვაჯისთან.

კვაჯიმ გაქვიდა ოსმალში.

ზატარა ხანს უკან კვაჯის სასლმა აიწია. იმას ფულებიგ ბლომით
გაუნდა, საქონელიც და დაიდგა ერთი რივიანი ბზის ხის სახასლვცა.
კვაჯი აღარ უვარდებოდა აფსასუეთის შთავარს. ამას გაუვარდა ძლიერი
კანის სმატა. სალსში დაიწვეს ლამარაგი, რომ ომარიც თითონ
კვაჯიმ მოჭკლა თავის ხელითაო და ის განგებ ესკენა იმას ჭელათაო.

კვაჯის დაწვეს სიბრთხილითა და ცოტა არ იყო შიშითაც ყუ-
რება ოდიშისა და აფსასუეთის შთავრებში. იმათ დაიწვეს შეცადინუობა
იმასთან დაშეგობრებისა, მაშინ როდესაც აჭამდინ არც კი უუვრებდნენ
ამას შთავრათა და თავის ტოლათა.

თავის მსრივ სახეროომ და საბაკვუბ დაიწყო მოშენება. იმათს
მოშენებას არ უნდოდა ბუერი ამბავი: ეწერისა და ჭაობის ბაღახი და
მურყნის ხეები და ტოტები ბუერი იყო. მეტი იმათს შენობას არ უნ-
დოდა რა. იმათ საჩქაროზუდ გაიხინეს საქონელიცა და ცხენებიც;

ლომიცა და ნიშინდიც. მაგრამ ოდიშსა, სამურსაყანოსა და აფხაზეთსა ში ერთი ორით განშირდა ჭურღობა და აბრავობა.

ერთს-ორს წელიწადს ეს ორი სათემო სოფელი გაშენდა იხე, როგორც უოფილა მინამდინა, მხოლოდ დიდს ხანს კვლარ შექსუდებოდა აქ წინანდებულს მშენიერ ჭაღვაყეთა.

23

მცის დაჭერამ დააყენა მთელი სამეგრელო ფეხზედ. მრავალი საღსი მოაწედა ჭკადუჟს საღთსუფესის სასახლეს და ცდილობდნენ როგორმე დაეხასათ მაცი, რომელიც რაღაცა საანდაზო, და ხაზღა-ბრო ზირათ გახდა საღსის თვალში.

მაცი დაადეს ხელფეხსა და კიხერზედ ბორკილები, გადუბენ ჭკაკებით ბორკილები ერთმანერთზედ და ახრე მძიმეთ გაბოჭილი, ცხენის მუცელქვეშ გარდიგარდმო გაკრული გამოისტუმრეს ზუგ-დიდს სასახლეში, სადაც ელოდა ამს ერთი ოცათ შეტი საღსი. მო-იყვანეს მაცი მრავალი თოფ-იარაღით შემორტყმულის საღსით. მოხი-ერე საღსი კერა ჭბუდაკდა გაბოჭილ მაცისთან მიკარებას. მაცი იყო წუმთა და არა სძრავდა კრინტსა. იმის ხასეზედ იხასებოდა მხოლოდ ბრახი, რომ არ შეეძლო გამკლავება ამ მოუდრეკელ ძაღსთან და თითქო ამოობდა, რომ ბრალი თქვენი, თუ აქედამც წაგიკვლითო.

იმავე დღეს გადაწყვეტილი იყო, რომ მაცი საქვეყნოთ დაეხრნოთ. მაგრამ გურანდუსტას გულში არამეტო ამა გარემოებისაგან არ გაჭქრა სურვილი მაცისა, ზირაქით, იმის გულში, რამდენათაც გაკარდა მაციხ საქმეები და იმისი ხასელი, იმდენი იმას თან და თან ეგზნებოდა მაციხ სურვილი.

— ვინაა მის ღირსი! — ფიქრობდა ხშირად გურანდუსტ გულში. — ამა სამთავრო კაცი მაგია და ვინ ზის მთავრათ. რაჟა ღმერთმა

ერთი ბეწო მის კნობაში წილი არ დეუდო ხემს კუბედურს კვირ-
გვინს... რაჟა ღმერთი არ გარინხდეს, რომ მისთანა კაცს სდგენდნენ...
მიხთანაუბი სახიკვდინოთ!

გაიგო თუ არა გერანდუსტამ მაცის დაქერა და მის საკვდილით
დასჯის გადაწყვეტა, შეეჭრა ქმარს.

- მისთანა კაცს, რაჟა იმეტე სახიკვდინოთ! ვინღაა მერკელი,
რომ მაცის უდრიდეს!... საკვდილი ვი არ და მისთანა უოთაში ხარ,
რომ გმართებს მის დასილოკება. კერ ქსედავ, კუბედურა, რაჟა ანდრე-
ულა შთლა ოდიში, უურს არ ვინ გიგდებს და კაცათ არ ვინ გავდებს.
რატომ? — და მატომ რომ არ გეკვს მაცისთანა კაცუბი. მარტო ხონ-
თქარი რაჟა გიშველის, თუ თვითც არ გეხება ძალა. აბა, მაცის კი
ნუ მოჰკლამ, და შეინახე მავრა ცინეშით და გინკენუბ რაჟა ერთგული
გაკადო მაგი შენი სახლის. გინკენუბ მერე რაჟამც გახედავს ოდიში
შენს წინაღმდეგს.

შთავარი ატეობდა თავისუფდ უფრო დიდხ ძალას თავის მეუ-
ღლეს და აძეამათაც არ შეეძლო არ დაეკურებინა იმიხთვის. ის უნე-
ბურათ ემორჩილებოდა თავის მძღავარს თანამედხედრეს, რომლისაც
საღსს უფრო უმინოდა, ვიდრემ თვით შთავარისა.

მაცი წაგდეს სამეროლეს ერთს ღრმით ქვითყარით ამოუკახილს
ორმოში.

მაცი რამდენიმე დღე თუა ამ მდგომარეებაში. იმინ არ იცოდა,
თუ ამის მოკვლასუდ ხელა აიღეს და ის საკვდილს ელოდა, როგორც
ღსნას ამ ტყეობიდა. ის რჩეობდა საკვდილს, ვიდრემ ასე შუბოტკით
ამ სახელეთში გდებან, სადაც, ცალკე სანოტივე და უჭარობა უგუ-
ბება ხელსა, ცალკე სინათლის ნაკლებულება აწუსება და ცალკე ასე
შიმით შუბოტკა.

ელის მაცი განწირულებით უოკელს წუთს სიკვდილსა და ეს სიკვდილი არ უახლოვდება იმას. ეს დახანება უფრო და უფრო ამძიმებს მცნის. ის არის იმ მოუთმენელს მოლოდინში, რომელიც უფრო სამ. ძამია ყველა შწუსარებაზე, ყველა ვაერზედა. მცნის უოკელი ფანაფუნია, უოკელი ფათური, უოკელი სმურობა ჭკონია მკვლელების მოსკელის სმურობა და ფეხის ხმა; ელის, მაცრამ ეს მოლოდინი დღე, ახერცრუდება. მაცი განწირულებით ეცემა ნოტიო ადგილზე და ცდილობს თვის ფიჭურების მოხმობას, თვის ალეკების დახმობას. უოკელ დღე ერთი და იგივე ამბებუბი. მაცი აღარ მოკლის თვის მდგომარეების დასასრულს.

ერთს დღესაც მცნის მოკსმა უარულების სმურობა. იმას დაუწყო ხელახლათ გულმა ცემა. ახლა ეს სმურობა არ იყო ოცნება და მოხვეწება, ეს იყო ნანდკილი. მცნის შეეცა იმედი, რომ ახლა კი დასრულდა ჩემი ტანუვის ბოლოო. ის ამოიყვანეს უარულებმა და გაუშვეს ხაყნში, რომელმაც იმეოფებოდა მცნის სამწველკვი ორმო.

მაცი გაუშვეს მარტო, ხმა გაუცემლათ. უარულები გაკიდნენ. მაცი ელოდა კიდევ ასეა სსკების შემოხვლას, რომელნიც წაიყვანდნენ სხრწობელაზე, ან შემოვიდოდნენ და აქვე მოსჭრიდნენ თავსა. აქ სინათლის დანახვაზე, უფრო ხემბუჭი ჭკერის ჩაელაძვაზე მცნის მოაგონდა თავისი ყმწვილობა, მოაგონდა თავისი უდარდელი ცხოვრება, მოაგონდა გამდილი ზღვის ზირები, სადაც ჭკერი ისე ხემბუჭათ და ტუბლათ ახარებს მცნის გულსა და უკსებს ნეტარებით გეამს, მოაგონდა ხშირი, ხუნწყლოვანი, ხადირითა და ფრინელით სავსე ტყეები, შემოსილნი მშკენიერის სახსისის მწკანითა, მოაგონდა თავისი ეკა და დაქნანდა სიცოცხლე. დაუწყო გულმა თავისუფლებისათვის ცემა. იმან იგრძნო გულში რაღაცა უფნაური ძალა. გადახელ-გადმოაკლო სიყნის კარებს თვალუბი. თიბქო იმას ემცირა ამითი ხიმბერკო, იმან დაუწყო

ვაჭკებს და ბორკილებს წევა, თითქო ეს არის სულ ხაყუნება. აქვთო, რომ ამ დროს შემოვიდა ჩუმად ნაბიჯით გურანდუსტა.

მადი ამის შემოსვლასევე შექვითა საშინლათა. მაგრამ უნებ შეი-
მაგრა თავი და შექსედა ამაყით დედუფალსა.

გურანდუსტას უცემდა გული. მაგრამ იმანაც მისწრაფელ შეიკავა
თავი.

— არ მოკლადი მადი განა ჩემს ნახვას? — უთხრა გურანდუსტამ
მადის, რაკი მატარს შემომაგრა გულის ცემა.

— ვუბადრუკ მადის რაკა ექნებოდა იმედი დიდებული დედუფ-
ლის მხილვას.

— კი, აწი არ ხარ ვუბადრუკი: შენი თავი მამატევა მთავარმა.
აწი სიკვდილის სულარ გაქვს ფეჭრი.

— ცარიელ სიგოცსლეს რკი უქნა ამ ვურდმულაშიდ, რომ მომ-
კლან ბრკელით კი მიჯობს.

— აქვდამ გასვლა აწი კი შენზედ არს დამოკიდებული.

— კი, ბორკილებს თუ შემსხინან და გამიღებენ საბურობილეს
კარს.

— მადი უოლისფერი იქნება, თუ ინდომეხ ჩემს ფარქმთუხუ-
ცობას.

— აჰ, შეშეყარა შენი ჭარი, დიდებული დედუფალა! — აქ მადი
დეკვა მუხლკესედა. — ვინ ღირსა მადი დიდებას. ჩემ სიგოცსლეს შენ
შემოგწინავ საუკეთესოთ. ერთგულს უკეთესს ვერ მხოკი მოკლს დენიას.

გურანდუსტამ ააყენა მადი და დაუწყო ხელ შეორეთ გულმა ცემა.

— მარა, — დაიწყო გურანდუსტამ სმის თრთოლით და აღელ-
კებით, — უნდა შენს კვათხედ კილო ხელი და მისცე დავიწყებას მის
სახსენებელიც.

ამ სიტყვების გაგონებაზედ მადის დაუბარა ტანში ჭრინტელმა.

იმან კაოცებით გაუყარა გურანდუსტს თვალეში თვალი. გურანდუსტამ შეიმაცრა თავი და თითქო აქ არა ამხეიარაო, თვიფონსად კითხვითი თვალით შეჭყურებდა მაცის. ისინი ამკვარათ თვენს კარცა სანს.

— ვატ თვის დღენი იჭნება თქვენი ერთგული. თქვენს წინააღმდეგს ის არანოდეს არ გაჭბუდავს.

— კი, მარა, იმან შენობა არ უნდა ერქვას. — აქ დაუწყო ისტ გულმა ცემა გურანდუსტას. — მაგი არაა ღირსი შენებრ ტმირი ვაყვანის... შენ შეგთერის ყოველი დადება... ყოველი დიდებულა...

მაცი მთლათ გაშრა. იმან მთლათ წაერთო ყოველი მოხზრება. ის იხმენდა და არ უყვებდა თვის ყურს. ერთრიგათ თავისუფლება და თვარეშითხუცესობა სსახლეში; მეორეს მსრივ დიდებულების კადრობა და ხსკების ამისი უღირსობა, და ამისთან კვას დაკარგვა; თუ არა და ან ხიკვდილი და ან ხუკურეთ ხკანის ორმოში გამოღობობა და წკეთ-წკეთათ ტანუვით სიფოცნლის გამოსაღმება, აღელვებდენ მაცის ტვინს.

— კი, დედუფალო, — დაიწყო მაციმ შემდეგ დიდის ლელვისა და თვირისა: — არ ვინ ღირსა შენს დიდს წულოპას; მარა... უკვოთ ცხოვრებას, რომ მომკლათ კი მირჩენიან.

— გირჩენიან და აწი კი დაღბები მანდანკი. ქე სორციელი კაცი ვერ გიხსნის მაგ ორმოს! — აქ გურანდუსტამ, მთლათ ანთებულმა, უჩკნა მრისხანეთ მაცის ორმოზუდ. ხაიდაძად არ იყო დიდი სანი რაც ის ამოიყვანეს.

ამ სიტუკებთან გურანდუსტა გამობრუნდა და გავიდა ხკანიდამ. მატარას სანს უკან შემოვიდნენ ყარაულები და მაცი წაატდეს ისეკ თავის ორმოში.

ტო ცარიელ ღამს დღეში ერთხელ და დღეში ერთხელვე ასმევენენ
 წყალს: ერთის ხიტყვით მცხის ეძლეოდა იმდენი სასმელოდ და სხვა
 ღი, რომ ნიადავ უთავილიყო შეწესებული შშიერი და შწურვალი და
 არც მომკვდარიყო უსაზღვროებითა.

ამ შეწესებით ცდილობდა გურანდუხტ, რომ როგორც კელებინა
 კვარცხ მცხისთვის ხელი.

მცხივამ დაბრუნებული, გურანდუხტ იყო დიდს ხანს ამოვითყუ-
 ღი და არ იყარებდა აზრის.

— ვინცა ჩილანავას ასულს, ერთი გლახა აზნაურის ტრიკს
 ჩემს თავს უნდა ირჩევდნენ!... კი, მამ შე დედუფალი არ გუოფილვარ!..
 მამ შე თავზედ ჩიქლა არ მსურია.. კი, არც ზეცას არც ჭკესენთვის
 იგი შე ვერ დაშემდოს. ისტე მოუღო მე მას ბოლო, რომ მე სორ-
 ციელმა აღამინმა მის ხახსუხუელიც ვერ მოძიოს.. მისთანა ჭაღვს
 ხათანორეთში კი უფრო ვკადრებათ უოფნა.. იქ სონთქრის სჭურნი-
 ხებს დეუშეგობრდეს, მაგია მის სკადრისა.

აქ გურანდუხტამ განიზრახს ესმანსა უოკელი ღონის ძიება ეჭას
 საშოკნელათ და ახ წუშათ მოკვლეინება მისი, ახ გასეიდეა საოსმლოში.

გურანდუხტ განეზრახს კიდევ ამხზედ რამდენსამე თავის და-
 სლოკებულს ზირებს, იმათ აღუთქვს უმკვლად შესრულება.

ამ ეამებში მოატანა ზუგდიდის დღეობამ, რომელიც მოდის შიო-
 ღოდ ხამ წელიწადში ერთხელ.

მთავარი მცხის დაჭერით იყო კარგს გუნებაზედ, და ამისგან
 თითონაც ხელს უმართავდა დღეობის გამშვენებას.

დედუფალიც, სკედის გასართობათ, გავიდა ემში.

დადნ ზუგდიდის ძეგანზედ გაიძართა დოლი. დოლის სეურვა-
 ბლათ იყო ძალადი სავდომი გამართული წამოზარდასებული ფი-
 ღლით მთავრის და დედუფლის სავდომით.

გაიძარცვა დოლი. დედუფალი დაფარული უფურცელად დოლი, რომ ამისი ურადლება მიაქცია ერთმა უმარქელმა, ხუროთა მიწვეულმა და მშენიერმა თვალად ტანადმა აფსაზმა. ის აქნობამდინ კრია ცხენით თამაშობაში, კჭირა სელცასოცი, რომელიც ამისთვის ცხენ და ცხენ უნდა წვერთმით რამდენსამე ცხენოსნებს. მაგრამ ვერა გზით ამ ცხენოსნებმა ის ვერ შეიძურეს: ყოველს გზის გადაღობებაზედ ან წამოწყებაზედ, ისე მსწრაფლათ ასხლიუდებდა ცხენს, ისე უმარქობდა ყველას ხელეში, რომ ვერას გზით ვერავინ ვერ წაართვა სელცასოცი.

დედუფალი ამ ურმის უფრებით თითქო გამოფინილდაო, ისე დაიწყო უფრება. იმას გულში რადღაც იმზარდა იფქრმა გაუარა, რომ თითქო ინატრა: ნეტა შენ ჩემი ან მამა გქნა ან შეილიო.

ბოლოს ეს უმარქელი გაქვვა შედოლეებს წითელს წვალზედ, ხაიდაც უნდა ერბინებინათ ცხენები მთავრისა და დედუფლის საკდომამდინ. აკერ წამოვიდა რამდენიმე ერთათ წამოტყუებული ცხენი წითელ ასალუხა მსუდრების უციინით. რამდენსამე ამითაცანს იმედი ქქონდათ მთავრისგან ულდოს მიღებისა თავისის ცხენების მისწრებით, რომ ამ დროს წამოვიდა ქარივით ერთი უჯან დაწნეილი ცხენი რომელიც მოქქროდა განახული ადგილზედ, თითქო ფეხებს მიწაზედ არ აკარებს და ისე მოაფრინახსო. მსუდარი, თითქო ზედ არა ქწინსო, ისე შეურყევლათ მოქქროდა და მოაზობდა ქქარს, მხოლოდ შიგა და შიგ იხმობდა მალელი შტკენა. ეს წამოქცია და გაასწრო ყველა დაიმედებულეს. გასწრებულთ ამისგნით მსუდრებმა დაუწყეს მითრასით საშინელი ცემა თავის ცხენებს. ზოგს დაუხდნენ კიდეც მშველები გზაში, რომელთაც დახვეწებულის ცხენებით უტაცეს იმათ ცხენებს აღვირბში სელი, გაუძღვნენ წინ და თითქმის ძლათ ასხამდნენ დაღალულს ცხენებს ბრთებს: ზოგი ეღობებოდა ამ მსუდარს გზაში, რომ შეკერებინათ ამისი ცხენი და მიეგათ შემთხვევა ხსკობისთვის გასწრებისა. მაგრამ ყველა იყო ამაო. ეს ბედნიერი მსუ-

დარი მივიდა ვკლასედ წინ სამთავრო საბრძანებელთან, დასცალა მარ-
დათ ტამბახა, შეაყენა უცვლად ცხენი და თვალის დასამსახურებლად უმჯობესად
დმოხატა დედუფლის წინ. ის იყო დედუფლისაგან მოწონებული აფ-
ხაზი.

მთავარი და დედუფალი მოვიდნენ აღტაცებაში. ვკლას უწერებდა
გოცემით. ვკლასიანი ეკითხებოდნენ ერთმანერთს ამის კინობას და არა-
გინ იცოდა, კიბ იყო.

— რა გსურს?.. უისრა მშობლურის სიყვარულით დედუფალმა
ამ უმწიფელს. — შენ ღირსი ხარ უოკლრიგი ვილდოხი, რასაც კი ითხოვ.

— მე მსურს თქვენთან ხლებს და თქვენი ხამხანური. მე არ
მყავს სხვა ჰატრონი, კარ ტყვე ჰატრონობით დაკარგული, არ ვიცი ვინ
და სიღამ, ვინაა ჩემი ჰატრონი, არ მაქვს შეტყობილი. თუ მიყადრებთ
და გამაბედნიერებთ თქვენთან ხლებით კი გასამოყენებთ და არც მინ-
და თქვენს გარე არ ვინ ჰატრონი. ტყვეობილამ გამოგვეყულს თქვენი
დიდებისთვის შემათურება ჩემი უხადრუკი თავი და ცხოვრება.

დედუფალს ეს დიდათ იმა და აიყვანა თავის ხაყუთარ მხლებლათ.
ის უწერებდა იმას, როგორც ჰატროს სათამაშოს და სატრეფილო
რასმეს. ის აღვიძებდა ამის გულში იმგვარს საბრძოლელს, რომ თითქო
ამბობდა: აფხუხა არ არის შენ ვინმე დაბალი კაცის შვილი ხარ და არა
დიდი კაცი ხარ.

ჰატროს ხანს უკან ის გახდა გულის სანდო მხლებელი დედუ-
ფლისა და დედუფალი ვკლას თავის ხაჭმეებს აჩემებდა იმას.

გურანდუხტამ იღროვა, რომ აწი მაცი მოჭეკული იქნება და
ხცადა ერთი იმის გამოღამარაკება. იმას უფრო ამფოდებდა ამგვარი
გაუტყურობა და ეკას ერთგულება მაცისა. ის არა მხოლოდ არა ღო-
ნისძიებას მის გულის დასამორჩილებლათ.

მეც ამავე წესით ამოიყვანეს ორმოცდამ, და გაუშვეს მარტო.
მეც თითქმის აღარ იცნობოდა.

შევიდა გურანდუსტ.

— მეცის გამარჯვება ნუ მოაკლო ღმერთმა. — უთხრა გურანდუსტამ და დაადო ცალი სული მსარსედ.

— კი, მარა, თუ მეგრე, სტანჯველათ ქრისტიან ჯან გვიმეტებდი, არ შეგონა, დედუფალო!

— შენ სტანჯველათ კი არ, შეგონა სცხონებლად მინდისარ, თქვა. მარა, რაჟა აიტანოს ჩემმა გულმა, ოდიშის დედუფალს მანაცვალედე ჩილანაკს ტრავს... კი, ჩემო მცნი! შენ მარტო ფარეშტუსუცხათ არ მინდისარ. — აქ აუჯანკადა გული გურანდუსტას... შენ მინადისარ ჩემ გვირგვინათ... მთავარსაც და შეიღებსაც მთლა შენ გაცვალე...
აქ შენედა გულის თრთოლით გურანდუსტ და გაუფარა მეცის თვალი თვალში.

— კი! შენ გატყდი მთლა ოდიშის ბატონათ. შენს მეტი არ ვინა მის ღირსი.

მეციმ გაოცებულმა ამ სიტყვებისაგან, უნებურათ ქცითსა.

— რაჟა ისამ მეცას, დედუფალო?

— აქ! შენ შენდომე თვარ, მეცისას მე მოვაგვარებ... შენ და მე ერთათ რაჟა გაგვიჭირდება. ისტე გატყდი ბატონათ, რავარც არის მთავარი... ჩემი შმარი და შეიღები, რომ შენ განაცვალე და გამოაკლდნენ წუთი სოთველს, არაეისთეც დასაკელიც არ ივეკს, კი ვიცი.

გაოცებულმა მეციმ არ იცოდა რა ეფიქრა და გაშტერებული შეჭურვებდა გურანდუსტს.

ამ მეცის კითხვამ, ამისმა პოლოს არც ქოხ, არც არას თქმამ გააღვიდა გურანდუსტას გულში იმედი.

— ამა, დაფიქრდი კარგათ... აწი ისიც იცოდე, ურგოლ არ ექნის, რომ შენი ეკა აღარა ცოცხალი.

ამ სიტყვებთან გამობრუნდა გურანდუხტ და გამოვიდა, სრულად დაწმუნებული მაცის გულის შეშურობაზე. ავი, ჭფიჭრობდა გურანდუხტ: მაცი კი არ შემოიკრავს ხეში ქმარივით ხელსა.

ამ სიტყვების გაგონებაზედ, რომ ეკა აღარ არის ცოცხალიო, მაცის გაუელვა თავში სიშინლათ და ის გულწახული მიეურდნო გუჯელზედ. უარულემა მასწორილეს ის, ნაგდეს ისევე საყანში, მაგრამ ამლეკდნენ საჭმელ-სასმელს ხემაოთ.

მაცის, რომელსაც აქამდინ არ მოხვლია თვალზედ ცრემლი, რომელსაც კურ ხტეხვდა კურა შწუნარება, მოჭევა ტირილს და სიბრაზით ჭლრნიდა კბილებით ფაჭკებს და ბორკილებს და ჭლმუოდა როგორც ღომა, რომელიც დაუნწედეკათ რკინის გაღამში და აღარ ზდგება თავის ძალა ამ რკინის კედლების გამოხსნერკვით.

მაცი ამ გაგონების შემდეგ მზათ იყო დეკელიფა კბილებით ამ ამბის მამტანე იმის გულში, სიუვარულის მაგიერათ, აღიგრძნო სიშინელი სამულვილი გურანდუხტასი. ისა ჭლრნიდა და ჭრესავდა ფაჭკებს და ბორკილებს. მაცრა უველა იყო ამოა. ისინი იყენენ შატარნი და შეკიდრნი და უიარლოთ კურა მაცის ძალა კურას გასდებოდა იმათთან.

გურანდუხტ დაბრუნებულს შინ, იმედ მიცემულს მაცის გულის მოგებაზედ, სიშინლათ უნდოდა, რომ ვისთვისე გეესიარებისა თავის სიხარული და რამე საგანზედ გეესლებინა მაცის მოგონება, იმან არნია უველას ამის განიარება თავის ასლად შექნილ უმწვილ აფსაზთან.

— შენ, ბოშო, იფი ვინ აბრავი გეეავს აქანა ხანელეთს დაპურობილი? — გამოელამარავა ის უმწვილ ნატყვევარს აფსაზს.

— მაციო, პატარანი?

— კი.

— კი, შემიტყვიას. ვინაა მაცი აბრავი, რომ უველა ოდიშელი მაციზედ ლაპარაკობს?

— მის ამბები თუ შეიტყო, კი გააკვირვებს, მისთანა... კაცი
 ოდიშს ქე არ უნახავს... შენ წერა კითხვა იცი? 2022-01-01 10:35

— რაჟა შეგოდინება, შეშვეარა შენი ტირი, აფსაზეთში დატყვე-
 კებულს პარღს.... წიგნი რაია არ კი გაშეგონა მანემდის.

— აჰა და, თუ ხარ ნემი ერთგული, რაჟარც მოგცე წიგნი, უო-
 კელთვის მიუტანე მას და მასუსი ნემთან; და შენი პატრონობის კი შე-
 გიცი.

— კი, დიდებულო დედუფალო! შენი სიტყვა ნემი ღმერთია. რო-
 მიბრძინო, კლდეს გადაკარდი თქვა, წამს განაცვალუბ თავს.

რამდენსამე დღეს უკან გურანდუსტამ დასწერა წიგნი და მიხცა
 თავის ხანდო აფსაზს.

— ჰა, ა წიგნი და მოუცადა მასუსს. ნაბრძანები ქე მაქვს, უა-
 რაულები შეგიშვებენ.

გურანდუსტა სწერდა შეეტობინებისა მაცის მასუსი: ნდომობდა
 გურანდუსტას თავს თუ არა. თუ არა და—გამოსაღებოდა წუთი სო-
 ფელს. აწი ეკა კვლარ დატიშობს, ეკამ ხაუყუნოთ თავი დატიკრა
 და შესს ღოცვაში მიახარა ღმერთს ხულია:

მაციმ გურანდუსტას ნახვის უკან და ეკას სიკვდილის შეტობის
 შემდგომ დაქარგა ძილი. ამას თავიდამ არ გამოხდიოდა თავისი ეკა.
 ის იმედსაც ქარგავდა, რომ როგორმე გაეგო მიზეზი ეკას სიკვდი-
 ლისა. იმისთვის საათები გადიქცნენ წელიწადებათ. ტანჯვას მისას ალა-
 რა ქაინდათ სამზღვარი. ისა დნებოდა სამთეღვიით და არა ქსედავდა
 დასასრულს თავის ტანჯვისას. ის ქფეიქრობდა, რომ კიდევ მოვიდო-
 და გურანდუსტ ამასთან გამოსაღამარაკებლათ და ეს უფრო ქვლავდა,
 რომ იმისი შირველი სამთეღველი ადამიანი ცდილობდა ამისთვის ეკას
 სანაცვლობას. იმან ამ ტანჯვას არნია დროით თავის სიცოცხლის ბო-
 ლოს მოღება. ამის აღსასრულებლათ ერთი ღონელა იყო დაწინილი:
 შექმტვრია თავი ორმოს ქვითყირისათვის. მაცი გაქანა და სპინელის
 ძალით ახალა თივი ერთს უფრო გამოშვერილს ქვითყირის ქვას. ის
 უგონოთ დაეცა ძირს. პატარას ხანს უკან ის მოვიდა ისევე გონს და
 იგრძნო, რომ იყო ცოცხალი. იმან პატარა მოიძიგრა თავი და წამო-

დგა განსჯეობრებლათ თაჲის მიხეთქებისა, რომ უნებ ჩამოკარდა ორ-
მოში წიგნი, ქლიბი და სანჯალი.

გაოცებულმა მაციმ აიღო ისინი. შეხვეულთ ამ სიბნელეში მა-
ცის თუ'ლთ არ გაუჭირდათ სსვილის ასოებით დაწერილი წიგნის
წაკითხვა, სადაც ეწერა: მაცი, შენი ეკა აჭახია. დედუფლის წიგნის მა-
გიურათ გიკადებ ჩემს წიგნს, ქლიბს და სატყუარს. დაამსხვრეე ბორკი-
ლები და შეაღამეს იქით გინდი მსოუშიას შირს ცხენებით, რუსის
გზისაჲკენა.

მაციმ მოითვშენიტა თუალები, რომ სიზმარში ხომ არა ვარო.
იმან იგრძნო, რომ იყო ცხადი. იმან დაუწყო ახლა თითუბით შინჯუკა
ქალაღდსა. ხწორეთ არა სტყუედუბოდა, ეს იყო ცხადი. მაციმ მიიკრა
ტუნებზედ წიგნი და სინარულით დაიწყო ტირილი.

— ახლა კი აღარა გამიჭირდებარა, — სთჴა იმან გაღაწვევით
და შეუდგა ჯაჭვებისა და ბორკილების ქლიბუას.

გათენება მოტანებული იყო, რომ მაცი ძლივს წვალებით ამოვი-
და ორმოღამ ბორკილებ დახტყრული, კიბე-კიბე, რომელიც გა-
კეთა დიდის სიბრთხილით სანჯლის წკერით, რომელიც ჩაუტდო იმან
ეკამ. შიგ საკანის კარებში ეძინათ ტუბილათ უარულეებს. მაციმ ბრთ-
ხილათ გადახლავჯა იმით და წაჲიდა ძირის კარებისაკენ, მაგრამ ის კა-
რები იყო დაკეტილი. იმან მოასედა სანათურისაკენ. სანათური იყო
კარგა მოზრდილი. ის შეორე ეტაჲის წკერიღამ დაქუერება ძირის
ეტაჲის საბურობა-ღეს კარებს, სადაც ერთი უარული თოფზედ თუალე-
მით დაურღნობილი იდგა განკრებული. მაცი შესტა სანათურზედ, გა-
ყო თაჲი, გაიმართა. აქ ისეუბა უნებ და დაასტა შინარე უარულს ზედ
მსრებზედ. უარული დაეცა უგონოთ. მაციმ გამოხტაცა თოფი და გა-
დერია მსოუშიას ჴალებისაკენ. შინამ უარული მოვიდოდა გონსა, ეკამ მოა-
გება მაციის ცხენები და იმით მწწრათულათ გაჭკრეს სამშვიდობოსაკენ ჴუსელი.

ანტონ ფურცელაძე.

(შემდეგი იქნება).

ქართული
ზიზლიოთიკა

აქაოება

(მოთქმა ნაზოლეონისა):

ეჭა, საგულსმებულ და გამოხაკლეკე,
 სარ შენ, სოფელო! და ვინც გამოკენობს —
 უოკელსა კაცსა, დიდებულსაც, მაინც შენა ქსლდე!
 გარე-მორტუბული უბედოს გრიგლით, ვაკებით გამსურს,
 როს აკონდებს მსწრაფელ-მინდილი თუხა დიდება,
 შენ ის, დამსკნარი და დამდნარი, უნდოდ შემოგცქერს!
 ვითა რცნება, უოკელივე მას აკონდებს,
 თუმცა თვალები უბრიალებს, ენით შეტყველობს,
 გარნა სისხლითა ალესილი აჭებს მშემუნვარე გული—
 და ვით მიწისა მცენარეა, ის ისე მდელობს;
 განსჭვრეტს ის ისე მობინდულათ და აზა ქსუერა,
 რომ მართლათ იგი მღვიძარა და ამას ქსედავს,
 თუ რომ მახს პედსა, იგი რახსუა გარე-ეწერა—
 და თავის-თავსა, ამის თქმასაც ის ვერ უბედავს...!
 ნუ თუ ახვა, ქლო სოფელო! ნუ თუ ეს მე ვარ?
 და სად, ვისგანა მე აქა ვარ აწ შთავრდომილი!
 ვის ცისე დარბაზს, მამარაული უგონოთ ვწკვარ,
 ვით მატომარი, შეურაცხი, ან განდგომილი,

საქართველო

მირიან მეფის დროს.

(გაგრძელება).

ქრისტეს აღსარება დამყარდა ჩვენში მირიან მეფის დროს. გი-
დრე ამ ხანს გამოვიკვლევდეთ, უნდა შეითხველს მოვგონოთ რაღ
რომ ზემოთ ვთქვით, ესე იგი, რომ ახლის მგნების შემოტანამდე ნი-
ნოსგან, საქართველო ამ მგნების მისაღებად კვლადვე მზადდებოდა.
ჩვენ საზღვრად, სომხეთში, ზემო-ქართლში და ეგრისში ანუ იმერე-
თში ბირველის საუკუნეებში იყო დანერგილი ქრისტეს ხეული. წარ-
მართობას მთლად აღიარებდნენ მხოლოდ ქვემო-ქართლი და კახეთი,
თუძცა, ჩვენის ფიქრით, აქაც იუენენ ახლის სარწმუნოების მიმდევნი.
ესე იგულისხმება ზოგიერთი ადგილი ქართლის-ცხოვრებისა 1).

საქართველოს განმანათლებელს ქართლის-ცხოვრება უწოდებ ნი-
ნოდ. ნინო იყო, ამოიბს ქართლის-ცხოვრება, ეკაბმადოკით ჭლაქითა;
თუძცა ის არ გვიჩვენებს იმისს ტომ-ნათესაობას 2). ნინოს მამად
იგნობება ეგაცი ვინმე მთავარი, შესაბამი მონა ლეთისა, სისქლით წა-
ბულონს, დედად—სარა, დიხ-წელი იერუსალიმის მატრიარქისა იობე-
ნალინს. ნინოს ნათესავათ ქსადიდნენ თვით გიორგი მთავარ-მოწამენს,
რომელიც ამ მიწეზის გამო საქართველოს გერსად არის მიღებული

1) ქარ-ცხ. გვ. 56,82,83.

2) *Ист. груз. церкви, стр. 8 ქართ.-ცხ. 64.*

და მოელს ზეენს ტომში დიად პატრე-ცემული 1). ნინოს გარდაცემის
 მშობლებს სხვა შეილი არ ჰქონდათ, და აღზარდა იგი დედამს მის-
 მან მსახურებასა შინა გლახკათასა, და ვითარ იქმნა ნინო ათორ-შეტი-
 ტისა წლისა მშობელთა მისთა განვიდეს მონაკები მათი და წარვიდეს
 იერუსალიმად. «შემდეგ საბუღონ იუშნა ცოლისკან მისისა და წარ-
 ვიდა წილ იორდანესა, კაცთა მათთან კელურთა». დედა ნინოსი მის-
 ცა პატრიარქმა «გლახკათა დედათა და წმინდა ნინო მსახურება ნი-
 აფორსა, სომესსა დვინელსა,» რომელიც ორის წლის განმავლობაში
 ამტკიცებდა იმას ქრისტეს სჯულში. ნინო უმწვიფლობითვე დაადგა
 ქრისტეს სჯულის გავრცელების ახმარესს. ნინო გავიდა იერუსალი-
 მიდამ ახალს რომში ანუ კოსტანტინუპოლში, სადაც გაქუვა «დედა-
 კაცსა ვისმე უფესით მოსრულსა ელენე დედო-ფლის სახილველად და
 სიტყვის-გებად ქრისტესთვის წინაშე მისსა». აქ იმას შექსუდა «დედო-
 ფალი ვინმე და ტომი სომესთა შეფეთა, რიფსიმე და დედა-მძუქე მი-
 სი გაიანე, რომელნი იუოფოდეს მონასტერსა შინა ჭლწულთასა და
 მოძლოდნე იყვნენ იერუსალიმით ხათლის-ლებსა». ნინომ დაქუო აქ
 ორი წელი და ანათელ-სცა რიფსიმეს, გაიანეს და სხვათა სახლეულ-
 თა მისთა, რიცხვით ორმოცდა-ათთა სულთა». ამ დროს კვისარი
 კიბებდა «ჭლსა ქმნულ-კეთილსა და შენიერსა ცოლად მისსა». იმას
 შეესმა რიფსიმეს მშენიერება და ისურვა იმასთან შეუღლება. რიფსი-
 მე და სხვანი დედანი ფარულად განივლტენენ და შევიდნენ სომესეთის
 სატასტო ჭლაქში დვინში. აქ დაესახლნენ «ტალავარსა მათ შინა ხ-
 წახელთასა და იზრდებოდეს მუნ სელთ-საქმისა თვისისა განკატრები-
 თა». კვისარმა სცნა რა რიფსიმეს უოფნა სომესთში, მოხოსოვა იგი
 თირდატს შეფეს. თირდატმა გამოხმებნა ისა და თვითონ ისურვა იმი-
 სი შერთვა. რიფსიმე ურნ-ექმნა და ამისგამო იწამა მის მიერ წამები-

3) იქმ. სრვა, აერვი, სტრ. 15

საღვწელითა, მიხიანს განსევა და სხვანი მრავალი მითხანნი, ვითარცა წერილ-არს, იტყვის ქართლის-ცხოვრება, წიგნსა მასწავლებლისა: მათისა, მოქცევასა შინა სამეხთისა, ხოლო რომელნივე მათგანი დაიძინეს და იგუტოდეს, რომელთა თანავე წმინდა ნინო დაბლულ იქმნა ეკლესია შორის ვარდისათა. ქართლის-ცხოვრების თქმით აქ ნინოს მოესმა სმა: აღსდგე და ვიდოდე ჩრდილოდ კერძო, სადა იგი ფრიად არს სამკალი, ხოლო მეშვე ყოვლად არა. ნინო შეუდგა ტახს, და მივიდა ორბანთად, რომესეთისავე საზღვრად, სადაც იმან დანიშნით-რა ჭირთა შინა მრავალთა. საფუძეს ნინო ისევ გაემგზავრა და მივიდა ვაკახეთს, სადა იგი მიემთხვია ტახსა დიდსა, გარდამოძინარესა, რომელსა ეწოდებინ ფარავანი. აქედამ იხილნა მათნი ჩრდილო-ლოსნი, სავსენი თოვლითა და ჭერითა სასტიკისათა, და დაქუო მუნ ორ დღე, და ითხოვა საზრდელი მეთევზურთაგან, ტახსა მას შინა მონადირეთასა, და მიქმნიდა ივენეს ადგილსა მასვე, სადოდენ იგინი შემწედ და მივარკვლად მათდა ღმერთთა მათთა, არმაზს და ზადენს. ნინომ გამოჰკითხა სომხურის ენით იმით ვინაობა და იმით დაუსახელეს სხვათა შორის ჭლაქი მცხეთა, სადა ღმერთნი ღმერთობენ და მეფენი მეფობენ. მოსეს სიტყვით, იხუნეს ემოსა ღმერთნი სამოსელი; ის იყო უცხო სოფელში, განმორებული ყოვლისავე სოფელურ-ლისაგან, მიმსწავლელი ვეარისადმი, გართული დღე-უოველ სიკვდილში, აღმსარებული სიტყვითა სიტყვისა ღვთისა და დაკვირვებულნი თუძვლად ხიხისლის გვირგვინით. გავხედავ და ვიტყვი - განაგრძობს მოსე, — რომ ნუნე შეიქნა მოციქულა 1). მუდამ მმარსველი და მსურვალე მღვრცელი, ნინო ჰსედავდა ჩვენსაებას. ის იკვებებოდა საზრდელით, რომელსაც უცხოთ და მგზავრთ გამოხოსოვდა 2). იმის (სასთუ-

1) *История Армении* стр. 153.

2) ქართ.-ცხ. გვ. 71.

ლი იყო ხშირად ქვის ღოდო 1), თავ-შესაფარი თუით ბუნებას სხ-
 წნახელი 2), მაკელის ქოჩი 3) და სხ. ნინო უწოდდა თავის მოყვარულს
 რომის ტყვედ 4). თავისს მოგსაურობაში ის ხან და ხან მსკლელო-
 ბდა მარტო და ახსუიდა ჭირთა დიდთა გსათაგან და შიშთა დიდთა
 მსეტთაგან 5)... ქართლის ცხოვრების თქმით ფარავანიდამ დაწოპილი
 ნინო მიჰქვა მდინარეს მტკვარს და შევიდა ქალაქსა მას, რომელსა
 ეწოდების ურბნისი, სადა იგი იხილა კრი უცხო და უცხოთა ღმერთ-
 თა მსახურნი, და შევიდა უბანსა ურიათასა, რომელთა ზრახვიდა ენი-
 თა ებრუღითა. მუნ დაჰქვა თვისა ერთისა დღენი და განიგდიდა სა-
 ჭმესა და ძალსა მის ქვეყნისასა. აქედამ ნინო გაჰქვა ერსა დიდსა
 სიმრავლით წარმავლსა დედაქალაქად სამეფოდ მცხეთად მოყავრებად
 და ზოგად წინაჲ არმაზ ღვთისსაჲ. მცხეთაში ნინომ დაიხადგურს
 წიად მოკეთა, სიღსა მას ზედა, სადა იხილა მოგობა ცეცხლის-მსა-
 ხურთა მათ-ერთა და საცთური და სტიროდა წარწყმედასა მათსა და
 ილოცვიდა უცხოებასა თვისსაჲ. აქ ნინო შეითვისა დედა-გაგმა ვინ-
 ძე, ცოლმა შეუთხ სამოთხის მცველისმან, სახელით ანასტასიოს, რომ-
 ელთსაჲ დაჰქო ცხრა თვე. შემდგომად ცხრათა თვეთა მხოვა გარე-
 ვნით ზღუდეთა მათ ქალაქისათა ქოჩი ერთი ბრწმელი, სასუდ ტაღ-
 ვარსა მცირისა, მაყვალთა მიერ შემზადებული, და ქო იგი საყოფე-
 ლად თვისად და აღმართა მუნ შინა ვუარი მის მიერ შემზადებული
 სასსლეუთაგან ვართასა, რომლისა წინაჲ განათვენ იგი დაქეს მარადის
 მღვიმარებითა და აგრეთვე შეღამებს დღეთა დაუცხრომელად ღოცე-

1) იქვე, გვ. 72.

2) იქვე, გვ. 69.

3) იქვე, გვ. 77, 83.

4) იქვე, გვ. 76, 81, 83, 84, 98.

5) იქვე, გვ. 73.

თა, მარხვითა და გვდრებითა ღვთისათა, და განკვირვებულნი სამრავალესა ზედა ღვაწლთა მისთასა მსახურებდეს მას მეუღლენი მცხედრნი სამოთხისა მის მეფისანი». აქ ურიის მღვდელი აბიათარ და ახული იმისა წიღონია და მათთან სსკანიცა დედანი, რიცხვით ექვსნი, ადაემოწაფნეს სწავლასა წმინდისა ნინოსსა, თვინიერ ნათლის-ღებისა, რამეთუ არა იყო მას ჟამსა მღვდელი, რათამცა ნათელ-ეცა მათ; და იფნეს იგი ფარულად მოწაფე მისი, რამეთუ რეცა-თუ მიხეცითა წამალთა ხმარებისათა მრავალნი განუყურებულთა სენთაგან შეპურობილნი განათავისუფლეს უძლეურებათაგან მათთა... «და იყო ესრეთ სამ წელ, ვინაიცა განაცხადა ჭადაგება და დაიმოწაფეს მრავალნი». ამ დროს ნინომ განკურნა სსკათა შორის მოგვი მთავარი სპარსი და აგრეთვე დედოფალი ნანა ასენისკან ფიცხელისა, დიდისა და შწარისა, რომლისა გურნება ვერავინ შეუძლოა. «მიერიდგან შექმნა იგი დედოფალმან მეგობრად თვისად შინაურად და მარადის ჭკითსუნ და გამოაწვლილავნ სუფულსა ქრისტესსა, და იქმნეს მოგვი მთავარი სასლელუით და ერთურთ მისით და თვით დედოფალი მორწმუნენი და იცნეს დმერთი ჭკუშმარტოი. აასწავებდა ერსა დაუცხრომელად წმინდან ნინო და არავინ აუწევებდა, თუ ვინ ვარ, ანუ სადათ მოვალ», არამედ ტყვედ იტყოდა თავსა თვისსა». «მამინ მირიან მეფე განკვირდა და იწყო გამოძიებად სუფულსა ქრისტესსა და მარადის ჭკითსუნ ურია ყოფილსა მას აბიათარს ძველთა და ასაღთა წიგნთაგან და იგი აუწევებდა ყოველსა». «აქენდა მირიან მეფესა სურვილი ქრისტეს სუფულსა, ამისთვის რომელ ესმოდა მრავალნი სასწაულნი ქრისტეს მიერნი საპურხეთით და სომხითით, და არად დაასრულებდა ჭადაგებასა ნინოსსა და მოწაფეთა მისთა».

«დღესა ერთსა საფესულსსა, თვესა ივლისსა, განაცემობს ქართლის-ცხოვრება, განვიდა მეფე მირიან სადირობად მუსხარით გერძო»,

და მოესდა უზინო იგი მტერი ბოროტი, ეშმაი, და შთაუგდო გულს სიუკარული კრძთა და ცენსდისა, და იგონებდა უფოველსა მისსა რებასა მათსა, მახვილით მოწვევტასა უოველთა ჭრისტიანეთასა. ამ უმად, როდესაც შეეე დაღვიდა მთასა ზედა თსოთისასა, შუა ხამხრის რდენ, დაუხეულდა მზე და იქმნა ღამე ხნელი. განიბნიენეს ურთიერთარს მსლეულებნი მისნი და დაშთა შეეე მარტო, და ირბოდა მთათა მდნართა, შემინებულა და შემარწუნებული. და ვითარცა მოეგო თავის ცნობასა, განიზრახვიდა ესრედ გულსა შინა თვისსა: აჲ ესერა ვსადე ღმერთთა ჩემთა, და არა ვპოვე ჩემსედა ღზინება. აწ რომელსა ჭდაგებს ნინო, ვვარსა და ვვარცმულსა, და ჭეოფეს გურნებათა მისითა სასოებითა, არამცა ძალედა სსნა სკენი ჭირისა ამიხგან. ანუ თუ ჩემთვის რდენ არს ჭირი ესე. ღმერთო ნინოსაო, განმინათლე ღამე ესე და მიჩვეე საუოფელი ჩემი, და აღვიარო სასელი შენი, აღმართო ძელი ვვარისა და თაუეანის ვეე მას, და აღეაქნო სახლი ხალოცველად ჩემდა, და ვიუო მთარნილ ნინოსსა ხეულსა ზედა რომთანა. ესე უოველი რა წარმოსთქვა, განთენა და გამოუბრწეინდა მზე, და გარდამოვიდა შეეე ცხენისაგან, დადგა მას ადვილს, განიპურსა ხელნი აღმოსავლით და თქვა: აშენ სარ ღმერთი უოველთა ზედა ღმერთთა, ღმერთო, რომელსა ნინო იტყვიბ. აჲ ესერა მიცნობიებს, რამეთუ გინდა ხსნა ჩემი და ღზინება და მიახლება შენდა. უფალო გურთსეულო, ამას ადვილსა აღმართო ძელი ვვარისა... 1)

1) იტყვიან, ვითომც ერთი ძეგლი მცირე ეკლესია, რომელიც თსოთისის მთასე დგას და მტკვარს დასტყვარის, ამ შემთხვევის სასოვრად იუოს ამენებული.

ყოფილად აღიქვამდა მწუხრისას, მაკელაგონსა მას შინა, ჩვეულებებისა უბრუნებლობისა, უამსა თვისსა, და მის თანა ორმოც და ათი სულა და ორმოცდაათი სულა შემოვიდა მეფე, აღიძრა ქალაქი, და ხმითა შიშითა ღაღადებდა მეფე: ახსდა არს დედა-კაცი იგი უფრო, რომელ არს დედაი ჩემი და ღმერთი მისი მსხნელი ჩემი. მოდრეკა მეფე და უოველი იგი ღაღადებდა. მივიდა და გარდაიქრა სახედრისაგან და ეტეოდა ნინოს: ან ღირს მეუ სასელის-დედად სასელისა ღვთისა შენისასა და მსხნელისა ჩემისასა. ხოლო წმინდა ნინო ასწავლებდა და მოწაფეთურთ თვისით ჭდაგებდა ერსა მას შინა დღე და ღამე დაუცხრომელად და უჩვენებდა ერსა ჭეშმარიტსა სასუფეველისასა.

ამ დროს მართლმადიდებლობა საქმის გარემოება კონსტანტინე იმპერატორს და მოსთხოვა მღვდელნი. კონსტანტინე და დედა იმისი ელენე აღიკისნეს სისარულით. იმით წარმოუგზავნეს მართლმადიდებელი ჭეშმარიტი, იოანე ეპისკოპოსი და მისთანა მღვდელნი ორნი და დიაკონნი სამნი, ჯვართა და სატითა მცნოვრისათა. მართლმადიდებლობა მცხეთას ერის-თავნი, სპასლარნი და უოველნი პირნი ხამეუფასანი. თავდა პირველად ნათელ-ილო მეფემ ასელსა ქვეშე წმინდისა ნინოსსა, და შემდგომად დედოფალსა და შეიღთა მათთა სკლთა ქვეშე მათ მღვდელთასა და დიაკონთასა. აკურთხეს მდინარე მტკვარი და ეპისკოპოსმა იმართებით სიღის-გარსა მოკვთასა ნათელ-სცა წარჩინებულთა ერთი-ერთისა, და ეწოდა ადგილსა მას მთავართა სანათლავ. ხოლო ქვეშოდ მისსა, მდინარისავე პირსა, ორნი იგი მღვდელნი და დიაკონნი ნათელ-სცემდეს ერსა... და ესრედ ნათელ-ილეს უოველმან ერმან და სიმრავლემან ქართლისამან. ხოლო არა ნათელ-ილეს მთიულთა კაკაზიანთა, არამედ დადგეს პნულსა შინა უამსა ოდენ და ურათთა მცხეთულთა არავე ნათელ-ილეს, გარსა პარაზიანთა ორმოც და ათმან სასლმან. ამისთვისცა დიდ-იქმნეს წინაშე

მეფისა და მიუბოძა დაბა, რომელსა ჭრჭეიან ცისე-დიდი არა ნათელს-
ილა ფეროზ, სიძემან ძირიან მეფისმან, რომელსა ჭქონდა მანა-ბარ.
დავამდის ძირიან მეფისაგან, არცა ერმან მისმანა. ძირიანის მოთხო-
ვნით კონსტანდინემ წარმოუგზავნა იმას ძელი-ცხოველის ნაწილი, და
განძითურთ დიდით სურონი და ძღველენი შრავლენი, რათა განავლენ-
ნეს უოკელთა ქალაქთა და ადგილთა და ნათელ-სტემდენ ერთა. ამ
თხოვნით გაგზავნილი იყო იოანე ეპისკოპოსი. შემოვიდნენ რა ერუ-
შეთს იოანემ დაუტკვნა მუნ სურონი საშუად კველესინსა, დაუტკვნა
განძნი და სამსჭვალნი უფლისანი და წარმოვიდა და მოვიდა მანგლისს,
და იყო კველესინსა, და დაუტკვნა ფიცარნი იგი უფლისანი. ძირი-
ანმა იყო აღშენება მცხეთას, თვით იმ ადგილს, სადაც იუენენ
მეუკლნი ნინოსნი, საეპისკოპოსო კველესინსა, რომელი გან-
სრულა ნინოს ხიკვდილის შემდეგ 1). ძირიანმა აღმართა თაყვანის-სა-
ცემლად ერისთავის ჟვარნი მცხეთის კველესინში, მცხეთის პირის-პირ
ჟვარის მთაზე, თხოთის მთაზე და ხოფელს უჯარმას 2). შემდეგ
ამის ძირიანმა განიზრასა მხვილით მოჭტევა მთიულთა და თავისის
სიძის ფეროზისა. ნინომ არ მისცა ნება მხვილის მოხმარებისა. იმით
მოსაჭტევადა გავიდა თვით ნინო, რომელსაც ძირიანმა გაყოლა იოანე ეპი-
სკოპოსი და ერთი ერის-თავი. მოვიდეს და დაადგეს წორანსა და
მოუწოდეს მთიულთა, შირუტეუისა ხასეთა მათ კაცთა, ჭართალელთა,
ფხოველთა, გუდამაურელთა და უჭადაგეს მათ, ხოლო მათ არა ინუ-
ბეს ნათლის-ღება. მაშინ ერის-თავმან მცირედ წარმართა მხვილი მათ
ზედა და ძღვეით შემუსრნა კერძნი მათნი. აგარდმოვიდეს და დაადგეს
ჭალეთსა და უჭადაგეს ერწო-თიანულთა, და მათ შიწინარეს და ნათელ-
იდეს. ხოლო ფხოველთა დაუტკვენს ჭვეუნა მათი და გარდავიდეს თუ-

1) ქართ-ცხ., გვ. 100.

2) Hist. de la Géor. I, 123—124 n. 3. Ad. et'Eclairc. a l'Hist.
de la Géor.—Chronique armén., p. 30.

შეოს და სხვანიცა მთიულნი უმრავლესნი არა მოიქცეს, არამედ დაუ-
პძობა მათ მუჟუჟან სარკი, ოდეს არა ინებეს ნათლის-ღებუ-
ცა წარებეს ივინიცა და შესცდეს, და რომელნიმე უგანსხეულ მოაქ-
ციუნა აბიბოს, სვერესელ ეპისკოპოსოზმან, რომელნიმე მათგანნი დარბეს
წარმართობასვე დღესამომდე. ხოლო წმინდა ნინო წარემართა წარ-
სულად რანს, მოქცეჲად ფეროზისა. და ვითარცა მიეასლა კუხეთს, და-
ბასა ბუდისსა, დაუქნა მუნ დღენი, და მოვიდოდეს მისსა კახეთით,
ქციოსვიდეს და აღილებდეს სწავლას მისსა სიმრავლე კრისა. მაშინ
დასწყულდა მუნ და შეკედრა ბულია მუჟუჟესა ცათსა, ქართლად მოს-
ვლითგან მისით მეთოთხმეტესა წელსა და ქრისტეს ამაღლებითგან ხა-
მას ოცდა თრამეტსა წელსა. მაშინ შეიძრეს ორნივე ქალაქნი, მცხე-
თა და უჯარმა და უოკელი ქართლი. მივიდეს და დამარხეს ძლევიით
შემოსილი გვამი მისი ადგილსავე ზედა ჭრეთისსა, დაბასა ბუდისსა,
რამეთუ მუნ ითხოვა თვით დათლება მუჟუჟესა. სიმდაბლისათვის ქქინა
ესე წმინდამან, რამეთუ ადგილი იგი შეურაცხა იყოა... 1).

საქართველოს მოქცევას გუამბობენ როგორათაც ჩვენნი მწერალნი,
აგრეთვე უცხო-ტომნი: სომეხნი მოსე ქორენელი და ბერძნის საეკლე-
სიო ისტორიკნი, ანუ თანა-მედროენი ნინოსნი, ანუ იმისს ასელო დროს
მცხოვრებნი. რუფინი, რომელიც კონსტანტანუ დიდის დროს ქუეყა-
და, კრცლად აგვიწერს ამ საგანს და ამხთანავე შეჰნიშნავს, რომ ეს
გარემოება მიაშროა ფრუხსლიმში იბერიის მუჟუჟ ბაჟურში. კონსტან-
ტინეს შემდეგ სოკრატო, სოზომენი, თოდორიტი და სხვანი ქრის-
ტეს სასარების გაგრძელებას ჩვენში მოკვითხრობენ ქართლის-ცხო-
ვრების თანახმად, თუმცა ამ დროს საქართველოს მუჟუჟ იხიბა მოი-
სხენებენ ბაჟურის, და არა მიიიანს 2). ჩვენნი მწერალნი არიან: სალო-

1) ქართლ-ცხ. გვ. 64—99.

2) Hist. de la Geor. I, 132 n. 3. История груз. церкви Иссе-
зияни, стр. 18.

მე, უკანძვლი დედოფალი, ძირიან შეფის ძის რვეის შეუღლება, ახული
 თრდატ ხომესთა შეფისა,» ახითარ მღვდელი ურიათცხან (და) მხდო-
 ნია ახითარის ჭლი. ახითარ და სიდონია იუვენს, როგორც ამას
 თვითონვე იტყვიან და როგორც ეს შემოდ ქართლის-ცხოვრების გა-
 მონათქვაშიდამ სწანს, შირვედნი ნინოს მოწაიყენი. ხამივეს თქმულებს
 წართულია ქართლის-ცხოვრებაში. ის მთლად იმათ ეკუთვნის თუ არა
 არ ვიცით. ეს-კია, რომ აქ ადგილ-ადგილ ამოვიციტისვით იმ გვარ სი-
 ტყუებს, რომელნიც შემდეგ დროს მოგვაგონებენ; მაგალ. ხალომე სა-
 შეფო მტილეს ანუ «სამოთხის» აღწერაში ამოაბს: «ხადა იგი აწ არს
 ხეტი დუთივ-აღმართული და ეკლესია საქათლიკოზო» 1)... «განაწე-
 ხეს ვეკრისა მსახურება... ყოველმან ქართლმან დღეინდელად დღემდე» 2).
 «რომელნიმე მთიულთაგანნი უკანასკნელ მოაქციენს ახიბოს ნეკრესელ 3)
 კვისკობაზმან, რომელნიმე მათგანნი დარხეს წარმართობასვე დღესა-
 მომდე» 4)—ვინ იყო ნინო აბსე ქართლის-ცხოვრების ცნობის გა-
 რდა სკან ხსეა ცნობა არა გვაქვს და ამისთვის დატყუმართებით გვრას
 ვიტყვიით. ბერძნების მწერალნი იმასს სახელსაც არ იხსენებენ. ისინი
 იმას მსოფოდ იბერიის ტყვედ ქსადიან 5). თვით ნინო ტყვედვე უ-
 წოდეს თავისს თავს. მოსე ქორჩელი იმას სახელ-სდებს ნუნედ 6).
 იტყვიან, ვითომც ნუნედ ანუ ნონუნედ იწოდებოდნენ საზოგადოდ
 ეკვიპტის მონაზონნი და უნდა ვიფიქროთ, რომ აქედამ არის წარმო-
 მდგარი სახელ-წოდება ნინო 7) ქართლის-ცხოვრების ცნობა ნინოს

1) ქართ.-ცხ. გვ. 76.

2) იქვე, გვ. 95, 97.

3) ცხოვრობდა მესხეთ სუგუნის შორე ნახევარში.

4) იქვე, გვ. 98.

5) Ист. груз. церкви Иосел. стр. 18. Hist. du B—Emp. I, 292 n. 1.

6) Ист. Арм., стр. 152—153.

7) Ист. груз. церкви, стр. 8 примѣч. 13.

ხამშობლო ადგილზე კაპანდოკიასზე შესაწყნარებული ცნობას კაპანდოკიას მდებარეობდა თავრის მთაში, შავის ზღვის პირად, და იმის შესახებ ღერებში ითვლებადა თვით მცირე-სომხეთი, კაპანდოკიას დასახლებული იყო სემიტის ნათესავისაგან. აქ ძველად გავრცელებული იყო სირიული ენა და ნინუიის და ბაბილონის სწავლა — სელაოცნება, რომელიც აღექვსანდრე მკედონელის შემდეგ დაიშინაჲ ბერძნულმა ენამ და განათლებამ 1). კაპანდოკიაში ნინოს დროს ქრისტეს სჯული დაშარებული იყო. აქ არ შეიძლება უფურბად-ღებოდ დატოვოთ ერთი ღირს-სახსროვარი შემოსევა. ეს ის შემოსევაა, რომ კაპანდოკიით გაეგანილო ტყვეთ საზოგადოდ დაიღ დიდი სარკებლობა მიაგეს ასაღ მცნებას: იმათ გაავრცელეს ქრისტინობა თვით გუნებში; გოთის პირველი ეპისკოპოსი უღფილა, რომელიც ჩვენ ამ სტატიაში ზემოდ მოვისსენეთ, იყო კაპანდოკიაში დატყვევებული. — ჩვენის აზრით, ნინო შთამამკლობით უნდა უოფიდიყო ან ხომეხი, ან ხირიელი. ნინო საუბრობდა რამდენსამე ენას. იმან იგოდა სომხური, რომელიც, ქართლის-ცხოვრების თქმით, იმას ესწავლა ნაიფორესაგან 2), ბერძნული 3), რომელი 4), და ებრაული 5). ის იყო დახლოვებული მკურნალობაში 6) როგორც მოვისსენეთ ვიდრე, ნინო იყო აღზდილი დეინელის სომხის ნაიფორესას; იმისნი დაასლოკებულნი მეგობარნი იყვნენ: «დედოფალი ვინმე სომხეთა მეფეთა რიფსიმე და დედა — მშუპე მისი განაჲ». ჭრ-

1) «საქართ.» პირ. რეუელი, გვ. 34. *Asie Mineure*, t. II, 182, 433.

2) ქართ.-ცხ. 71.

3) იქვე, გვ. 76.

4) იქვე, გვ. 64, 72.

5) იქვე, გვ. 73, 77.

6) იქვე, გვ. 77, 82, 103, 104, 109.

თლის-ცხოვრების ცნობითვე ნინო კაიასანი ცხოვრობდა ქრისტიანობაში. სომხეთიდანვე შემოვიდა ის ქართლში და მცხეთაში. იმისი ცნობა ძველ ჟამებზე და ტაშის-კარზე ანუ ასლანდელს ბორჯომის ხეობაზე. — სომხეთის გავლენა ქართლ-კახეთის გაქრისტიანობაზე ცხადი ხაჭქვა, თუმცა ამას წყნა მატინე ჰმალავს. ამას გვიმოწმებენ თეოგორათაც საქართველოს სასარებათ განათლება ასლო დროს, შემდეგ სომხეთის განათლებიან, აგრეთვე სსჯა ფაქტობა. სომხეთის შუეკმ თირდატმა გრიგოლ-განმანათლებელის ხელით ნათელს-ილო, სენ-მარტენის სიტყვით, 276 წელს 1), ბროსესს ფიქრით ვი 301 ანუ 311 2). მირიანმა და იმისს ჰქვე ვრდომთ მიიღეს ქრისტიანობა მეოთხე წელს შემდეგ ნინოს მოხელისა მცხეთას. ამ წელს სომხის ისტორიკი ჩაშინანე უჩვენებს 317, ბერძნისს შწერალი ბარონიუსი 311 ანუ 327; ბროსესე ნინოს მოხელას მოიხსენენს 325 წელს, და მირიანის ნათელ-ლებას 328 წელს 3). იმ შემთხვევისთვის, რომელსაც აქ შევესებით, ჩვენს აზრში დიდი მნიშვნელობა აქვს შემდეგს გარდამოცემას მოხე ქორენელისას: მოხე ვერ მოკლედ მოიხსენებს ნუნეს მოხელას მცხეთაში, იმისს ცხოვრებას და მოღვაწეობას, აგრეთვე მირიანის განზრახვას, რომ იმან შიშით შერყეულმა სიბნელის გამო სადრობის დროს თავიან-სცეს ნუნეს დმერთს, მსუგან ამ სიტყვებით განაგრძობას: იმისს სეტარმა ნუნემ მოითხოვა სახლო გაცნია და წარგზავნა იგინი წმინდა გრიგოლთან საკითხავად, თუ რა გვარ იმოქმედოს იმან, რადგანაც იბერიელთ ნება-უოფლობით მიიღესო ჰდაცება სასარებისა. ნუნემ შიილო ბრძანება, რომ თვით გრიგოლის შიბაძვით დაამხოს კერძნი და აღმართოს ჩაშინა ბეტოისნისა ვვარისა, ვიდრე უფალი იბერიელთ განსაკებლად

1) Hist. du B—Emp. I, 76.

2) Hist. de la Siounie, I. 14. Hist. de la Géor. I, 128 n. 4.

3) Hist. de la Géor. I, 7 n. 2, 128 n. 4.

მწევრს მოავლენდეს, ნუნემ მეიხვე შემუსრა ტექა-ქუსილის მწევრობა და არამაზდი, რომელიც ქალაქს გარედ დიდის მდინარის სანაპიროსა იდგა. ჩვეულებისამებრ მცხოვრებნი თავიანთ-სტემდნენ არამაზდს ყოველ — დღე განთავადისას, თავიანთის ხასლის ხართულუბიდან, და ვინაც იმისთვის მსხვერპლის შეწირვა ჰსურდა, ის გაკიდოდა მდინარეს და ტაძრების წინ დაჰქალავდა მსხვერპლს. ხატრანსი (დიდ-კაცნი) ქალაქიხანი აღდგნენ და იტყოდნენ: «ვისღა უნდა თავიანი-ვევითო ნანვლად გვრძთა. სინეს, რომ ჭრისტეს ვვარის ნიშანსათა». გათავლებს იგი და აღმართეს ქალაქის აღმოსავლეთად უნსო ჰედსე, რომელსაც ქალაქით ჰყოფდა აგრეთვე მცირე მდინარე. გათენდა დღე და ყოველთ მცხოვრებთ თავიან-სტეს მას, როგორათაც ჩვეულება მოითხოვდა 1). გარდა ამისა სტეფანე სიუნელი გვიამობს, რომ წმინდა გრიგოლ ეკლესიების ხასწავლებლად სმირად მოგზაურობდაო იბერიამი და აღოვანულებში, თვით მასეუტებში და მასხაგეტებში 2 . ზოგიერთნი სკენნი და უნსო-ტომთ მწერალნი იტყვიან, რომ ჭრისტეს სჯულის დახამყარებლად მირიანის დროს საქართველოში მოვიდაო ანტიოქიის პატრიარქი ესტატე. ესტატე ანტიოქიის პატრიარქად იყო 325 წლიდან ვიდრე 331 წლამდე. ამ დროს იმას ტასტი სამართავეს მწვალებლებმა და ვონსტანტინე დიდმა ის განდევნა. ამტკიცებენ, ვითომც ვონსტანტინემ წარუგზავნა მირიანს, იმისის თხოვნით, ესტატე ანტიოქიელი ღვდლებითურთ, ვითომც მირიანმა და ყოველთა ქართველთა ხათელ-იღეს სელითა ესტატე ანტიოქიის პატრიარქისათა. სენ-მარტენის ფიქრით, ესტატეს მოსვლა საქართველოში უნდა მომხდარიყო 331 წლის შემდეგ, ბროსხეს აზრით კი 325 წელს 3). ბროსხესაგან ნაწევრები დრო ის დროა,

1) Hist. Arm. Monc. Xop. 153.

2) Hist. de la S. I, p. 11.

3) Hist. de la Géor. I, 118 n, 3, 128 n, 4. Lebeau, Hist. du B—Emp. I, 298.

როდესაც, იმისის თქმითვე, ნინო შემოსულა მცხეთაში და ამისთვის თუ სენ-მარტინის აზრი ამ საგანზე შესაწყნარებელია. მარტინის პარაგრაფს აზრი უნდა იყოს შესაწყნარებელი. თუ ჩვენ იმაზე დაკვირვებით, რომ ნინო მოვიდა მცხეთას 325 წელს და შირიანმა სათელ-ილა 328 წელს, მაშინ ესტატეს მოხულად 328 წელს უნდა მომსდარიყო. ესტატეს მოხულად ჩვენ უფრო ამისთვის შეგვედოთ, რომ ამ შემთხვევას დიდი კავშირი აქვს შემდეგ საქართველოს მდგომარეობასთან: ვიდრე საქართველოში საკუთარი სამართიარქო ანუ საქათალიკოზო დაწესდებოდა, მესუთის საუფუნის გახულს, ვასტანგ გურგასლანის დროს, ქართული ეკლესია შეადგენდა ანტიოქიის სამწყობს. ამ სამწყობს განაგებდა მღვდელთ-მთავარი, რომელიც უოკლეთის ანტიოქიის მართიარქისგან ამოიწვეოდა და გამოიგზავნებოდა აქ 1).

დიმიტრი ბაქრაძე.

1871 წ. 25 დეკემბერს.

1) Hist. de la Géor. I, 191 n. 192 n. 2; II, 2 livr. p. 442.

პოეზილა "იულონ,"

VI

დიდი ღიასკი ცსინკალის ზემოთ
ორ ზატარ ტოტად განიოთყება:
ამათ შუაში ცისე ძალადი
თითქმის ემ დრომდინ მთლად იპოთყება.
მის გარეშეშეა ლურჯი ღიასკი
მორბის, მოსუის—რადასაც ჟურნოს;
ძალადი კლადიჯამ დაბალსა კლდეზედ,
ფიცნი ვეფხევიით, მარდათ სტუნაობს.
მას ნაშირები, ტუით შემოსილნი
შეკად მღელვარედ გადმოსტყერიან;
მათი ერთგულნი ნადირ-მელობუღნი
ღიასკის ზვირთებს ესუშრებან.
და ფრინკელები ათასწაირნი
თავის გაღობით ღიასკს ამკობენ,
მის ზვირთებს შორის ტებილსა ჭიკჭიკსა
დილით ბინდაძდის არა სწუვეტაკენ.
ტუეების იქით ფართო შინდარნი
გლესკაცის ოფლით ატრელებულა;
მთები და კელი; დედე, დაბლობი
უკვლანი ტურფად ამქანებულა.
მრისსანე კაკასს ნადრ ჩამოსსმული
თავი დრუბლებში შეუბჟუნია;

შედამ ნისლეებით იგი მოცული
 ჭრთლს რაღასედაც გადმოჰმღვერია
 და უკვლავ ესე ტურფად გაშლილი
 ჩვენ ნაცნობ ციხეს შემოსვევიან:
 შოგს მიუღიათ ციხისკენ თავი,
 შოგი ღურჯ ღიასვს ძირს ჩასტყვიან.
 ერთ დროს აქ იჯდა იულონ მეფე —
 ჩრდილოეთის ქარს გამოჰტყეოდა.
 იგი ფიქრისგან მწარედ დანთქმული
 ციხიდან მთელ ქართლს გადასტყეოდა.
 მის წინ გაშლილი ღიასვის ლელე
 მზის უვითელ სსივით იფერებოდა;
 აღმოსავლეთის მწკანე მთებიდან
 ნელ-ნელა მთვარეც ამოდოდა.
 საფხულის ღამე, მკვდარი სინემე
 ციხის გარშემო ცით ეცემოდა;
 მხოლოდ სადღაცა მწესრად მეურმე
 ფეხმძივე ურებს დაღუღუნებდა.
 ცოტა ხანს უკან მსვცე ჩამაღა,
 ბინდმა მოიგვა უოკელი არე...
 აწ გამობრწეინდა ვარსკვლავებით ცა
 და მოგზაური მახსედ მთოკარე.
 იწვეს კამეში ცისა მნათობთა —
 უკვლავ განუბდა — მათ უტყეოდნენ;
 ღიასვი თეკზნიც განერებულნი
 მხოლოდ ხანდისხან ბოლოს იჭებდნენ.
 და ამსიარად მთელი ჰეკუნა

მკვდარმა სინუმემ შწარედ მოიგვა:
 ჰეკუნას იღვა განუშებული,
 ვით ვაი დარში მთლად გაშლილი ზღვა.
 ყველას ეძინა... ციხეში მყოფი
 მსოფლოდ ფეხიზღობდა — ფიქრს ან სწვევტავდა...
 მსოფლოდ იულან სეკდით მოცული

VII.

ამგვარად ივდა დიდსსს იულან,
 მსჭეფარე ღიასეს გადსნტქროდა.
 შემდეგ ნელ-ნელა შებლის შეტმუხვებით
 გამძაგებული ფესსედ წამოადვა
 და მან დაიწყო:
 «ქოი სიცოცხლეკ!... ნეპო მტანჯველო
 რისთვის მიძრავლებ ვაეპას გულში?
 და არსად მყოფი უმსგავსო მსხვერპლო,
 რათ მომავლინე მტანჯველ სოფელში!...
 ნეტარებასა შენ წინ მიდეხდი
 ოდეს უძარწვილსა ან მესმოდა რა!
 ნემსა მამულსა შემეუვარებდი,

.
 მამ შენ ბოროტო — შირ მოკასმეული
 წინ რას მიდეკვასარ შენგან ტანჯულსა!
 აწ გამეცხლე მოძაგებული...
 ნულარ მაგონებ ადოქმას ტყუილსა!!
 მაგრამ რას ვანობ!! ტუბილ სიცოცხლესა
 ვით მოიბულებს ვაცი იმ აზრის,
 რომელიც კრთხელ გულის დარდებსა
 დანთქებს და იმის ბოლოს მოკლის...
 ტუბილო სიცოცხლეკ! იუჟ ნემთანა,

ქართული
ლიბრერი

სინამ ის აზრი აღმისრულდება,
რომელიც ტანჯვით ხეშა გულთანა
დიდი სხია რაც იმყოფება...
—მაშ გამარჯვება ტყბილო ხიდოცსლვე!...
იყავი ხეშთან შენ განუყრელი,
სინამდისინა თვალით არ ვნახოთ

და სინამდისინ ხვეს შვილიშვილებს
ჩვენ არ დაუგლოთ ღირს სისსოკარი;
მაშინ თუხდაც რომ კიდეც გამძორდე
შე იმისათვის აღარ ვინაღული,
რადგანაც წინათ მეგოდინება,
რომ მაძიგონებს შე შვილი-შვილი!
დმერთმა აგურთხოს ხუმი სამძობლო!
დმერთმა გვიგურთხოს შთამამაკალი!
აქ იუღონმა, გადიმუბულმა
სამკურ ზედიზედ ამოიოსრა.
მერმე ის მარდათ ფესზე წამოდეგა
და დაიძსა მხნ ეს ხიმდეგა:

„მოღა ძმო მომეც ხელი—
წინ გაუძღვეთ... საღისა—“

დმერწმუნევი ხელ ტირილით
შეეუხას კერას მოუტახთ
და ამკარის ცუდის შვევით
ხვენ თავს ისეც ხვენ დავლუბავთ!..

ხუმინარეული.

1871 წ. 7 იანვარს.
თბილისი.

გავლენა სსრკ-ისათვის ბრძოლის ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო ს ე დ.

ჩვენის აზრით საჭიროა ესლანდელი ჩვენი მდგომარეობისათვის, რომ გადავკლათ თვალი ჩვენს ცხოვრებას, წარსულს და აწინდელს, საჭიროა განვმარტოთ როგორც ცხოვრება არის საჭირო ჩვენის საზოგადოებისათვის, რომ მომავალში დავიმკვიდროთ საჭირო და ჩვენი შესაფერისი ადგილი ცხოვრებაში, ამისგანაჲ ვერ უნდა შეუდგეთ ერთ უსაჭიროესი საგნის განმარტებას. რაწამსაც შეუდგებით გაცნობ ცხოვრების გამოკვლევას, რადროსაც დავაკვირდებით მის მოქმედებას, მაშინვე დაუინახავთ ორს შესანიშნავ ფაქტს: 1-ლი ეს რომ ყოველი ცხოველი სცდილობს თავის საზრდოს მოპოვებას, ებრძოლება მეორე ცხოველს, რომელიც მასზედ უოკლის მხრით უფრო დაცემულია, ეს მეორე ცხოველი ებრძოლება შესამეს, შესამე—მეოთხეს და ამგვარათ ყოველი მათგანი სცდილობს ძალით წაართვას საჭმელი, სასმელი, ერთის სიტყვით საზრდო და ამ წართმეულის საზრდოთი აგრძელებს თავის ცხოვრებას; მეორე—ჩვენ ვხედავთ, რომ აკებულებით ეს გონებით სუსტი ცხოველი მარცხდება, ემონება უძლიერეს, კარგავს ყოველივე საცხოვრებელ იმედს და ამისგანაჲ მიმშვილი, მწყურვალეა, იმორჩილებენ მას, რომლის მიხეზითაც ეს სუსტი ცხოველი იძულებულ არის შეიცვალოს სასიათი, აკებულება, შეიცვალოს საცხოვრებელი ადგილი, და ხანდისხან კიდევ შორდება ამ წუთ სოფელს. ეს ბრძოლა

ცხოვრებაში სწინს ეოკელ ცხოველში: როგორც მცენარეში, აგრეთვე ჩვენშიაც. — ამ სკანის ვრცელთ განმარტებისთვის ჩვენ მტკიცედ დარწმუნებითად თხზულება დარწმინისა, რომელიც არის შესანიშნავი მეცნიერი გამოკვლევით, და ამ მეცნიერი ვადის გამოკვლევაზედაც ჩვენ დროს მომდინარეობით უფრო ვრწმუნდებით. ეოკელი მცენარე, ამისა და რწმინის, ჰმადავს რაოდენიმე თხელის გურვას ანუ მარცვალს; ეოკელი სუ-ლიური ცხოველი ჰმადავს რაოდენიმე შეილებს, სდებს კვერცხებს, და ამ ხანით ეოკელი არსება ბუნებაში სცდილობს თავის შთამომავლობის გაგრძელებას გეომეტრიის პროგრესით. ჩვენ რომ ზვილთ მკალი-თად იმ გვარი პროგრესია, რომ ვხთქვით ერთი ჰმადავს 2 $\frac{1}{2}$ 2—4-სა 4—8-სა (1), მამინ ჩვენ ვსასვთ, რომ რაოდენიმე წლის განმავლო-ბაში განდებოდა ბუნებაში იმოღენი ცხოველი, რომ ჰვეუანსუდ ერთი მტკიცელი ზდეილიც არ დარწმუნდა ცარიელი. — მკალითად ერთი ცხო-ველი, რომელსაც უწოდებენ ჰალიმა სდებს 130,000 ჰატარა კვე-რცხებს; ეოკელი კვერცხიდან წარმოსდგება იგივე ცხოველი, ეს ახლთ განილი ცხოველიც დაზდებდა იმოღენივე თხელს. — ჰორსილა ზდებს 300,000 კვერცხს.

და რაოდენიმე წელიწადში ეს ორი ცხოველი სრულიად გაავსე-ბდა ბუნებას ამასთანავე ტბესა 2) ზდებს 4,000,000 კვერცხს ეს ან-გარიში რომ გავაგრძელოთ 21 შთამომავლობამდინ, ჩვენ მივიღებდით იმოღენა რიცხვს, რომლის გამოთქმ ეოკლად შეუძლებელია. მკრამ ამგვარი გამრავლება ბუნებაში შეუძლებელია; ეს უბედურება შეიძლება მივიღოთ მსოლოდ ტეორით და არა სეოკელდელია გამოცდილებით.

1) მკალითები, აქ მოყვანილი გამოკრებილია უფ. ზისარევის თხზულებიდან, რადგანაც თვით დარწმინის თხზულება ამ სტატიის და-წერის დროს არ მქონდა. —

2) თვესა სრდილოეთის ზღვებში.

ჩვენ ვხედავთ, რომ არც ტრესკა გამრავლდა იმდენათ, რამდენსაც თუ-
 ხლსა ზღებს, არც რომელიმე მცენარი. აჰ უნდა ვიკითხოთ, რატომ
 არ გამრავლდა არც ერთი ცხოველი ამ ანგარიშით, მაშინ როდესაც
 ჭკუანსა რაოდენიმე მილიონი წელიწადი არსობს? რათ მრავლდებიან ისე
 მცირეთ, რომ ხანდისხან უბრალო თევზის დაჭერაც გვიჭირს? ამ კი-
 თსეპსედ მენციურება და ამოღვენ წელიწადს გაკლელი ცხოვრება გვა-
 ძლევს იმ პასუხს, რომ, როგორც მრავლდება ერთი ცხოველი, ისრე
 მრავლდება მეორეც, რომელიც პირველზე უფრო ძრეულია; ეს ძრე-
 ლი ნადირობს სუსტ ცხოველზე, ეს სუსტი ცხოველი მეორე უფრო
 დახუსტებულზე და ამგვართ ბუნებაში ყოველ წუთს, ყოველ დღეს
 არსობს ხაშინელი, ხამის თვლით შეუნიშნავი ბრძოლა. ეს ბრძოლა
 ვერ შესწუდება კერც ერთს ფაშს; ეს ბრძოლა ცხოვრების დახმევი-
 დრებლათ სწარმოებს დახამამიდგანვე და იჭნება უყუნიხამდე. გაჭქრება
 ერთი გვარის ცხოველი, მის ადგილს დაიჭრს ახლათ აღმონილი,
 ამოსწუდება ერთი სახლი ანუ ოყასი, მის მტეირ ჭკუანსზედ აშენ-
 დება ათი ან ოცი სსვა უფრო ძლიერი, ვიდრე მისი მამა-პაპა. — წარ-
 მოვიდგინოთ ჩვენ რომ არსობს ჭკუანსზედ ორი ანუ ხამ გვარი ცხო-
 ველი. ყოველი მათგანი მრავლდება, შენდება, მაშასადამე რამდენათაც
 მეტათ გამრავლდებიან, იმდენათ მეტი ხაზრდოს მოპოვება უნდათ. —
 აჰ უნდა შეკნიშოთ, რომ როდესაც ცხოველი არ არის ძრეულ გა-
 მრავლებული, მაშინ ხაზრდოს მოპოვებაც უფრო ადვილია. — მაშასა-
 დამე გამრავლების დაგვართ ცხოვრებაც გაუჭირდებათ, რადგანაც კე-
 ლარ ქმოკებენ იმოღვენ სამყოფ ხაჭმელ-სახმელს, სახლს კარს, რომ
 კუჭი გაიძონ და ამდროს აღმონნდება მათში მოძრეობა: ყოველი
 მათგანი გადადის სხვის საბამებულში, გადადის იმ ადგილს, სადაც
 ხცხოვრება უწინ სსვა გვარი ცხოველი და ამ ცხოველს ართმევს სა-
 კუთარს ხაზრდოს. ძეგრძმ ეს უყანსგნული ცხოველიც არ ანებებს,

ესეც ეწინააღმდეგება და წნდება მათში ბრძოლა, რომლის შედეგიც იქნება, რომ სუსტი აკეზულების, ანუ სუსტი გონების მტკიცე მამულეზულ იქმნება დაქმონის მეორეს—უძლიერესსა. — წარმოვიდგინოთ, გარდა ამისა, უფრო ხვეულებრივი მაგალითი. შეიყარნენ რაოდენიმე შინი, და წავიდნენ ვსთქვათ სანადიროთ; ყოველი მათგანი ეცდება, ეჭვი არ არის, სხვაზედ ბევრი ინადიროს, მაგრამ მეორეს მსრით თითონს ნადიროც სცდილობს დაქმლას თავის მტერს, აცდილოს თავის სიკვდილი და დაიგვას სიცოცხლე. — ეჭვი არ არის, ერთი მათგანი უთუოთ იქმნება შემუსვრილი, დამარცხებული. ამ გვარივე სწორეთ მოძრაობა სჩანს ბუნებაში. თუ რომელიმე მცენარი შექმნის ასხ თესლის მარცვალს, უთუოთ ეს ერთ თესლიდან ამოსული მცენარიც ისე ეცდება ადგილის დაჭერას ცხოვრებაში, როგორც ასხ ან ორას თესლზედ ამოსული მცენარი. — ისიც სცდილობს ერთი მტკაცული მიწის დაჭერას, რომ თავისუფლათ გაიზარდოს, ესე იგი, ამამაგ სჩანს სურვილი ბრძოლისა, რომლის მიზეზი არის სიცოცხლე, ცხოვრება. — ანუ უნდა გაიმარჯვოს სხვა მცენარზედ, ანუ უნდა დაემორჩილოს. სმიერთ ვსედავთ, რომ სუსედ მრავალი ჭიები, მატლები ასკვია, ყოველი მათგანი შეესვია სეს არა იმ მიზეზით, რომ სუსე ასვლა ზღომებოდათ და მდლიდან გადმოსედეა, არამედ იმისთვის ავიდნენ სუსედ, რომ ამ სეში იბოკება საზრდო მათი. — სწუნინან ამ სის წყალს, წყენს, და ამ რიგათ ასუსტებენ მას, მაგრამ თითონ სეც სცდილობს შეიძინოს თავისი გამამსნეკებული საზრდო, და ამ მიზეზით სის ფესვები მიიღებენ ანუ სწორეთ ვსთქვათ, სჭამენ იმ გვარს მიწის ნაწილს, რომელსაც სის ფესვები ერეკიან. — ჩქედან სჩანს, რომ ყოველი ქმნილება იძულებულ არის გაატაროს თავისი სიცოცხლე ბრძოლაში. ბუნებაში ბრძოლა ეს ბევრ რიგია, და მხოლოდ ისლა დაიცავს სიცოცხლენ, რომელსაც დასადებისა ანაკე, თუ შეიძლება ასე ვსთქვათ, შეუძლიან

გავლენა ბრძოლისა. ფრინველების ცხოვრებად მომდინარეობს ბრძოლის განთავსება. — უოკული ფრინველი, დიდი თუ მცირე, თავის საზრდოს იქ, სადაც უფრო ადვილი ხაშოვრობა. ჭკრეფავს სუსედ მოსხმულს ხილს, მაგალითად ბაღს, ყურძენს, სტამს და შედეგ მისგან შეკმული ბაღის გურგასე ამოდის სსკა ახალი სე. აქ თითქოთითონ ეს სე ეუბნება ფრინველს, რომ ჩემი ხილი მიირთვია, იმ აზრით, რომ სსკგან დაეგვს იმისი გურგა ანუ მარცვლი და აღმოცენდეს ხორნი სე, რომელიც აგრეთვე გრცელდება შემდეგში. — ეს მაგალითები გვიჩვენებს, რომ მცენარის მსამელი ცხოველი ებრძოლება მცენარს და მის მსამელ ცხოველს; ხორცის მსამელი ებრძოლება მცენარის მსამელს და სს. ასე რომ უოკული ცხოველი მსათ უნდა ეუკვს მტერსე დაცემს და მისგან თავის დაცვას და მსოლოდ ისდა დაიცავს თავს, რომელმაც რიცხვით მეტი მტერი შექამა ანუ დაამცირა. უფრო ძნელია თავის გამოკება, ვიდრე დაბადება ცხოველისა; უფრო ძნელია საზრდოს მოძოება, ბრძოლაში გამარჯვება, ვიდრე აღმოჩენა ცხოველისა. — ამ გვარათ ჩვენ ვხედავთ, რომ უოკული მოელის თავის სიკვდილს სხვისგან, თავის სახლის და შეილების აოსრებას, რომელსაც მოზდევს საუკუნოთ ამოწყვეტად, ასე მომდინარეობს ბუნებაში განთნი ცხოვრებისა; ამას ემორჩილება უოკული სულდგმული: მცენარია იგი თუ ზირუტყვი. —

გაცი არის იმისთანავე მშნილება ბუნებისა, როგორც შემოთქმული ცხოველნი მაგალითად თევზი, ხშილო და სს., მსოლოდ იმ განსსკავებით რომ კაცისთვის ბუნებას მიუნიჭებია სსკეზუდ ძლიერი განება და მომარჯვებული აკეზულება. ეს განსსკავება არ არის მცირე განსსკავება. მსოლოდ მის წყალობით და საშუალობით კაცს უჭირავს უზღლესი ადგილი ბუნების მოძრაობაში და ბრძოლაში. და თუ კაციც ემორჩილება იგივე განთებს, როგორათაც სსკა ცხოველები, მტკი არ

არის, რომ კაცსედაც უნდა ქობდეს გველენა ბრძოლას, ცხოვრების დაცვისათვის. მართლათა, იგივე მაგალითის კსედავთ წყნობის, უკველი ჩვენება სცდილობს დაიჭიროს ცხოვრებაში უმძლეხი ადგილი; უკველი ჩვენებას ხურს, რომ იეკეს სხვაზედ მეტათ შესანიშნავი გონების და მოქმედების კაცი. როგორც სხვა დაბალ ცხოველებში არსობს დაუყოფილება გვარისა, ანუ ტომისა, აგრეთვე კაცი ანუ საზოგადოთ კსთქვით, კაცობრიობა არის შემდგარი სხვა და სხვა ტომისგან, რომელნიც დიდათ განირჩევიან ურთიერთისგან. ერთი მათგანი არის ძლიერი თეზიკურის ძალით, მეორე არის ძლიერი გონებით. ერთს იმთგანს აქვს კარგათ მოუვნილი სსხე, მეორეს—ბუნებითვე მანინჯი სსხე, ზოგი არის მჭონებელი შავი ჰირისასისა, როგორც ნეკრი, ზოგი თეთრისა. უკველი ამთგანს აქვს თავთავისი სურვილი ანუ წადილი ცხოვრებისა, უკველი მათგანი მიდის სხვა და სხვა ცხოვრების გზით და საზოგადოთ კი უველას განზრახვა არის დაცვა საკუთარის ცხოვრებისა. თეთრეთვე ამ ტომთგანი შეცადინუობს საზრდას მოპოვებას, რომელითაც შეიძლება გამაგრება აგებულებისა. უწინდელ დროს, როდესაც კაცობრიობა არ იყო ანუ გამრავლებული, როდესაც სმელეთზე საშუოთი ცარიელი ადგილი იყო საზრდას მოსაპოვებლათ, მაშინაც კი სხანს მაგალითობა ისტორიაში ცხოვრების ბრძოლისა. — რა იყო მიზეზი ძველ დროში მონგოლების დაცებისა რუსეთზე, რა იყო მიზეზი ალექსანდრე მაკედონელის გამოღაშქრებისა აზიაზე ინდოეთამდე? რა იყო მიზეზი რომის და სამერსეთის იმპერიის გაგრცელებისა, თუ არა მოპოვება საზრდასი? სსშუალებანი, რომლებითაც შეიძლება დაითესოს და მოიუვნოს კცმა დედამიწაზედ იხე შეუშუშკებელი იყო, რომ მათი ნამუშავარი მაშინდელ საღსს არ ეუოფოდათ, მენციერება იყო აგრეთვე შეუშუშკებელი და დასასრულ უწინდელ საღსსისთვის უფრო ადვილი იყო შემსურა შესობლისა, მტრისა, ვიდრე მშვიდობიან-

ნათ შექმნილია მიწისა, — და როდესაც აღმოჩნდებოდა ბრძოლა უფროსად ხალხს შუა, ეჭვი არ არის თვითოეული მთავარი ეგდებოდა თავის დაცვას. და დასასრული ის უნდა უოფილიყო, რომ ძლიერი ტომი გამარჯვებდა მცირე ტომის ხალხზე, იკლებდნენ ამ უკანასკნელს, ართმევდნენ საზრდას, ცოლს, შვილს, და ამ გვარათ დამარცხებული ტომი ანუ წვერი მთლათ კაცობრიობისა იძულებულ იყო დამონახვებოდა, და ეკლო თავისთვის დღიური სამყოფი ხარისი და მიეცა უძლიერესს ტომისთვის. მიზეზი უოკელის ომისა, უძველესისაც და აწინდელისაც არის ხაკუთრად ბრძოლა ცხოვრებისათვის და ადვილათ დაკრწმუნდებით ამასუდ, თუ მოკინდომით უურადლებით წაკითხვა ისტორიისა. — თვით მონგოლები გადმოვიდნენ ასაკლებლათ რუსეთის, კაკაზიისა ჩინების ხანის დროს არა იმიხთვის, რომ ენასათ წვენი მხარე, ბუნება, არამედ მასთვის, რომ მათ თავის სამშობლო ქვეყანისა აღარ ქვინდათ სამყოფი საზრდა, სამყოფი სივრცე დედამიწისა, და ორასი წლის განმკლასაში, როდესაც რუსეთი მათ ხელთქვე იყო, უოკელ წელიწადს რუსეთი ურიცხვს ხაზრდას უზიდავდა მათ. — აღექსანდრე მაკედონელმა, რაც სიძლიდრე იპოვა აზიაში, მაკედონელებს და თავისთავს მოასმარა.

[რამდენათაც გრცვლათ განვისილავთ კაცობრიობის ცხოვრებას, იმდენათ უფრო კრწმუნდებით, რომ მიზეზი უოკელის მოძრაობისა ხალხში არის ბრძოლა ცხოვრებისათვის, რომლის შედეგი უეჭველათ უნდა იყოს საზრდას მოპოვება, ანუ სწორეთ ვსთქვათ სიძლიდრის შექმნა და სსვა რომელიმე მხრის გაუმჯობესობა, თუ რომ ამ ბრძოლით მებრძოლებმა ინარგებლეს, — ამასთანავე ბრძოლა ცხოვრებისათვის შეუწყვეტელია; მაგრამ გონების და ზნობის გახსნის დაკვარათ, ეხე იგი საზოგადოობრივი ცხოვრების გახსნის დაკვარათ, იცვლება სახე ბრძოლისა, ფორმა მისი, თუმიცა ხაკუთრად ბრძოლის მიზეზი იგივე

რის. — უძველესს დროს გავრცელებული იყო ბრძოლა ძალდატანებითი, ესე იგი ბრძოლა სამხედროს იარაღით; არც ერთ ტომს, რომელსაც არც უნდა მცირე ყოფილიყო, არ დაუსრულებია თავისი ისტორია უომრათ, მშვიდობიანათ, მოკლეთ ვიტყვი, ბრძოლა უოკელს კაცს. სასულძინაფოს, სამეფოს გამოუცდა, იმ მიზეზით რომ საჭიროა ყოფსოვრებისათვის, მაგრამ იარაღი, და შესხედულობაც თვით ბრძოლაზე უწინდელს ხალხისა დიდთ განსხვავებულია აწინდელის კაცის იარაღისა და შესხედულობისგან; და უბრძოდნენ ერთმანეთს იმ გვარის იარაღით, რომლის მოხმარება და შექმნა მათ შეუძლოთ. — იქმნება, მათი იარაღი ნაკლებუკანებით სავსე იყო, იქმნება ზოგაერთი ხალხი უბრძოლო კეტებითაც გადიოდნენ საბრძოლველათ, მაგრამ მაინც კიდევ საჭიროება მოითხოვდა ამ ბრძოლას, და ხალხიც ვერ შესხედავდა გულგრილათ ბრძოლას, რადგანაც უმთავრესი მიზეზი ბრძოლისა იყო დაკმაყოფილება უპირველესის საჭიროებისა — თავისის სიცოცხლის დაცვა. უძველესი ხალხი უბრძოდა მტერს ისრით, ცულით, კეტებით, მაგრამ დროს მომდინარეობით, როდესაც ამ ბრძოლის მიზეზით გონება ხალხისა გაიხსნა, როდესაც ამ ბრძოლამ გააცნო უცხო ქვეყნის ხალხი, ნახა მათი ნკუელება, მათი ცხოვრება; როდესაც თვისა ნკუელება და ცხოვრება შეადარა სხვისს, და უკეთესი მიათვანა, უარესი მიატოვა, უკუკვლია აირწყვდა იმ გვარ იარაღს, ღონის ძიებას, რომელიც უფრო ადვილი მოხასმარებელი და შესაფერი იქმნებოდა. — ამის მიზეზით, თან და თან ხსტავი და ტლანქი იარაღით საცხოვრებლის მოპოვების ადვილი დაიჭირა გონებითი ბრძოლაში, და რამდენიც უახლოვდებოთ აწინდელი ცხოვრების დაკვირვებას, ვსედავთ, რომ ბრძოლის ხასიათი, სავსე იცვლება, თუმცა განზრახვა იგივე რჩება. — ესეა კვლავ ეპოქებით იმ შეუწყნარებელი ხასიათის მტკვლითებს, რომელსაც ისტორია კვირვებს უძველესს დროში, მტკვლითად ინდოეთის, არა-

პეტიის, და ხაზუმსეთის ცხოვრებაში, ამასთანავე თვით ოპიუმის მიღებაც იქნა უკანასკნელ საუკუნეებში; მაგრამ ყველაზე უფრო მძიმე იმლის ბრძოლას, თუმა არ ხმარობს იმ ხასტიკ იარაღს, საშუალებას, თუმა აღარ არის ისე გამრავლებული ციხეები, — და ესეა იგი ბრძოლა უფრო ძლიერია, ესეა იგი ბრძოლის წინამძღოლი არის გონება, სწავლა; უძველესს დროს ძრეული იყვნენ იმგვარად ხალხნი, რომელთაც ქონდათ უფრო ძრეული თვისებები ძალა; მაგალითად მოხატულები არ იყვნენ მეტად გახსნილი გონებით ხანძრულად და ხსენებულნი, გუნებანი, რომელნიც დაეცნენ რომის იმპერიას, არ იყვნენ რომაელებსე მეტად განათლებულნი, რომის იმპერიის დასრულებით იმ დროს შესანიშნავი შენიღობა იყო, საბუნებრივ თვისების შენიღობებით წარმატებულ იყო გარეშე ხალხის წინაშე, მაგრამ გუნებანი, რომლებსა უოველი მათი განათლების ნიშანი გაქრეს, უოველი კეთილდღეობა დაუმწარეს მათ და მის მიხედვით ეს თვისებები განათლებულნი ხალხნი შეიქმნენ დაეცნენ, დამცირებულნი. — კართაგუნებანი შესანიშნავნი იყვნენ თვისების განათლებით, აღეს მიცემობით; აღეს ხანდაზმობა შესანიშნავი იყო თვისების ბიბლიოტეკით, სწავლულებით, მაგრამ ესეა ამ ქალაქებში აღარ იმყოფება არსიდიდი წესების ცხოვრებისა. — მაგრამ ეს დრო გამოივლიდა; იმ გვარი ბრძოლის დედალი დაიჭირა გონებით ბრძოლას; ხეც ესეა, რომ ესეა მხოლოდ ის სასკლამწიფო კეთილდღეობს, რომელიც გონების ხსენს სასკლამწიფოს უძველესს ნაწილად გონებით, აღეს მიცემობით, როგორც მაგალითად ამერიკა, ანგლია. — ამ ორ სასკლამწიფოებში უმთავრესი ურადლება მიეცემა ხალხის განათლებასე, მათის გამდიდრებასე მშვიდობიანის საშუალებებით. — მაგრამ ეს ურადლება უფრო მიეცემა ამერიკაში, ვიდრე ანგლიაში; ამ უკანასკნელში ბევრს ხარჯვენ სამხედრო ნაწილზე, ვიდრე პირველში; — ამერიკელების ცხოვრების განხორ-

სვა არს მოპოვება განთლებიან, ძლიერების, სიმდიდრის გონებით, სწავლით და არა ხამსედროს ძალით. — ამ განზრახვას განხორციელებენ გულ-მოდგინეთ, რომლის მიზეზით მთ დაცვეს უბირკულესი ადგილი კაცობრიობაში. გახშირებულის მიხედვით, რომლის მიზეზი იყო ისევ სიმდიდრის შექმნა ცხოვრებისათვის, მომეტებულის სწავლით დასასრულს აღმოჩინეს კომპასი, განხდა წიგნების ბეჭედა; ეს მოძრავი ძალა წარმატებისა და შეცნობების გარეგნულების მოქმედება კაცობრიობის გონებაზე, ხასიათზე, მასთანავე ცხოვრებაზედაც. უოკელი ფაქტი, რომელსაც გავლენა აქვს გონებაზე და ხასიათზე, იმოქმედებს აგრეთვე თვით ცხოვრებაზედაც. — ამ საშუალებების მიზეზით მთლიან ქვეყანაზე და განსაკუთრებით ვერობაში და ამერიკაში სწავლის მშვიდობიანი სახის ბრძოლა ცხოვრების დაგვისათვის, მკრამ იგივე სასტიკი და შეუწყნარებელი ხასიათისა, ჩვენ დროში იშვიათად შეხვდებით ფიზიკურის ძალით წართმეულს საზრდოს; წინააღმდეგ ამის ჩვენ ვხვდებით, რომ უოკელი წერილი ესდინდელის კაცობრიობისა ექვს თავის საზრდოს, კერძოების მტერს, მეზობელს წყნარით, დამშვიდებით, მკრამ ეს დაწინარებული ხასის ბრძოლა მომეტებულის შეუფერადობით უთხრის სპირიტუალს თავის მეზობელს, მკაღლითად ბრძოლა კამიტალისტებს და მუშა ხაღსს შორის. — აქვს ის წერილი სასოგადოებისა რხება გამარჯვებული, რომელსაც მეტი მოხერხება, მეტი სწავლა აქვს, რომელიც უკეთ იცნობს ცხოვრებას და გარემოცულ ბუნებას. ეს ფაქტი იშვიათება ცხოვრებაში უოკელსა. — უოკელ ომში, უოკელ შინაურ საქმეში ის იმარჯვებს, რომელსაც მეტი მოაზრება, მეტი შეძლება აქვს. მკრამ მეორეს მხრით თვით ბრძოლაც, თვით გამოცდილებაც ქადაგებს შესანიშნავ ბირებს, ასე მაგალითად ბევრს ომში აღმოჩენილას იმისთანა გმირი, რომელიც მანამდინ არ უოფილას. მართლათაც ბრძოლაში უოკელი კაცობრიული ბირი ქრეჭრობს მოიგონოს იმ ტკარი ღონის

ბიუზ და დახარცისოს მტერი, რომელიც მის მოწინააღმდეგეს არა აქვს და ვინც ბირჟელათ მივსებას ამ ღონის მიუბას, აგი დაწესებას ვეკუბუღი. ამ შენადინუობის მიხუზით საზრდოს მოსახუკუბლათ ვაცო-
 ბრობამ აღმოაზინა მრავალი საშუალებანი ცხოვრების გაუმჯობესობისა-
 თვის, რომელმა ხალხსაც უწინ ისარკებდა ამ საშუალებებით, იმან დაი-
 ჭირა უბიკრესი და უბირჟელესი ადგილი.

ბრძოლა ცხოვრებისათვის, გარემოების გამოცვლის დაგვარათ, ხან ძღუერდება და შეიქმნება დიდათ მიუხედავად, ხან კი ბრძოლა მცირდე-
 ბა და მიიღებს უფრო დაძმვიდუბულს სახეს. მრავალდება ბრძოლა მაშინ,
 როდესაც ხალხი ახუ რომელიმე ცხოველი მრავლდება, და ამისგანო
 მიწის სიურცე ავიროებს მათ. მცირდება ბრძოლა მაშინ, როდესაც
 ერთი რომელიმე ცხოველი გაიმარჯვებს და დამარცხებული ცხოველი
 ემონაგება გამარჯვებულს. რამდენიც ხალხობა სიურცე მიწისა და მის-
 სუდ მცხოვრება ცხოველი ახუ მცხარაი მრავლდება, იმდენათ ბრძოლა
 უარესია, უფრო შეუწინარებელია. მაგრამ ბრძოლა გაძლიერების დაგვა-
 რათ იცვლება და ვრცელდება მუბრძოლევებში მიმართულება ცხოვრებისა,
 ხასიათისა; ახუ მაგალითად ინგლისში უძველეს დროს, ვიდრე მიწა იქ
 მცხოვრებლებს ხემათ ჭქონდათ, ვიდრე იქ მცხოვრებს შექმლით
 ადგილობრთვი საზრდოს მოპოება, მისამდინ ბრძოლა ცხოვრების და-
 ცვისათვის ხალხები იყო; როდესაც დროს მომდინარეობით, იქ მცხო-
 ვრებათ რიცხვმა მოიმატა, შევიწროვდნენ და გაუტარდათ ადგილობრ ივ
 საზრდოს მოპოება, მაშინ აღმოჩნდა მათში სურვიელი უცხო ქვეყნებ-
 ში გამგზავრებისა საზრდოს შესაქმნათ. ამ დღიდგან ჩვენ ვხედავთ,
 რომ ინგლისიდან უოკელწელიწადს ვადის მრავალი სომალდი, გუბები
 და მარასოდები სიძდიდრის ახუ საზრდოს მოხაკრევათ. — იმართუ-
 ბიან კამწანიება ვაჭრებისა, ფაბრიკები, რომელნიც გზენიან თავის აგენ-
 ტებს და ნაწარმოებ ნივთებს სსვა სამეფოებში, ხადაც ჭუიდიან თავის

ქვენიდგან გაგზავნილ ნივთებს და მის მაკიურ შეაჭეთ მათთვის უსა-
ჭიროესი ნივთიულობა. ამ გაჭირვებულის ცხოვრების განმანათლებლის
მცხოვრებმა მოჭიფინეს მთელი ქვეყანა თავისი კოლონიებით, დაიჭირეს
ახალი სამეფოები, მაგალითად ინდოეთი, გააშენეს იქ მდიდარი ქალა-
ქები, გააგრძელეს ალბ-მიცემობა, სწავლა, რომლის მიხედვითაც მთელი
ქვეყნის ნაწარმოებ ნივთებს შირველათ ისინი შეიძენდნენ... დახასრულს,
როდესაც ამ ალბ-მიცემობითაც კელარ დაკამყოფილეს თავისი საჭი-
როებანი, რადგანაც ინგლისის მიწის სივრცემ მეტათ შეკვიწროვა, იმუ-
ღებულ იყვნენ თითონაც გადახასრულდნენ ამერიკაში, აზიაში და
სხვაგან; მაგრამ სადაც მივიდნენ, რომელი კუთხეც დაიჭირეს, ეკლ-
გან შეცადნიებოდა, ესე იგი ბრძოლა ინგლისელებისა ცხოვრებისათვის
დაგვირგვინდა სრულის წადილით: ეკლგან შეიპყრეს ის ბუნება, ის
ხალხი. რითა? იკითხავს მკითხველი. იმითი, რომ ღონის ძიება ინ-
გლისელებისა, საშუალება მათი, გონება უფრო დასკლავებულ იყვნენ,
უფრო ძრეულნი იყვნენ სხვებისხედა, თუმცა რიცხვით ინდოეთში მე-
ტი მცხოვრები ირიცხებოდა, ვიდრე ინგლისში. ამ ბრძოლაში ინგლი-
სელებს უმკვიდრდებოდათ მხოლოდ ის მხარე სასიათისა, გონებისა, რომ-
ლითაც დაიცვეს თავისი ხიცოცხლე. — ინგლისელებმა დაიჭირეს სრუ-
ლიად ხაში ადგილი ამერიკაში, სადაც კელური ხალხის გარდა არა გა-
ნათლებული კაცი არ ხცხოვრებდა. იქ მცხოვრები, ეჭვი არ არის შე-
კვიწოვდებოდნენ, რადგანაც უნდა დაეთმოთ იმ ადგილის ნაწილი, რომ-
ელიც თვით მათ ეჭირათ. — აქაც დროს განმავლობაში, მრავლდებო-
დნენ ორივე ხალხნი: იქ მკვიდრნი მცხოვრებნიც და ახლათ გადახსულ-
ნიც — ინგლისელები. — ამ განმავლების გამო მიწა უფრო აკლდებოდათ,
და დახასრულს იჭამდინ მიადწიეს, რომ შეიმუშავეს ხაში, მანამდინ გა-
უტყებელი ადგილი და იქ მცხოვრებზედაც აღმოაჩინეს სრული გავლუ-
ნა თავის ხასრკებლოთ, ასე რომ რაოდენიმე დროს შემდეგ ეს ახა-

ლი ქვეყანა მიუცა ინგლისელების მართველობის ქვეშ, — და ამასთანავე ინგლისელებსაც წარმატებაში მიჭყადათ თავისი სურვილი, ბრძოლა ცხოვრებისათვის, ასე რომ შემდეგ შეიქმნენ სრულნი პეტრონი იმ ადგილისა და დარჩნენ გამარჯვებულნი. — მაგრამ აქაც არ დაკმაყოფილდნენ, ბრძოლა ცხოვრებისათვის იძულებდა თავის საზღვრის გაგრძელებას.

რამდენათაც განათლებულია კაცი ანუ ხალხი, იმდენათ ბრძოლა მათში უფრო გაძლიერებულია, გასძირებული, და აი აღმოჩნდა ამერიკელებში, განათლებილ გურგულების დაგკარათ, ხაშინული სურვილი გარეშე ხალხთან მისვლა-მოსვლისა. ამავე განსრახვით აღმოჩნდნენ ფაბრიკები, აღმოჩნდნენ რკინის გზის სპეკულიატორები და რაოდენიმე წელიწადში მთელი ამერიკა მოჭიფინეს რკინის გზებით, სახწალებლებით და ფაბრიკებით, ამასთანავე არსად არ შენდეს ისე სწრაფათ ქალაქები, როგორც ამერიკაში. — ერთი სოფელი, ჩ ი გ ა გ ო ა მ ო რ მოც წელიწადში ისე გაშენდა, რომ 1830 წელში, იქ ირიცხებოდა 40 ანუ 50 კომლი კაცი, თუ არა კსცდები, და დღეს იქ ითულება 300,000 მეტი მცხოვრები. რას მივაწეროთ ამ გვარი სწრაფი გაძლიერება ამერიკისა, თუ არ იმას, რომ ცხოვრების ბრძოლაში ისინი დარჩნენ გამარჯვებულნი თავის სასათის და სწავლის მიზნით. მაგრამ არც ესენი იყვნენ უძველებს დროს სწავლულნი, იყვნენ ხალხნი მათზე უძლიერესნი; იყვნენ ხალხნი, რომელთაც ესენი ქუეყანდათ ქვეშევრდომებათ? ცხადათ სწინს, რომ მიზნუნი ამისი უნდა მოუქმნოთ ისევე ცხოვრების ბრძოლაში. — ესენი ამ ბრძოლაში სდდილობდნენ თავის დაცვას, ამ ბრძოლაში ასწავლა მათ მრავალი მოხერხებულება და ამისგანა დარჩნენ გამარჯვებულნი. მაგრამ რა იქმნენ ის ტომნი, რომლებზედაც მათ გამარჯვებს? რაიქმნენ მათი ძალანი, რომელთაც პირველში შეიძურეს ინგლისელები ანუ საფრანგეთი? ცხადათ სწინს, რომ ინგლისელების შეცადნიობამ დაიჭირა ბრძოლის კელი და დარჩნენ გა-

მარკუბულნი. — რას მოქმედებენ ესელა ეს განათლებული ხალხნი? რა განზრახვა აქვთ ესელა მათ? გადაკვლათ თვალი, დასაქმდნენ მკვნიან აზრისა, მათ ესლანდელ მოქმედებას. რამდენათაც განათლებული კაცი ანუ საზოგადოება, იმდენათ საჭიროება მათა ვრცელდება, რითაც კომუოფილდება ერთი ჩვენი გლეხკაცი მითი კერ დაკომუოფილდება ერთი განათლებული კაცი რითაც კომუოფილდება ქართველი, იმითი კერ დაკომუოფილდება ინგლისელი, ფრანგული ანუ ამერიკელი — განათლებული. მიზეზი ამისი არის ის, რომ მოთხოვნილება ცხოვრებისა მათ ესმით უკეთ, ვრცლათ, ვიდრე ჩვენ, ქართველებს. იმათთვის განზრახვა უფრო ვრცელია, ვიდრე განათლებულის კაცისა, იქნება ეს კაცი ქართველი, თუ სხვა ტომის კაცი. — საჭიროების გავრცელების გამო იბადება იმათში შევადინებობა შრომის გავრცელებისა. ამ მიზეზის გამო ევროპის განათლებულნი ხალხნი არ კომუოფილდებიან რა თავის სამშობლო ქვეყანაში, იძულებულ არიან გადავიდნენ სხვა მხარეს, სადაც აღძვრენ და განამდიერებენ ახალს ბრძოლას. აქ წნდება ჩუმი, მშვიდობიანი ხსისი ბრძოლა, მაგრამ ეს ბრძოლა არის შეუწყნარებელი ყოვლის მხრით. თავის საჭიროების დასაკომუოფილდებათ მათ გადმოაქვთ თან თავისი მოხერხებულება, თავისი სწავლა და სიმდიდრე და უცხო ქვეყანაში სვდილობენ ჩაიდგან ფუნი თავის ცხოვრებისთვის საზრდოს მოსაპოვებათ. — ჯერ ერთს სახელმწიფოში მოიგონეს პარასოდეზი, რეინის გზება, ტელეგრაფები და საკუთრად ამ სახელმწიფოებში ამუშავდნენ მათ. შემდეგ, როდესაც დარწმუნდნენ, რომ ეს საშუალებანი გამოხადებენ არა სხვაგანაც, როდესაც ნახეს, რომ თავის სახელმწიფოში გამართული გზები, ტელეგრაფები, აღებ-მიცემობა საშუაფი არ არიან მათის ცხოვრების გუმჯობესობისთვის, როდესაც ნახეს, რომ თავის სახელმწიფოში შედგენილი კაბიტალი არ აკომუოფილდებს მათ მოთხოვნილებას, მაშინ მათ საჭიროთ ნახეს გადახვლა სხვა ადგილს; თან გადიტანეს თავისი ყო-

ველი ხიმიდრე. გონებითი თუ ფიზიკური, ისარგებლეს იმითი მათ-
 სე გაუნათლებელ ხალხში და დაიჭირეს უსაჭიროები ადგილად. მათ
 ღამი ცხოვრებისათვის. — რასაც სჭამს მაგალითად ერთი ცხვარი, რი-
 თივ იკვებება ერთი ხარი, ცხენი, იმასვე თსოულაბს მეორე იმისთა-
 ნაკე ცხვარიც. ცხენიც და ხარიც. — რაც აენებს ერთს ცხვარს, აენებს
 იმისთანაკე მეორე ცხვარს. — ხარი და ცხვარი იკვებებიან ბალახით, მა-
 შასადაჲ ესენიც კარმიან ერთმანერთს, მაგრამ ხარს შეიძლება მოს-
 წონდეს ერთგვარი ბალახი, ცხვარს მეორე; ხმანს, რომ ბრძოლა მთ-
 ში არ იჭმება ისეთი გაცხარებული. აგრეთვე ცხენი იკვებება სხვა გვარ-
 რი ბალახით და ცხვარი სხვით. ცხენსა და ცხვარს შუა უფრო მცირე
 ბრძოლაა, აქედან ხმანს, დარვინის სატყუით, რომ ბრძოლა მამინ უფ-
 რო ძრვილდება, როდესაც ერთსა და იგივე ადგილსუდ ხცხოვრებენ
 ერთგვარნი ცხოველნი. — დარვინი ამტკიცებს ამს შემდეგის მაგალითით:
 რომ გადუროთ ერთათ სხვა და სხვა ხარი თესლი პურისა ერთმა-
 ნეთში და დათხროთ ერთს მინდორში, ეს არეული თესლი მოძეოთ
 მოატროოთ და შერე კადეკ დათხროთ. ნახეთ, რომ რომელიჲ გვარ-
 რის თესლი აღარ გამოჩნდება, სრულიად გაქჭრება და მის მაგიერ ამო-
 სულა იმ თესლის პური, რომელიც დანარჩენებსუდ ძლიერი უოფილა.
 მამასადაჲ, როდესაც ერთ და იგივე ადგილსუ შეივრებიან ერთგვარ-
 ნი ცხოველნი ანუ მცენარნი, რომელთა მოთხოვნილება, საჭიროება
 ერთნაირია, მამინ უფრო ძლიერია ბრძოლა ცხოვრებისათვის, ვიდრე
 იმ შემთხვევაში, როდესაც ბრძოლა სწარმოებს სხვა და სხვა გვარ მცენარ-
 სი ანუ ცხოველს შორის. მამასადაჲ კაცობრიობაშიაც უნდა ხმანდეს ეს
 მოძრაობა ბრძოლისა. — ეს მაგალითები მე მოვიყვანე მის დასამტკი-
 ცებლათ, რომ უოკლმა პირმა ადვილათ დანახოს, რომელ შემთხვე-
 ვაში უფრო ძრვილდება ბრძოლა ცხოვრებისათვის, როგორც კნთქვით
 ამ ბრძოლის კანონს ემორჩილება აგრეთვე კაციც. — რითაც იკვებება

ერთი გრი, უაჭველია შორეუ გრიც იმითი უნდა გამოვეყებოთ. 1) თუ ერთს რომელსაჲე პირს აქვს თავის სიცოცხლის განსწავლვის უფლება, გონებითი გახსნა, უაჭველია იგივე განსწავლა ექმნება შორეუ-პირსაც. თუ ერთი რომელიმე ტომი საჭიროთ ხედავს გაძლიერებას ეოველის მსრით, რატომ არ მიავნებს ამავე საჭიროებას შორეუც? წარმოადგინილის მაგალითებიადმ სწავს აუცილებლობა და საჭიროება ამ ბრძოლისა, და თუ ათახნი ცხოველნი ეოველ ჟამს თავის სიცოცხლეს დაასრულებენ მხოლოდ ბრძოლაში, სწავს, რომ მათ შორის უნდა არ სობდნენ ბრძოლნი შესახვედრობანი, ცვლილებანი. ეოველი ცხოველი სიცოცხლობს იმისთვის, რომ თითონაც სჯამს რასმეს და ამისთანავე სიცოცხლობს მხოლოდ მანამდინ, ვიდრე თვით მას სსვა არაუენ შესჯამს, არაუენ გააქრობს. მაშასადამე ეოველი ცხოველი დამოკიდებულა მასუდ, რას შოულობს საჭმელათ, რა სასრდო აქვს და აგრეთვე მასუდ რა აენებს თვით ამ ცხოველს. — მაგრამ მაშინ და მანამდინ, ვიდრე მას აქვს უკეთესი მოხერხებულება, უკეთესი გონება ბრძოლაში, მაშასადამე კეთილ-დღეობა და გაგრცლება ცხოველისა დამოკიდებულა მასუდ, როგორ შესახვედრობაში ეჭმებათ ეს ცხოველნი საჭმელთან, სასმელთან, და როგორი მოხერხებულებით ანუ გონებით საკეთრობენ. — რამდენათაც მეტი ექმნებათ სასრდო, უკეთესი მოხერხებულება და გონება და ხველები მტერი ეოვლებათ, იმდენათ უკეთესია; რამდენათ ხველები საჭმელი, მეტი მტერი — მით უარესია. ეს ხელტუკები დაჭაბუბენ კითხვას: როგორი ხამუალებანი უნდა მოვიხმაროთ,

1) მე არ მაქვს შეადველობაში ის საჭმელი, ანუ საჭიროება, რომელიც შეადვენენ უზღვევის სასოგადობის მოთხოვნილებას, და რომელსაც ეწოდებთ ხვენ—განცხრომას (роскошь) ეს არ არის საჭიროება, არამედ საჭიროება არის დაკმაყოფილება სწავლისა და აკუბულების უზირველების მოთხოვნილებისა. —

რომ გვეჩვენებს მეტი სასწრაფო და ნაკლები მტერი? როდესაც მას განუარჩევთ, შემდეგ შეუდგებით მას, რაგონით, როგორც მტერს, ისე საშუალებას, როგორ გამოვიყენოთ საუთკლდელო ცხოვრებაში, რომ უფრო მღვ დავიცვათ ველი ცხოვრების ბრძოლაში. — შემოთ თქმული შესახვედრობანი დამოკიდებული არიან თვით აკებულების, ორდანიშ-მას დაწოებილებაზე და გასსნაზე. თუ აკებულება თხოულობს ცოტა სასწრაფოს, მაშინ მას შეუძლიან უფრო ხშირათ იყოს მამდარი, კხოთიელი ცხოვრებისა, კიდრე მაშინ, როდესაც მას მოუნდება მეტი ხატმელი. თუ ორდანიშმს აქვს საკმაო გამამრჯველები საშუალებანი, მაშინ მისთვის საშიში არ არიან მტერნი და გარემოებანი. — ადვილი გასატება, რომ ის არსება უფრო გასძლებს, უფრო აიტანს ბრძოლას, რომელსაც აქვს უკეთესათ გასსნილი აკებულება, რომელსაც აქვს მეტი მოხერხებულება ბრძოლაში. ეს წინადადება დაურღვეველია, და მოახდინა შესანიშნავი ცვლილება მეცნიერებაში.

ჩვენ შევხებით ცოტათი კრობას და ამერიკას. — უსწროთ არ მოგვივიდა ეს. როგორც კითქვით, უოკელი ვაცი, როგორც სხვა ცხოველი, იკვებება და იძებს სასწრაფოს. რა მაწეენს მე, შაჭველია აწეენს მეორეს, მესამეს; რაც საჭიროა და ხასარკებლო ჩემთვის, იგივე საჭიროებას და სარკემლობას შეადგენს სხვისთვისაც. მე არ ვამბობ იმ წერიმელ საჭიროებებს, რომელნიც არც კი იწოდებიან საჭიროებათ. — მე ვთხოვ მეითხველს, როდესაც შეხდება ლექსს ხსარკებლობას, საჭიროებას, მსედველობაში ჰქონდეს იმ გვარი ხსარკებლობა და საჭიროება, რომელიც შეადგენს ნამდვილს წარმატების და ცხოვრების წაროს.

დროს მომდინარეობით ხალხი მრავლდება, იცვლება ცხოვრება კრცვლდება და ისხნება გონება მეტათ, და არა ნაკლებათ, მაშინადამე თვით ბრძოლაც უნდა კრცვლდებოდეს. ჩვენ მოვიყენებთ მაგალითი,

რომ ახელიდან გადასხლდნენ სხვა და სხვა ადგილებში, აღმოჩნდნენ რკინის გზები, სასწავლებლები და სხ. რაჟი საჭიროებისთვის მისთვის რკინის გზები, სასწავლებლები და სხვა საშუალებანი ცხოვრების და დცისა, უკველია არც ერთი ხელსი, რომელსაც გონება ცოტათი გახ. ხნილი მანც აქვს და ხახათი საუკეთესოთ შეცვლილი, არ დაკმაყოფილდება თავის სამშობლო ქვეყნით. ისინი გადმოვლენ ჩვენკენს და აქვე აღძვრენ იგივე გაცხარებულ ბრძოლას. წაივითხოთ ისტორიას რომელიმე ხელსისა; იქ ნამდვილათ დაკინსავთ, რომ ერთი ტომი, მაგალითად გერმანიისა, გადასულა საფრანგეთს, საფრანგეთის ხელსი შესკვათ იხზინას, იტალიას, ანუ ისევე გერმანიას და აღმოჩენილა მთში ბრძოლა. — ამ ბრძოლაში გარუულან აგრეთვე ოსმალეთი, რუსეთი და სხ. სამყარო, ერთის სიტყვით უოკელი სასულმწიფო ცხოვრების დაცვისაგან იძულებულ იყო აღმოეჩინა ბრძოლა, რომ შემდეგ არ დარჩენილიყო დამარცხებული: ზოგი მათგანი შეიქმნა შემუსკრილი, ზოგი გამარჯვებული. — წამჩვესებულ მიხუნნი ამ დამარცხების ანუ გამარჯვების იყენ არა მფირედნი, არამედ ფრიად შესანიშნავი.

დროს განმავლობით, მის დაკვართ, როგორც ვრცელდება ცხოვრება საზოგადოებებისა, ხელსის, წარმატებაში შედიოდა თვით მცნეიერება რომლის შედეგი არის ესლანდელი განათლება ხელსებისა. მცნეიერების წარმატებას თან მოხდევს გავრცელება პიროვანი შრომისა, რომლის საფუძველი მდებარეობს გონებან მოქმედებაში, მსვიდაბანს საშუალებებით ბრძოლაში, — და როდესაც ვრცელდება პიროვანი შრომა, დაიხარებული ამ საფუძველებზედ, მაშინ ხელსში ვრცელდება და გროვდება თვით კაპიტალიც, ეს კაპიტალი არის ესლან წინამძღომელი ბრძოლისა ცხოვრებისათვის, და საჭიროა, რომ განეხილოთ მისი მოქმედება, გავლენა ცხოვრებაზედ. მაგრამ ვიდრე შეუდგებოდეთ კაპიტალის მნაშენელობის აღწერას ცხოვრების ბრძოლაში, ჯერ უნდა

კნახით, როგორ ფუძნდება ჩვეულება, რა მიზნით ესხნება ჩვენს
 საზოგადო ცხოველს რომელიმე მხარე, რომელიც გამოსაძვგამაზრის
 ბრძოლაში და რომელიც მოასწავებს თვით განიტაცის შედეგსადაც. —
 აქ უნდა მოგახსენოთ, რომ არა ივლილება ცხოველში არ მოხდება
 სწრაფათ, თვალის დასამხამების უმალ, არამედ უოკული ცვლილებასა-
 თვის საჭიროა ხანგრძლივი დრო. დარწინის ზრით, უოკულს ცხოველს
 ვეცლება ხასიათი, თვით აკუბულებს ფორმაც მის დაგვარათ, რაცარე-
 მოკუბამაც არის ჩაყარნილი 1) ასე მტკალითად დარწინი ამბობს, რომ
 თუ რომელიმე ცხოველი სცხოვრებს ვერ სმელეთზე, მაშინ ეტვი არ
 არის, რომ უოკული ახო, ნაწილი სსუელისა ამ ცხოველს ექმნება იხე
 გახსნილი, იმ რიგათ შეოსზული, როგორც მოათხოვს მისი საცხო-
 ვრებელი ადგილი, სმელეთი, მტკალითად ავილოთ ძალი და მკელი. მცნი-
 ერების გამოკვლევით ეს ორივე პირუტყვი შეადგენენ ერთს და იგივე
 გარ ცხოველს, მტკანი სუ თუ ჩვეულება და ხასიათი მკლისა ეთან-
 სმება ძაღლის ჩვეულებას და ხასიათს? არა მკონია. — მკელი არის
 ნადირი, მისი საცხოვრებელი ადგილი არის ტყე, დრე. — იმ სცხო-
 ვრებს იმ ადგილს, სადაც კაცი იშვიათად მოხვდება. მკელის ცხოვრე-
 ბა იმ რიგათ არის გარუშოფული, რომ თუ თითონ არ მოაქებნა ხა-
 ზრდო, სხვა არავინ მიუტანს, მაშხადაც მკელი იძულებულია ვატა-
 როს თავისი ცხოვრება საზრდოს მოპოვებაში სხლსუ მოპოვებით.
 აქედან ხსნს, რომ მკელს უნდა გაესხნას იმგვარი მხარე აკუბულება-
 ს, რომელიც მისთვის უფრო საჭიროა. მკელი უნდა სცდილობდეს,
 განსხვავებული ცხოვრების გამო, ვერ შორიდან შეიტყოს არის ხა-
 დმე იმისთანა ადგილი, რომ თავისუფლათ, უმ. შრათ მუძინოს საზრ-
 დო. როგორ შეიტყოს ეს? სმირათ მკელი იმისთანა ადგილს შესე-
 დება სადაც ასლოს ვერ მიეკარება უძიშრად. ამისგამო იმისთვის ხა-

1) ხასიათს ვუწოდებ მუ ცონებითი და სსუობითი მიძარი ულებას.

ჭირთა იშკარი გძნობა, რომელმაც შორიდან მაინც შეატყობინოს
 რა ხაზრდოა ამა და ამ ადგილს. ეს ხამულეა მისი [არის] მსედვე-
 ლობა. მკელში, მართლათაც მეტათ განხნილია მსედველობა, ვიდრე
 ძაღლში. ამ მსედველობის წყალობით ის ადვილათ მიაგნებს სოღმე
 თავის ხაზრდოს; მაგრამ მისთვის ხაქმაო არ არის მარტო მსედვე-
 ლობა, ხშირათ მკელი ხაზრდოს შოულას იმისთანა ადგილს, ხდაც
 მასზედ უძლიერესნი ცხოველნი არიან. ამისგანო მკელს უნდა ქქონ-
 დეს მომატებული სიძარდე, მომატებული ღონე, ვიდრე ძაღლს, რომ
 ნაპოვნი ხაზრდო ხწრაფათ წაიღოს და უშიძრათ მოიხმაროს. აქედან
 ხხინს, რომ მკელი უნდა იყვეს მომატებულით განხნილი აგრეთვე
 თუზიყურის ძალით. ეს ნამდვილათ ასრეა. — წინააღმდეგ ამისა, ძაღლ-
 ში არის განხნილი ხსება მსარენი. რა მიზეზით? მისთვის რომ ძაღლის
 ცხოვრება არის უფრო მშვიდობიანი, უფრო უზრუნველი, ვიდრე მკ-
 ლისა. ძაღლისთვის არ შეადგენს დიდ საჭიროებას განადირება მი-
 დორში ან ტყეში; რადგანაც მისი მზრუნველი და გამზდელი არის
 თვით ვატი. მაგრამ გამოსცადეთ თქვენ შემდეგი შემთხვევა: ნუ ატყვეთ
 თქვენს ძაღლს, ნუ ახმევთ, ნუ მიამურობთ მასზედ ნკეულებრივ ვუ-
 რადღებას და მაშინ ნახეთ, რომ ძაღლი დანსებებს თავს თქვენს ხა-
 ხლს და წაუა ხსეკან ხაზრდოს მოსაკრეფათ. ნუ მიხტყენ აგრეთვე
 იმ ძაღლს თქვენი მესობლები ხაზრდოს, მაშინ თქვენ დარწმუნდებით,
 რომ ეს ძაღლი იძულებულ იქმნება წავიდეს ან ტყეში, ან მიდორში
 და ინადიროს ან ცხვარზე ან სხვა რომელიმე ცხოველზე. და დახა-
 ხრულს ესეც ისე გააკრეულდება, განადირდება, როგორც მკელი. ძა-
 ღლის ნკეულება და ხახიათი არის ზრუნვა თქვენს ხახლზე, უცხო-
 კაცს შექვეყნებს. შინაურს მიელაჭეულება; მკელს ახლოს არ მოაკარებს,
 მაგრამ ამა გამოეცვალეთ მას გარემოება, ნუ იზრუნვებთ მასზედ ნკე-
 ულებისაძებნ რაოდენიმე ხანი და მაშინ ნახავთ, რომ თქვენ ერთგულ

ძალეს გამოეცლება სახიათიღ და წყულებად. მის მაგიერ, რომ მო-
 გესალმით, ის თუ შესვდით სადმე ტყეში, მოგკარდებთ და ეცდები-
 ბა თქვენს დაგლეჯას; მის მაგიერ რომ უგდოს უური თქვენს სახლს,
 ის შირველივე შემთხვევაში ეცდება მოგტაცოთ სახლიდან ხატქელი,
 ხაზრდო. ეს განსხვავება წარმოდგა ამ ორ ერთგვარის ცხოველების
 შორის ბრძოლის მიზეზით ცხოვრებისათვის... ძალეს აქვს მეტათ
 გასწილი გრძნობა კეთილი, ვიდრე მტელს; მტლისთვის არ არსობს
 ქვეყანასუდ არც შინაური შირი და არც უცხო. ძალდი კი
 ადვილად სწნობს შინაურს და უცხოს. — ეინ არიციხ როგორ
 შემოერტყმიან გარს ცხვარსა ძალლები? რიხგან წარმოებს ეს?
 მისგან, რომ ძალდი, ცხოვრებისათვის ბრძოლის მიზეზით, დახელო-
 ვნებულაა ამგვარ ცხოვრებაში. მაგრამ განსხვავება წყულების და სახი-
 ათის უფრო შესანიშნავა თვით ძალლებ შორის. შესვდეთ ცხვრის ძა-
 დლსაც და შინაურსაც, როგორი განსხვავება არიხ მათ შუა? განა ში-
 ნაური ძალდი შემოუვლის გარს ცხვარსა, როგორც ცხვარში დაწვეუ-
 ლი, არაოდეს. ესეც იმ მიზეზით, რომ ცხოვრება ამ ორ ძალეს შუა
 სრულად განსხვავებულა. — ავიღოთ მაგალითად კიდევ მთის ცხენი
 და ბარისა. შეკადროთ ერთმანერთს და განახოთ რითი განსხვავებო-
 ან. ჩვენ კარგათ ვიციოთ, რომ ბარის ცხენი კურ ივლის ისე მაგრათ,
 ისე დიდსანს მთებზე, კლდეებზე, როგორც მთისა, თუმცა მთის ცხე-
 ნი უფრო მატარაა ბარისაზე. როგორი განსხვავებაა მთისა და ბა-
 რის კაცს შუა? — მთის კაცი დაწვეულა მთა ადგილზე სიარულს, ბარის
 კაცი — ვაკეზე. ბარის კაცი კურ ივლის ისე დიდსანს აღმართებზედ,
 როგორ მთისა, მისთვის რომ ის უფრო დაწვეულა ამ გვარ სიარ-
 ულს, მაგრამ მეორეს მხრით ბარის კაცი წინ დგახ მთის კაცზე გო-
 ხებით, გაზრდილობით და სსვა. შინაური ქათამი, შინ გაზდილი ისეთს
 გარემოებაშია ჩაყარდილი, რომ ის არ საჭიროებს ფრენას; ის აქა
 იქ ფეხით გადასვლა-გადმოხვლითაც იშოვის საზრდოს, რადგანაც ჩვენ
 თითონ ვზრუნავთ მისუდ და უოკელდღე ვატყუოთ ნაკმისს. ვტყვი არ
 არის რომ ამგვარი მშვიდობიანი ბრძოლა არ შოითხოკს მის გაფრე-
 ნას და ამის მიზეზითაც არა აქვს მას იხე გასწილი ფრთების ძარ-

ღვებნი, როგორც გარეულს ქათამს. ამ უკანასკნელის ცხოვრების და-
 წყობილობა შოთისოვს ხაზრდოს მოძოკებას არა აღვივლებოდა, არა-
 მედ ხასლზე მოშორებითა ფყისით ის კერ იშოვის ძალე ხაზრდოს,
 იმისთვის უფრო სასარგებლოა, რომ გაფრინდეს; ამ მანქანის გამო-
 ის იმუღებულ არის გაფრინდეს ერთსელ, შეორეთ და შესამეთაც. ამ
 განშირებულა ფრენის გამო მის ესხნება ფრთების ძარღვები; ამასთა-
 ნვე გარეულ ქათამს, უნდა ვითქვით, მხედველობაც უკეთესი აქვს და-
 სასიათითაც განსხვავებულა, ახე რომ ეს გარეული ქათამი უფრო გუ-
 ჯადია, უფრო შეუზოგარია, ვიდრე შანაური. ამ უკანასკნელს ეძინის
 ყუკის, ქორის, მაგრამ გარეული შეწყულა უფრო იმათთან. რასაკვი-
 რკელა, რომ განსხვავებანი კერ წამოხდგებოდნენ უცებ. — დარზინი ამ-
 ბობს, რომ ყოველი ხაწილი ესლანდელის ცხოველების აგებულებისა
 შესდგენს დროს მომდინარეობით ცოტ-ცოტათი, შეუნიშნავის და შე-
 უწყობელის ცვლილების გამო. — ახე რომ დარზინის სიტყვით წელის
 ცხოველი შეიძლება გადაჭველეუოს სმელეთის ცხოველათ; ხმელეთზე
 მოხიარულე მიფრინავთ, დღისით მოხიარულე ღამურათ და სხვა. ეს
 შართლათაც განსოცებულა ფაქტია ბუნებაში, და ვიდრე დარზინის
 თსრულება გამოვიდოდა საქვესოდ, ვერავინ წარმოიდგენდა ამს, თემ-
 ცა ზოგიერთი სწავლელნი გადაკვრით ამბობდნენ ამას მაგრამ თითო-
 ნაც არ იყენს ამისედ დარწმუნებულნი და იტყვიულობით ღამარაკო-
 ბდნენ. მაგრამ დარზინმა განფანტა ყოველი შეცთომილი აზრი, დაარ-
 ღვია ბევრი ცრუ რწმუნებები და დაბადა სრულად ახალი შესედულო-
 ბა ბუნებაზე. ვინ წარმოიდგენს, ვინ დაიკურებს, რომ წელის ცხო-
 ველი შინის ცხოველათ კადიქცეს. მაგალითად ვინ დაიკურებს, რომ
 რომელმე თევზი დროის მომდინარეობით და ცხოვრების დაცვის
 მიზეზით, შეიქმნებოდა ხმელეთზე მოხიარულეთ სრულად სხვა სა-
 ხის და ფორმის.

გრ. თარხან-მოურავი.

- ცოცხე მის შენობათ (შემდეგი იქნება). მოდოცის თევზის სიმე მამე
 - მის შინათმდე იფანძვლე ეს მისი მკვი: მის ცხოვრების მიხედვით

ახორებული სიზმრები *).

IV

დიდსანს ვიყავ ჩანთწული ამგვარ მოხსენებაში და ამგვარი აზრები კიდევ ბლომად ირუეოდნენ ჩემს თავში, მაგრამ თითქოს რაღაც ელექტრონულმა ძალამ მიმასხედინა ჩემი უნებობისკენ. ამას თითქოს თვალები ჩემ თვალებში გაეუარა. სისხლი თავშირში მოსდგომოდა, თვალებიდან ცუნცულს ახვედა. — ეგვონა აზრებს გამოძახარებდი— მითხრა იმან აკანკალებული ხმით და სასტიკად მრისხანე თვალებით. — ზირის სასე სშირად არის კაცის გულის და ჭკუის ხარკე, დაატანა ზედა; — მე იმ ხარკეში ნათლად დავინახე შენი შხაკვარება და ვსედავ, რომ შენ ჭკუენის ტალახი არ მოგცხებია თვალებში და ზეციერი ხში არ დაგწკუთებია. ვერ დავიყურებ, შენი გული ისე იყოს გაჭკვებული, რომ ვერ იგრძნოს ბიწიურება ამა ჭკუენისა, არ იტანჯებოდეს ჭკუენის სიმუხთლის და დაუნდობლობისაგან. ალბად შენი თვალები გულის დამშხამავს ცულღუტობასა... ოხ, ხეტავი შენ, ვინც უნდა იყვე შენ, რომელსაც არა ვითარი განსცდელი არ გინახავს, რომელიც კმაყოფილი ხარ შენი ხვედრი ბედილბაღისა; შენ, რომელიც ცხვირს იწით კვრას ქსედავ და არც გხურს, რომ დაინახო! შენ არ გამოგიცდია და კვრც გამოცხდდი იმ გულის დამწკვრავ დარდს, რომელიც ვაჟს ლოდხავით აწევს ზოგიერთი კაცის გულსა და უოკელ წამში ექადება შესწვიტოს

*) ნახ. «მწათობი» მაისი 1871.

მისი ცემა და ბოლო მოუღოს იმის კაცლას დედა-მიწის ზურგზედ ტანტალს; იმ დედა-მიწის ზურგზედ, სადაც მხოლოდ ჩვენი ცნებებს შეუძლიანთ უდარდელათ და უზნოდ ტანტალი.

ნეტარ არს კაცი, რომელიც კმაყოფილია თავის ბედისა, როგორც უნდა იყოს ეს ბედი; ნეტარ არს კაცი, რომელიც არ ზრუნავს სვალინდელი დღისათვის და თუ ზრუნავს მხოლოდ თავისათვის და სხვას ფეხებ ქვეშ იტყვის.. — ჰო, უფნად, — ვიფიქრე როცა ჩემმა ჭკუაზედ შემომწერაღმა უკანასკნელი სიტყვები სოქია. ეს ძრეულ მიაბა იმისთვის, რომ ჩემ ჭკუას ცოტათი მაინც დაუხსლოვდა იმისი ჭკუა და ხომ იცით, მკითხველო, რომ თანა მოაზრობისთანა სასიამოვნო არა არის რა. თანა — მოაზრება ისეთ მტკიცე კვშირს ქაბებს ერთმოაზრეთ შორის, რომ იმის შერყევა თვით იუბიტერსაც არ შეუძლია. ჩემთვის ამ შინაგულში მით უფრო სასიამოვნო იყო ეს, რომ იქელი მომეცა ამისთან დაძვობრებისა, მგრამ, ვაი, მოვსტუედი, როგორც ამას დაინახავს მკითხველი.

ჩემმა უფრობმა ცოტასანს შესწევითა თავის ღივილი ჭკუენის ხომუსთლესზედ და შერე, მომიბრუნდა რა, მითხრა: — გსურს დარწმუნდე იმაზედ, რომ ჩემი ნათქვამი ჭკუშირიტება არის? მაშ ნუ დაიზარებ და ცოტა სასნ შენი მუდამ უძრავი ტკინი, ცოტათი მაინც შეანძრე: შეადარე შენი ცხოვრება ჩემსას — შენ ხარ უდარდელი და ვეღაფერი შენს გარშემო მისიას ვარდათ გაჩვენება, მგრამ შე? წყუელიმც იყოს ის, რამაც განაღვიბა ჩემში სუფეველა ფერზედ იტნეულება და უკმაყოფილება! მგრამ ვისაც თვალი აქვს და განხერხნული გული, ის ამ სვეს კერ ასცილდება, იმის განკებისგან აქვს შუბლზეთ შემდეგი წაწერილი:

ქვეყნის სიბილწემ, არ დაგიძინოს, დეე იმსთან ბრძოლამ სიცოცხ-
 ლე გაგიჭროს; მაშინაც იქნები ხანოელი სიცოცხლის სიმსუფხვანს. ^{სიცოცხლის}
 ხათლებელი. ეს არის ჩვენი მტრება და გამოყოფილი ვიქნები, თუ შეეს-
 ძლებ . . . კელის გამოძრობს მანც, რომლებითაც დაწულულია უბე-
 დური ჟეკოს სსეული. სსევიტ, რომ ასე ეწოდნენ, მოვა დრო, რომ
 დესც დახულებილი ჟეკოს კანი გამოთლდება
 ეს რომ გაათავა ჩემმა უცნობმა, წამიყვანა ერთს
 ადგილას; შეუდეგით ცოტა აღმართს და ცოტა ხანს უგან აველით
 მღვლობზედ. აქ იდგა ერთი დიდი ჭკის ხასლი, რომელმაც მომაგონა
 ფეოდალური ცისე; დამსურა უჩინ-მანინის ქუდი, თითონაც დაიხურა,
 ვისკუბეთ ორივემ და ამოყვავით თავი ერთ ადგილს, მაგრამ რაგანსე?
 ორი ორორ ფენიანი მსეცები, ერთი იყო ასმედ ტანა, წითელ განა,
 თახსპეტლი, ბეჭმოსრილი და ტუნ-გრესილი; მეორე—ტან მოწილი,
 ტკეკით მწილი, მეტელ ბზუტა. როცა შევედით ჩემმა უცნობმა მით-
 სრა: «ეხენი არიან ტანსქელები და პრანტელები . . . პირნია. ამს-
 თანავე მანიშნა, რომ უური მეგლო იმათეთინ. მე უური მოკვარი შემ-
 დეგს: კანწითელა ეუბნებოდა მეტელ ბზუტას: იცნია, ჩემო ბატონო,
 როცა ძაღლმა დაგუიუას, ბურის ნატესი წაუდგე და დანუბდება. ჩვენი
 შუბლნიკორაბიცი ასე არიან; ვითარცა ჩემი მურა ისე მუკვს დატკეული;
 როგორც ჩემი ჭეირა, ისე მუკვს დალაგებული;
 არა, სერსი უნდა, თვარემ მაგისთანაებისეი არა,
 უგარესები მითამაშებთ: გინდ წაღმა გინდ უყულმა-
 დავატრიალებ და რა უღელშიც მინდა, იმ უღელში შევაბამ, კლდოვან
 ადგილსაც მოკასნივეინებ და რილსაც, ბრუდე გვალსაც გაკუყვანიებ, თუ
 კი მოვიისურვებ. მოსერსებულად ლეკმა ბურის წაგდებას ეს ძალა აქვს:
 კისაც ატმეკ და ასმეკ. ის არის უურმოჭრილი უმათ. როცა კანწითეა
 და ამ რიგათ ლამარკობდა, მეტელ-ბზუტა მოწინებით უურს უგდება.

და ცდილობდა, რომ ერთი სიტყვაც არ ასცილებოდა იმის წინააღმდეგ, რომ
თანხმობის ნიშნად თავს აღმა-დაღმა იწვევდა.

. ამ დროს გაიღო მარჯვენა კარი, და გამოსჩნდა მღა-
ლი, ლერწამივით, ტან-წერილი ქმნილება; გძელი გიშრის თმის ნაწნა-
კები სამოჭკიდებიუო მოსდენილ მხარ-ბეჭებზედ; შავი თვალები, ბრო-
ლის შუბლს ჰკეშამიპერთაღ კარსკელაკებსავით გამოსჭვივოდნენ; ნიკა-
პზედ შავი ხალი, ობლად ამოსული, უშშკენებდა ბროლის ღოკებს,
მაგრამ ზირისასე გამოქსატკვდა დაწგრულობას და უქმყოფილებას. მინ-
დოდა დატკებარიუავი ამ უცხო ქმნილების ჭკრეტით, ამ დროს ჩემმა
უცნობმა ხელი მერა და მანიშნა, რომ გაუჭყოლიუავ. მე გამოკვევი, მა-
გრამ შეენიშნე, რომ ჩემი უცნობის ზირის ხასე დაიღრია. რა გამო-
კვლით, უცნობმა მითხრა: ქსედავ უსამართლოებას? ეს ნორნი მცე-
ნარე ტუნ-მოგრესილის თესქვემ ისრისება. — მე მივხდი ამ სიტყვის
აზრს და თითქოს ხადგისი გამიყარა ვიღაცამ გულშიო. სეტავი სი-
ნიდისი ხასტიკად არა სჯის იმ ქებალეს, რომელმაც ნება მისცა ტუნ-
მოგრესილს და თავ ბელატს ამ მშკენიური და ნორნი ყვაილის მოწყვე-
ტისა თავის ბაღში.

V

ჩამოკვეშით თავ-დაღმართს და შემოგვსდენენ წაროსავით ანწერი-
კებულნი, ბედაურებსეუდ შემხსდარნი ჭალ-მამაკანნი; დარბაისულად მი-
დიოდნენ, წინ მიუძღოდათ სკარავი, გულის მომკლავი. ცხურს მკით-
სველო, გაიგო ვინ იყვნენ? ადვილია. მე ჩემმა უცნობმა გამაგებინა,
მაშნო და მე ვიდექ შენ გიამობ. ესე გახლდა ერთი ბრანჭეთის
წარმომადგენელთაგანი — გვარის შვილობით, — ტან-სქელი. გარს შემოა

კრება თავისი ზღარტები; ამ ზღარტებში ერთი მეტოთ შესანიშნავი
 ეყო თავისი სიმშვენიერით, მიმინოს ნინვარტით მოღუწულად ცხვირს
 რით. გასაოცარი თვისებისა უოფილა ეს ცხვირი, ბევრი სასწაულების
 მომქმედი! ეს თვისება იმაში მდგომარეობს, რომ თურმე მიმინოს
 ნინვარტის მგავსი ცხვირი ჩაესება ხოლმე თავის მსგავსის სსუელში
 ისე, ვითარცა ანკესი თევზს ამოესება. ამ ცხვირს თურმე ხშირად სმა-
 რობენ სანადიროდ და ბევრი ნადირებიც დაუჭკრიათ. მაგრამ უფრო
 გასაოცარი აქ ის არის, რომ ჩვენში თევზს ან სსკა ნადირს იმისთვის
 იჭკრენ, რომ შეშტამონ; ეს ბუდი არ ელის ამ ცხვირის მსხვერპლსა.
 ეს მონადირე იჭკრს თავ-თავ თევზებს, არც შესწავს არც მოჭსარშავს,
 არც შეშტამს, არც თავს შეატყუინებს; არამედ კალთაში აივართსალებს,
 გაეთამაშ გამოეთამაშება და შემდეგ ისე გაუშვებს. ეს კიდევ არაფერი;
 გასაოცარი აქ ის უფრო არის, რომ ამკვარი ფართსაღის შემდეგ მო-
 ნადირის თანამესორცეებს და მკნისსლეებს უფრების ძირებში მოაქრულ,
 მოკვრდლული სოკოები ესხმებათ და ხშირად გულსედაც ვარსკ-
 ლავეებიც ამოსეთქს, სოღმე. აი, რა სასწაულო მოქმედი არის ეს ნა-
 დირობა! რა კავშირი აქვს მუნღებში ნადირებს ფართსაღს და თანა მკ-
 სორცეების მრეზუედ სოკოების ამოსვლას, ამას ვერ მოგახსენებთ;
 ამას კი მოგახსენებ, მკითხველო, რომ ამ სოკოების გუღინათვის პრან-
 ჭეთლები არა მსხვერპლს არ იშურებენ.

.

და იწება ამ სიტყვების შემდეგ შენ, მკითხველო, გამოიღნა, გა-
 მოცანა! —

სად მიდიან? ამ კითხვის მახუნიც ადვილი არის, ჩემო მკითხვე-
 ლო. ბახუსის გულ-მკერდში ჩასახკუნებლად. პრანჭიეთში, სხვათა შო-
 რის, ბახუსის მეტად პატრიებს მცემლებსი არიან. აქ ამის ხარწმუნოე-

ბას აღვიარებენ. მაგრამ ხარწმუნოების აღვიარება ჩვენში სიღმრთეობის აღვიარებასთან ერთად კაცს და მდგომარეობს იმაში, რომ პრინციპული მდგომარეობის წითელ ანუ აღის ფერ წვენში ბანაობენ. ასირებული ტირი სჭირთ პრინციპულებს და ამ ასირებული სენის თურმე ძრიულ მარტებული წამალი არის ბასუსის წვენი. განა არა, ჩვენშიც ექიმები ზოგ ავთომოფიებს განხას უნიშნავენ, მაგრამ უოკელ პირს — იმის ატეპულების შესაფერ კანხას. ეს იმისთვის, რომ ჩვენ ჰეგუნაში სხვა და სხვა ატეპულებას სხვა და სხვა სენი იმეორებს; აქ ვი სულ სხვა ნაირათ არის საქმე: აქ უკვლას ერთი და იგივე სენი დარეკით და ამ სენის განსაკერნებლათ მსოფლოდ ერთი ხაშუალებას არის: ბასუსის წვენში ბანაობა. აქ თავიდანვე ისეთი ჩვეულება დამყარებულია, რომ ერთ დღეს ერთი ხახლობას ამხადებს ხუნუას წვენის განხას, მეორე დღეს მეორე და ასე, რიგ რიგათ უკვლას უკვლასხას ჰანაობს ამ წითელი წელითა; ამობენ კიდეც, რომ საშინლად რეკებსო, სულის ლვარძლს და სულის ჩირქს მოჰბანს სოფლო. მართლაც, ზოგნი აქ ისე გაყიფინებულან, რომ შექსედოთ, ხწორედ გაიშებათ თვალში; მაგრამ ცუდი ეს არის, რომ, ზოგნი ვერ ხარკებლობენ ამ წვენითა და ამიხათვიან მეტად ჩამომჰკნანან, ზირისხესუდ ნაცრის ფერი გადასდებიან. ან ვი უკვლას პრინციპული ასე უღმერთოდ რომ ექცეოდნენ ბასუსსა, უსათუოთ ვერ შაუძლებდა თავისი მწოგელებს. აქ ისეც გაჯარდნილა მეტად უნამოგნო სმა: ამობენ ვითომ ბასუსი მეტად შეწუსებულ იუოს და პრინციპულსუდ ჩივლის აპირებდეს შეკვსთან, რომ შეკვსმა ცოტა, მაინც არი, შვება მისცეს იმის მიმჰკნარ ძარღვებს... სომ კარგი ამბავი გიამბე, მკითხველო? მაგრამ იწება ეს არ გიამა? მაშ, მოდი, კიდეც გიამბობ. როცა ჩვენ კვ წეროსავებ აწერავებულები თვალიდან დაგვეკარგა, ცოტა მოშორებით დავიხასე ორ ფეხნი, კაცის მსტაკსნი, მაგრამ შუბლსუდ თითქოს სხვა და სხვა ფერი ფაფარის კონები ამოხვლიათო. — აქ, მითხრა

ქართული
ნაციონალური
ბიბლიოთეკა

გათავა ეს, შენურად სეში უფნობიდა გიდეკ თავისებურად ისეთ-
ნაირად დაიღრუხა და დაიღრუხა, რომე სწორედ ვოჯოხეთიდაგან
ამოკარდნილ ტარტაროსს დაემსგავსა; შირის ძარღვები შეეკუმშნენ,
თვალეი გაუღვარდნენ, და ისე დაღრინა კბილები, როგორც ჩვენში
ავი ძაღლი ჭირენს და შხად არის ეგეს თავის მსხვერპლსა, რომ ვა-
ჭვი არ უშლიდეს.

ბ. შრომანიძე.

1872 წ.

საბაბლო აგრეთა განცხადება.

დიდი მოუბრავი, ტრაგედია ანტონ შურცელაძისა ის-
ტორია: თბილისში წაგნის მაგაზინში მართანოვისა და სემენა-
იაში იაკობ ზოგებაშვილისას, მუთაისს სემინარიაში ბერასი-
ბი ქალანდარი შეილთან და დავით აბდუშელიშვილისას და
ლუარსაბ ლოლოქასს, თელავს ლევან ჯანდიერთან.

დუბლარის (ვ. წერეთლის და აშს.) სტამბაში, ვფიანჯიანის და
დათოვის წიგნების მაგაზინებში, სემინარიაში (დავ. გოგებაშვილთან) და
ქართობის რედაქციაში ისეიდება:

გაბრადელ ვპისკოპოსის ჭდაკუბანი და მოძღვრუბანი. ფასი
ბნუთ-სასკვარი, მომსსო ქალღმზუდ ორი მანეთი.

გაგაბ, ადამიანი, მოთხრობა თ. ილია ჭყეჭყაძისა. ფასი ათი
მურა.

ბავშვების მოვლა, თსხულებს კომასსა, თარგმნილი ვას. მხა-
ბლისხვან. ფასი ათი მურა.

ქართული ანბანი და ზირველი საკითხავი წიგნი, შედგენი-
ლი. გოგებაშვილისხვან, მუოთხე გამოცემა. ფასი ყველგან ორი მურა.

ბუნების კარი, საყმაწვილო წიგნი დაბალ კლასებში სასწა-
ვლებული, შედგენილი ი. გოგებაშვილისხვან, საქართულოს კარტით
ფასი ყველგან ფამეტი მურა.

რუსული ენის დაწვებითი პრაქტიკული კურსი ქართველ-
თათვის, შედგენილი გ. კ — შვილის მიურ, მუორე გამოცემა. ფასი
სამა აბაზი.

ანათმეტიკა, შედგენილი ვასტანგ თელაშვილისხვან და მ. უი-
ფიანხვან. ფასი სამა მურა.

თ. გიორგი ერისთავის თსხულებანი, აკტორის სურათით. ზირ-
კული და მუორე საწილი. ფასი სამა აბაზა, თბილისში.

დავითიანი, ლექს. ისხ. თ. დავ. გურამიშვილას (ძველი მწერ-
ლობა). ფასი ათი მურა.

ქართული
ზიგლონიონი

მნათობის ამ 1872 წელში გამოდის იანვრადგან უოკელ თბათთა წიგნის ხურგე არის შეიდიდგან ათ დიდ თამხამდე. ს.

ამ 1872 მნათობისა ფაის:

მთელი წლისა—გაგზავნიო ქველა ზღაგებში შეიდი მსუთი.
ნასკურ წლის ხელის შოწ: არ მიიღება, გარნა მთელი წლის
ფაისა შეიძლება შემოიტანოს ორ ხაწილად.

ხელს მთწერა მიიღება:

თბილისში, ხსუდიურო სემინარიაში, უფ. ხემენარიის მხწყ-
ლებლის გიორგი იახელიანის ხსელსედ.

ქუთაისში: უ. კერასიძე კლანდარიშვიდთან, ხსუდიურო მხწყ-
ლებელმა.

